

בְּדִין סוֹפָה בְּשִׁמְיָי עֲצָרַת בִּס"ד.

עַל דְּבַר מְנַהֵג הַרְבֵּה גְדוּלֵי וְקִדּוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא לְאָכּוֹל בְּלֵיל שְׁמִינֵי עֲצָרַת בִּסְפָּה, וְכִמָּה מְהֵם אֵין אוֹכְלִים גַּם בְּיוֹם דֵּק מְקַדְּשִׁין וְאוֹכְלִין פֶּת הַבָּאָה בְּכִסְנִין [כְּבִיזָה דְּבַעֵי סוֹפָה לְדְבֵי הַפֶּל בְּיו"ט אַחַר קִידּוּשׁ שְׁאוּכְלוּ לְצֵאת יְדֵי קִידּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה] אַחֲרָיו וּמְבָרְכִין בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וְאַח"כּ אוֹכְלִין כָּל הַסְּעוּדָה בְּבֵית.

[א] וְהִנֵּה הַמְנַהֵג שְׁלֵא לְאָכּוֹל בְּלֵילָה מוּבָא בְּטוֹר או"ח [סי' תרס"ח] וְכָתַב שְׁאִינוּ מְנַהֵג, וּבִמְג"א שָׁם [ס"ק ב'] מְבִיא מְהֵגָהוֹת מְנַהֲגִים לְיִשְׁבֵי קִצַּת מְנַהֵג הַמּוֹנִים לְאָכּוֹל [בְּיוֹם] רַק חֲצֵי סְעוּדָה בִּסְפָּה וּדְחָאוּ יְעו"ש וּקְדָמוּ הַב"ח [סי' תרס"ו] יְעו"ש בְּאַנְרָה וְעַם כָּל זֶה בְּסִפְרֵי קִיצוֹר שְׁל"ה שְׁהִיָּה אַחֲרֵיהֶם כְּתַב נוֹהֲגִין בְּשִׁמְיָי עֲצָרַת אוֹכְלִין בִּסְפָּה רַק דְּבַר מוּעֵט וְאַח"כּ הוֹלְכִין מִן הַסְּפָּה ע"כ, הִנֵּה שְׁהִי גַם בְּיָמָיו [עֲדִינִין] מְנַהֵג פְּשוּט כּוֹן, וְיִמָּה שְׁיִיחְסוּ מְג"א לְמְנַהֵג הַמּוֹנִים בְּהֵגָהוֹת מְנַהֲגִים לֹא כְּתַב לְשׁוֹן הַמּוֹנִים רַק מְנַהֵג קִצַּת בְּנֵי אָדָם אֲלֵא שְׁכָתַב שְׁלֵא כְּתוּב מְנַהֵג זֶה בְּשׁוֹם מְקוֹם אֲבָל הָא נ"ל רְאִיָּה בְּרוּרָה מֵהַתְּנַחֲוּמָא פ' פְּנֻחָס [סי' ט"ו] כו' עיי"ש, וְלִפִּי שְׁלֵא נִתְחַנְרָה רְאִיָּתוֹ לְהַמְג"א ע"כ כְּתַב דְּיִישָׁב רַק קִצַּת וְיִיחְסוּ לְהַמּוֹנִים.

וּבְאַמַּת דְּחִיָּתוֹ חֲלוּשָׁה דְּאֵי צָרִיף כָּל הַסְּעוּדָה בִּסְפָּה אִפְתִּי לֹא יִתְפַּלְלוּ בְּלֵב שְׁלָם מְשׁוֹם הַסְּעוּדָה וְיִמָּה הוֹעִילוּ בְּזֶה בְּתַקְנָתָם וְע"כ דְּסִגֵּי בְּדְבַר מוּעֵט וְזֶה אֶפְשָׁר אִפִּי יְהִי תְּפִלְתּוֹ שְׁלִימָה דְּכִי אָמַר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּמוֹסָף אִתִּי מִיִּטְרָא עֲדִינִין יוֹכַל לְאָכּוֹל מְעַט מִיַּד אַחַר הַתְּפִלָּה בִּסְפָּה עַד שְׁלֵא יִרְדּוּ בָּהּ כְּדֵי שְׁתַּסְרַח הַמְּקַפָּה, וּבְאַחַת פְּשׁוּט לְשׁוֹן הַתְּנַחֲוּמָא הִי נִרְאָה דְּנִפְטָרִים לְגַמְרֵי וְכֵן בְּב"ח שָׁם מְבִיא מְנַהֵג קִצַּת שְׁלֵא לְאָכּוֹל בִּסְפָּה בְּיוֹם כָּלִל וְנִתְלִין ג"כ בְּתַנְחֻמָּא הַנֶּ"ל ע"ש, אֲלֵא שְׁאוּתָם בְּנֵי אָדָם מְסַתְּמָא אוֹכְלִין בְּלֵילָה דְּרַחֲוִק שְׁלֵא וְקִיָּמוּ הַהִלְכָתָא מִיְתַב יִתְבִּינּוּ כָּל עֵינָר וְטַעַם הַתְּנַחֲוּמָא לֹא שְׁיִיף בְּלֵילָה דְּאִכִּילַת הַלֵּילָה לֹא יַעֲכַב לְתַפִּילַת הַגֶּשֶׁמִּים לְמַחַר בְּמוֹסָף, וְאוּתָן שְׁאִין אוֹכְלִים בְּלֵילָה פ"כ (צָרִיכִים) לְאָכּוֹל עַכ"פ מְעַט וּמְקַצַּת סְעוּדָה בְּיוֹם.

וּבְאַמַּת לְפִי טַעַם הַב"י עַל הַמְנַהֵג שְׁאִין אוֹכְלִין בְּלֵילָה שְׁהַקְשָׁה בִּמְג"א הָא גַּם בְּיוֹם מְזַכִּירִין שְׁמַע"צ בְּבַה"מ ז' הִי אֶפְשָׁר לִזְמַר דְּזֶה ג"כ טַעַם שְׁגוּמְרִין הַסְּעוּדָה כְּבֵית וּמְבָרְכִין בַּה"מ ז' בְּבֵית שְׁלֵא יְהִי סְתִירָה, אֲלֵא דְּזֶה לֹא יִסְפִּיק לְמְנַהֵג הַנֶּ"ל לְאָכּוֹל פֶּת בְּכִסְנִין וּמְבָרְכִין מְעִין ג' בִּסְפָּה דג"כ מְזַכִּירִין שְׁמַע"צ, וְאַפִּי לְטַעְמוֹ דְּמַג"א שָׁם וּקְדָמוּ ג"כ הַב"ח שָׁם מְשׁוֹם שְׁלֵא וְהִי נִרְאָה כְּמוֹסָף מַה דְּפָשִׁיטָא לְהוּ דְּבַהֲפָסֵק הַלֵּילָה סִגֵּי לֹא יִדְעָתִי מְנ"ל, וּמ"ש הַמְג"א [וְכֵן בְּב"ח בְּסִי' תרס"ח] מְסִימֵן תרס"ו בְּהַג"ה לֹא דְּמִי דְּאַחַר הֶחָג יְדַעֵי דְּלִיכָא מְנוֹת סוֹפָה מְשִׁא"כ בְּחַג דְּיִחְשְׁבוּ שְׁמַע"צ מְכַלֵּל חַג הַסְּנוֹפוֹת, וְיִמָּה שְׁלֵא אֲכָלוּ בְּלֵילָה לֹא יוֹעִיל לְהִיכָר עַל אִכִּילַת הַיּוֹם וְכִמוּ בְּשִׁינָה שְׁמַבִּיא מְג"א שָׁם בְּשֵׁם הַמְּרָדְכֵי דְּלִיכָא הִיכָרָא וְלֹא מְהִי הַהִיכָר שְׁלֵא בִּירְכוּ בְּאִכִּילָה גַם אֲשִׁינָה שְׁאַחֲרָיו וְע"כ דְּהִיכָר בְּאוּתָה שְׁעָה בְּמַעֲשָׂה בְּעִינֵן וְלֹא יְהִי הִיכָר בְּעִנְיָן קוּדָם לְשֵׁל אַחֲרָיו, וְא"כ י"ל מְהִי טַעְמָא אוֹכְלִין גַּם בְּיוֹם רַק מְקַצַּת וְהַשָּׂאָר בְּבֵית לְהִיָּת הִיכָר בְּאוּתָה סְעוּדָה ג"ם [ב] אֲלֵא שְׁיִש לְעִינֵן מְהֵגְמ' [מ"ח א] מְדַלִּיק בְּהַ הַנֶּר לְהִיכָר וְזֶהוּ כְּפִי הַנִּרְאָה לְכַאוּרָה רַק בְּלֵילָה דְּבִיּוֹם שְׁרָגָא בְּטִיְהָרָא מְאִי מְהִי וְלֹא שְׁיִיף הַדְּלִקַת נֶר וְאַפְתִּי אִיזָה הִיכָר יְהִי בְּיוֹם וְע"כ דְּכָל דְּעַבִּיד הִיכָרָא בְּלֵילָה סִגֵּי בְּיוֹם גַּם בְּלֹא הִיכָר וְנִגְדַּד מַה כְּתַבְתִּי, אֲבָל שׁוּב מְצַאֲתִי

בבעל העיטור ח"ב הנד"מ בחלק עשרת הדברות ה"ב סנפה ש"ה [דף ל"ח רע"ד] הקשה אהמפרשים (בגמ' שם) הא לן כו' דריב"ל אימר לן ורחב"א להו ואיפכא היל"ל דרחב"א מבבל וריב"ל מא"י [ועי' ב"הר"ן לשם מזה ובריטב"א וספר המנהיג ועי' בתוס' שם [מ"ד א] ד"ה וקא מיתי ג"כ מזה יעי"ש] וע"כ מפרש איפכא דבמקומו דרחב"א שהוא מבבל [כצ"ל] פוחת בה [כצ"ל] ד' שמתניראין להדליק הגר ביום שלא יאמרו הפרכים פשפים הו ובמקומו דריב"ל מדליק הגר ע"כ, ומדבריו אדרבא ראיה למה שפתיבתי דלא מהני היפר דלילה ליום דמה שאי אפשר בהדלקת גר בבבל הוא רק ביום ואי סגי בהיפר דלילה תסגי במה שהדליקו בה הגר בלילה וע"כ דאף שעשו היפר בלילה צריה לעשות עוד היפר ביום בפ"ע, [ולפמ"ש בגיטין [י"ז רע"א] דחברי בבבל לא הניחו להדליק גר ביום אדם אפשר דזמניו דמיקלע בשמע"צ וגם בלילה לא יכול להדליק, אף הוא לא נחית לזה וגם בתוס' שבת [מ"ה א] ד"ה מקמי כתבו דלצורה אכילה היו מניחים ע"ש]: [ג] ואיברא דלפירוש זה משמע דכל שישכח להעשות היפר בהדלקת גר אפי' ביזו ג"כ לפחות ולפסול הסנפה לגמרי א"צ דסגי בהיפרא כל דהו, [ואע"ג דבהיפר שכתב המרדכי דאין מברך לא סגי, היינו לפי שאינו דבר הנפרך לכל כ"כ דאולי בירך בחשאי וגם הוא רק פרגע בתחלת הסעודה] א"כ לדידן נמי בשמע"צ פינון דראוי לישוב רק משום נראה פמוסיה תסגי בהיפרא דגר ובסנפה גדולה במאני מיכלא ולא לאכול בבית פינון דבהיפרא כל דהו סגי שיוכל לישוב בסנפה אפי' בדאפשר לפחתה ולא חיישינו למוסרי.

אף באמת פירוש הנ"ל צ"ע דאי דרחב"א בבבל איך פוחת ביו"ט כמ"ש בעצמו שם לפני זה ובערב יו"ט אי אפשר לפוסלה דצריה לה לשמע"צ, ודחוק להעמיד דברי רחב"א כמ"ד שם [מ"ז א] מיתב נמי לא יתבינו ודלא פהלקתא, ועוד דבירושלמי שם [פ"ד סוף הלכה ה] איתא דברי רחב"א אלו משמי' דרב ובאור זרוע גדול הנד"מ [ח"ב סי' ש"ף] העתיק גם מהגמ' הגירסא רחב"א אמר רב וכן בשבלי הקט [סימן קי"א] ד"ה תנו העתיק אמר רב כו' פוחת כו', ובספר המנהיג [הלכות סנפה סו"ס ו] הגירסא רבא ונראה דט"ס וצ"ל רב וראיתי בפירוש הרב החרדים הנד"מ על הירושלמי ברכות בפ"ו הלכה ו [דפוס זיטאמיר דמ"ד ע"ב] פתב דגם בירושלמי לא גרסינו בשם רב יעו"ש אבל הר"ן בפרק ע"פ [דף יט ע"ב] העתיק ג"כ מהירושלמי בשם רב וכן בבעל העיטור שם העתיק מהגמ' רחב"א לבד אבל אח"כ פתב והכי ארחב"א אמר רב בגמ' דילן הנה דגריס גם בגמ' אמר רב ורב הוא דס"ל שם [מ"ו סוע"ב] דיתבינו, ואולי י"ל דמפרש השתא פוחת ד' אסקה [ולא כמ"ש שם לפני זה אדוןן של פס ד' יעו"ש] ובסנפה גדולה ובשמיני יושב במקום המסנף ובתשיעי יושב במקום הפחת וע"כ ב"מ ד' דגברא באמתא יתיב שהוא ו' טפחים וכשפוחת ד' טפחים רובו חוץ לסנפה, אבל עדיין צ"ע דהא דנקט מדליק הגר דבהכי סגי בסנפה קטנה וכשא"א מעייל מאני מיכלא גם בסיכה קטנה וזה אפשר גם בבבל ולמה לי לפחות, וגם רי"ף ורש"י וכל הראשונים כולם לא פירשו פן ולפי פירוש דידהו מבאר דכל דאפשר לפחות לא סגי בהיפר דגר או מאני מיכלא ובעינו לפסלה דוקא שלא יהי עליה שם סנפה, [וזה ראיה ג"כ לדברי רמב"ן במלחמות שם דפסול שכתב רי"ף בהדלקת הגר אינו פסול גמיר יעו"ש] ולהמפרשים פוחת ד' שהוא מקום חשוב סגי אפי' יש בהנשאר שיעור סנפה והוא יושב שם דאיכא הפירא בפחיתה זו, נראה דזה ג"כ דוקא באין לו מקום להוריד פליו [ומיהו עי' בחזקוני הריטב"א לשם

משמע דמפרש הורדת פלים היינו ג"כ רק להיפר והוא פדברי הב"ח [סי' תרס"ו] יעו"ש, ונראה דפחיתת מקום ד' דחשיב סגי דלא גרע מהורדת פלים יעו"ש וצל"ע היטיב, ורש"י פירש אין לו מקום אחר לאכול עיי"ש ולא על הורדת הפלים לבד שלא יהי' לו היפר] ואין יכול לפחות פולה ולישב תחת אור הרקיע מפני הרוח וכיוצא ומשום דאי אפשר סגי בהיפרא ובעינו הפירא דעדף טפי כל מה דאפשר ולא סמכינן להוציא מחשש נראה פמוסיה פשאפשר בענין אחר, ולדידהו שפיר י"ל דמהאי טעמא נראה לדידן בפשמע"צ אוכלין בבית ולא סגי בהפירא כל דהו פנ"ל דאפשר לקיים מיתב יתבינו בדבר מועט שיאכל פנ"ל, והא דאין אוכלין בלילה ג"כ מקצת סעודה מיהת בפסוקה, [ואף לטעמין דב"י יאכלו כזית באמצע סעודה בפסוקה] י"ל מפני הטורח בלילה לילה ממקום למקום באמצע סעודה וסגי לקיים מצות הישיבה בדבר מועט שפיוסלבד ג"כ, ועכ"פ למדנו מבעל העיטור דשפיר שינה הא דמדליק הנה גם ביום ונדחה מיהת הראיה לסתור משם ושוב מסבא י"ל כמ"ש: [ד] אלא דלפ"ז דכל הטעמים שאין אוכלים בלילה שייכי גם ביום א"כ מוכח מתנחומא הנ"ל דיהיב טעמא דתפלת גשמים דלא ס"ל טעמים הנ"ל ובלילה דלא שינה טעם זה צריך לישב, ומיהו באמת המעיין שם בלשון התנחומא לא משמע כלל לחלק בין יום ללילה ובין מקצת סעודה דסתמא אמר ולמה התירו חכמים להפטר מן הסופה ביו"ט האחרון של חג כו', וגם דקדקתי בלשון התירו חכמים דמשמע שהי' חיוב מדינא וחכמים התירוהו ונהרי באמת כל חיובו דרבנן וחכמים לא חייבו יותר ולא שינה על זה לשון התירו רק היל"ל לא חייבו או לא הצריכו לישב בפסוקה, וע"כ נראה דהתנחומא כמ"ד שם [מ"ז א] דמיתב נמי לא יתבינו [ולאיפא דאמרי שם ס"ל לר' יוחנן פן והמדרשות הם אגדות א"י מחכמי א"י ולא נזכר בהם מאמוראי בבבלי וגרירי מסתמא בתרי' דר"י] רק דס"ל דהפלוגתא רק האידנא דבקיאי בקביעא דירחא ורק משום מנהג אבותינו אבל בזמן דלא בקיאי והי' הדבר אצלם ספק באמת נדאי לדברי הפל צריכים להחמיר בספיקא דאורייתא ולישב, אלא דבזמן רב ור"י פבר היו בקיאים אף דקידשו עדיין בא"י עפ"י הראיה וכמבואר בביצה [ד' ב] דר' אסי [שהי' בזמן רב] הי' בקי וכן ר"ז אמר שם והאידנא ידעינן כו' ע"ש ברש"י ד"ה קים לן ומשום מנהגא בעלמא הוא דס"ל דלא יתבינו, ושוב ראיתי בחידושי הריטב"א לסופה שם שכתב פן ע"ש שתמה איהו אפשר דלא יתבינו והוא ספיקא דאורייתא ותירץ פנ"ל דקאי בזמן הזה דבקיאינן ומשום מנהג לבד ס"ל דלא מזלזלין ביו"ט ע"ש.

ושפיר הלשון ולמה התירו כו' היינו עתה דבקיאי דבימי אבותינו היו יושבים ובכל חומרי יו"ט מחמירן גם עתה כמנהג אבותינו ובזה התירו ולא חייבו לעשות כמנהג אבות ועל זה אמרו כדי שיתפללו כו' והוא טעם על פטור הישיבה לגמרי גם בלילה ואע"ג דבלילה לא שינה טעם זה פנין דהנצרכו לפטור ביום ע"כ אין לחייבו גם בלילה דאין היום חלוק ואי אפשר לחייב במקצת ולפטור בקצתו, ואף שאמרו בריש פסחים [ב' ב] דפלגי רבנן בין ימא ללילה היינו בדשינה לחלק ולא בזה לענין מצות סופה דאין טעם לחלק כלל והמצוה ביום וליילה בשנה וכיון דהנצרכו לפטור ביום התירו חיוב דשמע"צ לגמרי, ולפ"ז אין ללמוד מהתנחומא כלל לדידן אליבא דהלכתא: [ה] ונראה דברי בעל הגהות מנהגים שמשתייע מהתנחומא להלכה דס"ל איפכא ממ"ש דבאמת בימי רב ור"י ורב הונא בר ביזנא ור"י בר"ש בר שילת עדיין לא בקיאי בבבלי.

וּכְמוֹנָאָר [בר"ה כ"א א] דַּאָף רַבָּא וּר"נ לָא בְקִיאִי [וְגַם שְׁמוּאֵל שְׁאָמַר שָׁם [כ רע"ב] יְכִילָנָא לְתַקּוּנֵי כּו' א"ל מְדַהָּא לָא יַדַּע כּו' ע"ש] וּמ"ש בְּבִיזָה שָׁם דְּהֶאֱדַנָּא בְקִיאִי הֵינּוּ אַחַר שְׁנֵתְבַטַּל קִידּוּשׁ הָרְאִי' וְנִקְבַּע חֲשַׁבּוֹן הָעֵיבוּר שְׁבִינְדִינוּ וּכְמ"ש בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָת בִּיזָה שָׁם וּבְחִידוּשֵׁי הַמְּאִירֵי לְשָׁם וּבְרַמְבַּ"ם [פ"ה מהל' קה"ח הל"ה] ע"ש, וְגַם ר"ו שְׁאָמַר שָׁם דְּהֶאֱדַנָּא כּו' צ"ל דְּהֶאֱרִיף יָמִים עַד אָז, וּלפ"ז מֵאֵן דִּיתִיב לְבַר מְסוּפָה בְּשִׁמְע"צ הֵינּוּ אַף דַּאִין בְּקִי מְסַפֵּק לָא חִינְשִׁינוּ דַּאִינוּ סַפֵּק שְׁקוּל רַק חֲשַׁשׁ רְחוּק כְּמ"ש בְּר"ה [י"ט ב] דְּמִימּוֹת עֲזָרָא וְאֵילָף לָא מְצִינוּ אֱלוּל מְעוּבָר דְּלֵא אֲצִטְרִיף וְכֵן שָׁם [כ"א א] רַק דְּזֻמְנָא חֲדָא אֲשַׁתְּכַח, וְא"כ מ"ש בְּתַנְחוּמָא הִתִּירוּ כּו' דְּמִשְׁמַע דַּהִי אָסוּר וְהֶאֱדַנָּא הִתִּירוּ כְּנ"ל הֵינּוּ לְמ"ד דִּיהִבִּינוּ בְּזִמְן דְּלֵא יַדַּעוּ וְכֵן"ל דְּגַם לַהֲדָה מ"ד הוּא רַק אָז וְהֵלַכְתָּא דְּבַגְמ' ג"כ רַק אָז דְּלֵא בְקִיאִי וּבְזִמְן שְׁקִידְשׁוּ עַדִּינוּ עַל פִּי הָרְאִי' וְהוּא מְדַבְּרֵי אַמּוּרָאֵי קְמָאֵי וְלֵא כָּל סְתָמָא דְּגַמ' דְּבִימֵי רַבִּינָא וּר"א וְאָף שְׁנֵאֲמַר סְתָם כִּיּוּצָא בּוּ הִרְבֵּה בְּתַלְמוּד רַמ"מ הוּא מִימְרָא דְּקְמָאֵי וְנִלְמַד לַפ"ז מִהִתְנַחוּמָא הִתִּיר בְּשִׁמְע"צ לְגַמְרֵי וְאִינוּ נִגְדַּה גַמ' כְּמ"ש ב"ח וּמַג"א, וְאָף דְּבַגְמ' מִתְּבַב יְתִבִּינוּ סְתָמָא מִשְׁמַע כָּל הַיּוֹם וּבְכָל הַסְּעוּדוֹת זְהוּ רַק אָז, וּמַה שְׁנֵהֲגוּ לְאַכְוֹל מְקַצָּת הוּא חוּמְרָא בְּעֵלְמָא לַעֲשׂוֹת זִכָּר לְמִנְהַגְאָבוּתֵינוּ גַם בְּזֵה וְכִינּוּ שְׁאֹכְלִים רַק קַצָּת יַדַּעוּ שְׁאִינוּ בְּתוֹרַת חַיּוּב וְשִׁפִּיר יִתְפַּלְלוּ בְּלֵב שְׁלָם וְלֵא יַחוּשׁוּ אִם יִמְנַעַם הַגֹּשֶׁם גַּם מְאֲכִילָה מוּעֻטָּת זֹו פִּינוּ דַּאִינָה חַיּוּבִית וְאִם יִמְנַעוּ יִמְנַעוּ, מִשָּׂא"כ כְּשִׁיאֲכָלוּ כָּל הַסְּעוּדָה דִּיבֹאוּ לְחֻשׁוֹב דְּהוּא חַיּוּב וְלֵא יִתְפַּלְלוּ בְּלֵב שְׁלָם, וְגַם י"ל דְּחֻשׁוֹ לְנִרְאָה כְּמוֹסִיף וְרַק אֵי חֲכָמִים תִּיקְנוּ וְחִיבּוּ הָרִי אֵיפָא חַיּוּבָא דְּרַבְּנָן בְּאַמְתָּ וְלֵא שִׁינְיָה בַּל תּוֹסֵף בְּזֵה כְּמ"ש הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשֵׁי לַר"ה [ט"ז א] וְדַמְהֵאֵי טַעְמָא אוֹכְלִין וְיִשְׁנִינִים בְּסוּפָה בְּשִׁמְע"צ אַף דְּבְקִיאִי יַעו"ש, אֲבָל לַפּ"מ"ש מִתְנַחוּמָא דְּחֲכָמִים הִתִּירוּ הֶאֱדַנָּא דְּבְקִיאִי לְבוּא לְהַחְמִיר מִעֲצָמְנוּ שִׁינְיָה נִרְאָה כְּמוֹסִיף אַף שְׁמַתְפּוּנוּ זִכָּר לְמִנְהַג אֲבוֹת בְּעֵלְמָא וְע"כ עֲבָדֵי הַפִּירָא דְּאַכְלֵי רַק מְקַצָּת וּבְלִילָה כָּלֵל לָא מְפַנֵּי הַטּוֹרַח וְנִתְקַיְיְמוּ שִׁפִּיר כָּל הַמְּנַהֲגִים עַפ"י הַתְנַחוּמָא וְאִין סְתִירָה מִהִתְלַמּוּד ג"כ: [ו] וְהִזְהֵה נִרְאָה לְכַאוּרָה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַתְנַחוּמָא בְּדַרְוֹ אַחַר וּבְדַקְדּוּק הַלְשׁוֹן לְהַפְטֵר וְלֵא אֲמַר לְצֵאת אוּ שְׁלֵא לִישַׁב, דַּס"ל הָא דְּמִתְּבַב יְתִבִּינוּ לֵא שְׁהִי תִקְנַת חֲכָמִים עַל זֵה בְּיַחּוּד לַעֲשׂוֹתוֹ חוּבָה וּמְצוּה לִישַׁב דַּא"כ הִי (צָרִיף) לְבָרַף ג"כ אַקב"ו פִּינוּ דְּנִצְטוּינּוּ מִפִּי חֲכָמִים עַל זֵה וּמְדַלֵּא מְבָרְכִים ע"כ דְּלֵא תִקְיֵנוּ זֵה לְתַקְנָה וּמְצוּה בְּדָבָר זֵה בְּפִרְט, אֲלֵא דְּמְכַלְלָא שְׁתַּקְנוּ יו"ט שְׁנֵי בְּעֵלְמָא וְחֻשׁוֹ לְסַפִּיקָא דִּיּוּמָא נִלְמוּד מִעֲצָמֵינוּ לְחוּשׁ גַּם בְּזֵה וְלִישַׁב, אֲבָל אִין מְצוֹת חֲכָמִים פְּרָטִית עַל זֵה בְּיַחּוּד וְע"כ לֵא שִׁינְיָה לְבָרַף אַקב"ו עַל זֵה דְּלֵא מְסַתְבֵּר לְהוּ שִׁינְיָה מְצוּה וְעַם כָּל זֵה יִתְקַנוּ שְׁלֵא לְבָרַף דְּכִינּוּ דְּהוּא מְצוּה צָרִיף לְבָרַף כָּל מְצוֹת וּבְזֵה דְּלֵא מְבָרְכִין הַפְּנִיגָה דְּלֵא תִיקְנוּ בְּזֵה מְצוּה פְּרָטִית שִׁינְיָה לְבָרַף כְּנ"ל, וּקַצָּת מִשְׁמַע כֵּן נָמִי לִישְׁנֵי דַר"י שְׁמִינֵי לְזֵה וְלְזֵה לְלִישְׁנָא קְמָא דְּמוּדָה דִּיתְבִּינוּ רַק דַּאִין מְבָרְכִין [וּמִשְׁמַע דְּקִי"ל כֵּן דְּהָא קִי"ל רַב וּר"י הִלְכָה כַּר"י וְהָא אֶפְסוּק הִלְכְתָּא דִּיתְבִּינוּ וְאָף דְּכָל כָּלְלֵי הִלְכוֹת אֵינָם כְּשִׁנְפִּסְק בַּגְמ' נִגְדַּה זֵה וְהוּ בְּדַחְזִינוּ בְּהַדְיָא כֵּן אֲבָל בְּסְתָמָא יוֹתֵר י"ל דְּפִסְקוּ כְּלִישְׁנָא שְׁנָא קְמָא וְכַפְלָא דְּכַר"י וְלֵא לְהַעֲמִידוּ נִגְדַּה הַפְּלָל] אִיף שִׁינְיָה לְקִרוֹתוֹ שְׁמִינֵי לְסוּפָה מְשׁוּם דַּאִין מְבָרְכִין לְבַד פִּינוּ דִּיתְבִּינוּ וּבְרַכּוֹת אִין מְעַפְבוֹת, וְע"כ כְּמ"ש דְּלַעֲנִין מְצוּה דְּסוּפָה הָיִי ח' דְּלֵא תִקְיֵנוּ בְּזֵה מְצוּה מְיוֹחֶדֶת וּפְרָטִית דַּע"כ אִין מְבָרְכִין רַק דַּאִין מְמִילָא מְחַמְרֵינוּ מְצָר חֲשַׁשׁ הַסַּפֵּק דְּחֻשׁוֹ לָהּ בְּעֵלְמָא כְּנ"ל, וְנ"מ בְּזֵה אֵי קְבֻעָהוּ לְמְצוּה

י"ל לענין למיעבד טצדקי למיפטר נפש' דגבי מצוה גמורה אין לעשות וכמ"ש במנחות [מ"א א] ואדרבא יש לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב כמ"ש תוס' [פסחים ק"ג ב] ד"ה ואין ומסתמא גם במצות דרבנן פו, אבל בזה דלא נקבע למצוה רק דאנן חיישינן מפני הספק שפיר יכול לכתחלה לבקש טצדקי להפטר מזה, וי"ל דזהו פננת לשון התנחומא שיהתירו להפטר היינו לעשות טצדקי להפטר, וזהו שאמר כדי שיתפללו כו' דאי הוא מצוה גמורה פכל מצות, הגשמים סימן קללה שבאים לבטל ממצוה וכ"ש שאין לבקש על זה אבל השתא שפיר יבקשו בלב שלם וכשיירדו גשמים ויפטרו יפטרו כיון דיכולין להפטר דאינו מצוה חיובית הקבועה: [ז] עוד הי' אפשר לומר בזה על דרך זה ובענין אחר קצת דקאי אדלעיל שם דקאמר ילמדנו רבינו מהו לאכול בחג חוץ לסנפה פו שנו רבותינו ר"א אומר י"ד סעודות חייב כו' עיי"ש, ומבואר דאף דמציינן אקרא דביום השמע"צ הו' ילמדנו קאי אימי החג דסנפות שנקרא חג סתם וכדמיייתי על זה המושג דפלוגתא דר"א ונחכמים בשבעת ימי החג ודרך תנחומא בכמה דוכתי פו לפתוח בילמדנו דלא שייך לענין המקרא דפתח רק אח"כ מסיים לעניינו, והנה נדאי אין פננת השאלה אאכילה גמורה דמה ס"ד להתיר ומקרא מפורש בסנפות תשבו שבעת ימים וגם אין ענין פלוגתא דר"א דמיייתי על זה פלל, וע"כ פונתו דוגמת הו' פלוגתא והיינו אי רשאי לאכול בכל ימי החג דברים שאין צריכים סנפה פירות וכיוצא בו שיאכלם חוץ לסנפה ולא יאכל בסנפה או חייב לאכול בסיכה דוקא מיהת ועל זה מיייתי הפלוגתא דר"א ונחכמים דפליגי בזה, ולפ"ז י"ל דעל זה קאי מ"ש אח"כ ולמה כו' היינו דגם ר"א לא אמר אלא י"ד סעודות בז' ימי החג אבל בשמע"צ אף בחוץ לארץ דמיתב יתבינו חנודה דליכא חיובא לאכול שני סעודות בסנפה ויכול לאכול פירות וכיוצא דברים שאין צריכים סנפה ולפטור נפש' מסנפה ועל זה אמר למה התירו פו ולא קבעוהו פועין דאורייתא לחיוב, וע"ו אמר כדי כו' דכיון דאין חיוב לאכול בסנפה דוקא ויכול לפטור נפש' לאכול פירות יוכל להתפלל (על) גשמים ושיפטר ע"י גשמים ג"כ כיון דהתירו להפטר, וי"ל דשייך שפיר על זה ג"כ לשון התירו כיון דקאי על החיוב דאינו חיוב גמור כשאר מצות וכשל תורה דסנפה רק התירו מפללו להפטר כו' ולפ"ז אין ללמוד מפאן פטור לגמרי פלל, אלא דסיום הלשון שם ולכך נפטרו מן הסנפה כדי כו' ע"ש משמע דאין פננת הלשון להפטר לעשות בענין שיפטר וכמ"ש רק לשון נפטר מחבירו ויוצא הוא, וגם דחיק לפמ"ש מ"ש בפשיטות ולמה כו' ואנה נזכר שהתירו זה ששואל ולמה, ובשולמא לפמ"ש לעיל י"ל דשואל ממעשים בכל יום ומנהג העולם שהי' גם אז שלא לאכול, אבל מ"ש לעשות להפטר זה אין מצוי פלל וגם אכילת פירות אין מצוי כ"כ ביו"ט דבסתמא אוכלין פת וסעודה גמורה, וגם הא אנו קיי"ל פתחמים לא כר"א ומנ"ל דלר"א אינו בשמע"צ בח"ל ג"כ פו והוא דנקט י"ד סעודות משום דבא"י הי' וע"כ העיקר כמ"ש לעיל: [ח] ומיהו מ"ש לעיל להעמיד גם והלכתא מיתב וכו' דבגמ' ברורות ראשונים דלא בקיאי, דחוק דרש"י [חולין מ"ט סוע"א] ד"ה ואין פתב ובישיבה האחרונה נפסקו ההלכות הללו הפסוקות סתם כגמ' ע"כ והיינו בימי רבינא ור"א שסיירו הגמ' ובימייהם פבר פסק קידוש הראיה וכמ"ש רמב"ם [פ"ה מהל' קה"ח] דהי' רק עד ימי אבני ורבא ע"ש, וא"כ אפתי דברי התנחומא נגד ההלכתא שפסקה בגמ' ואין לנו אלא דברי התלמוד.

וְאִם דְּיֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֵנוּ עוֹשִׂין ע"פ הַמְדַּרְשׁוֹת וּס' חִיצוֹנִים נִגְדַּד הַתְּלִמוּד כַּמ"ש תוּס' [בְּרִכּוֹת י"ח סע"א] ד"ה לְמַחֵר וּבְכַמְהָ דְּוֹכְתִי. הֵינְנוּ בְּדָבָר שְׂפִשְׁט הַמְּנַהֵג בְּכָל יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּזֶה דְּרֹב הַפּוֹסְקִים פְּסָקוּ בְּדָבָרֵי הַתְּלִמוּד וְדַאי אִי אֶפְשָׁר לְאִיזָה יַחֲדִים לְנַהֵג כְּאִיזָה מ"ד נִגְדַּד הַתְּלִמוּד, וּכ"ש בְּזֶה דְּבַתְּלִמוּד עֲצָמוּ ג"כ יֵשׁ מַחְלֻקָּת אֱלָא שְׂנַפְסָק הַלְכָה פְּחַד וּי"ל דְּהַמְדַּרְשׁ קָאִי לְאִידָהּ מ"ד וּכ"ש פְּשָׁנוּכְל לְדַחֵק לְהַשְׁוֹתָם כַּמ"ש ב"ח וּמַג"א אוּ כַּהֲנָ"ל: [ט] אָבֵל נִרְאָה לְדוֹן בְּזֶה מִטַּעַם אַחַר שְׂאִין מְנַהֵג הַנָּ"ל נִגְדַּד הַתְּלִמוּד, לַפְמ"ש הַתּוּס' [מ"ז רע"א] ד"ה מִיִּתֵּב הַחִילּוּק בֵּין סִנְפָּה לְלוּלָב לְפִי שְׂפַעְעָמִים שְׂסוֹנְפָתוּ עֲרִיבָה עֲלִיו לְאֶכְוֹל בָּהּ ע"ש וְכֵן הוּא בְּהֵרָא"ש שֶׁם וְכֵן בְּטוֹר סִי' תְּרַס"ח פְּתַב וְלֹא שְׂיִיף בִּישִׁיבָתוּ לּוֹמֵר הָאִידָהּ נֶעֱשֶׂנוּ חוּל שְׂפֵן דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְפַעְעָמִים לִישָׁב בְּצַל סִנְפָּה אִפִּי' שְׂלֹא לְשֵׁם מַצּוֹת סִנְפָּה ע"כ, וְהִנֵּה מ"ש לְשׁוֹן פְּעָמִים אִין פּוֹנְתוּ עַל הַזְּמַן שְׂאֵם בְּאִיזָה זְמַן הַסִּנְפָּה עֲרִיבָה אוּכְלִין גַּם בְּזַמַּן שְׂאִין עֲרִיבָה דְּזֶה וְדַאי אִי אֶפְשָׁר פִּינּוֹן דְּאוּ אִין עֲרִיבָה הָרִי ע"כ יוֹשֵׁב מִשׁוּם הַמַּצָּה וְעוֹשֶׂהּ חוּל, רַק קָאִי עַל הָאָדָם שְׂאִין דְּרָף לִישָׁב תְּדִיר וְכָל הַיּוֹם דְּרָפּוֹ כֵּן אִיזָה פַּעַם וְכָל דְּיוֹשְׁבֵין אִיזָה פַּעַם מַצֵּד עֲרִיבּוֹת נוּכַל לּוֹמֵר דְּבִשְׁעַת אֶכִּילָה כֵּן אָבֵל לְעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן וַיּוֹם הַשְּׂמִינִי דְּרָף בַּנ"א לִישָׁב אִיזָה פַּעַם מְפָנִי עֲרִיבּוֹת הַצַּל סִנְפָּה, וּלְפ"ז זֶהוּ לְדִידָהּ דְּחַבִּיל לְהוּ עֲלֵמָא וְאִם בְּאַרְצוֹת צְרַפְתָּ וּסְפָרַד מְשָׁפֵן בְּעֲלֵי תוּס' וְרֵא"ש וְטוֹר שְׂפַתְבוּ דְּרָף לְפַעְעָמִים כֵּן ע"כ הִי' כֵּן שֶׁם דְּגַם בְּאוֹתוֹן מְדִינּוֹת הָאֹרִי קַצַּת חָם מִבְּמִדְיָנוֹת אֵלוּ, וְגַם נִרְאָה דְּיֵשׁ חִילּוּק זְמַנִּים בְּזֶה כְּפִי דְּרָף דִּירְתָם וְהַנְּהַגְתָּם [וּבְזַמַּנָּם יֵשׁ שְׂאֶכְלוּ סְעוּדַת לֵיל שְׁבַת בְּחָצֵר מְפָנִי הָאֹרִי אוּ הַזְּבוּבִים כַּמּו"ש בַּש"ע [ס"ס רע"ג] וְאִין זֶה מְצוּי אֶצְלֵינוּ כְּלָל] וּבְזַמַּנֵּנוּ וּבְמִדְיָנֵנוּ יְדוּעַ שְׂאִין דְּרָף שׁוּם אָדָם בְּשׁוּם פַּעַם בְּאוֹתוֹ זְמַן דְּשַׁמְע"צ לִישָׁב וּכ"ש לְאֶכְוֹל סְעוּדַת יו"ט בְּסִנְפָּה מְפָנִי עֲרִיבּוֹת אִי לֹא מִשׁוּם מַצָּה וּכְשִׁישָׁב לְסְעוּדַת שֶׁם יְדוּעַ לְכָל דְּאִינוּ אֱלָא מְפָנִי הַמַּצָּה וְשְׂעוֹשֶׂהּ חוּל וְאִין לִישָׁב לְפ"ז.

[י] וּבְקָרְבַּן נִתְנָאֵל עַל הָרֵא"ש [אוֹת כ"ז] לְמַד מֵהַנָּ"ל דְּאֵם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם עַת צִינָה אוּ רֹחוֹת אוּ שׁוּם שְׂיִנוּי אֹרִי אִין רְאוּי לְאֶכְוֹל בְּסִיכָה בְּשְׂמִינֵי סְפָק שְׂבִיעֵי ע"כ. וְהִנֵּה הוּא נִקְטַת כְּשִׁישָׁב אִיזָה גְרִיעוּתָא עוֹד בְּסִנְפָּה מִבְּבִית וּבְאַמַּת אֲנָן בְּעִינָן שְׂיִהָ' עוֹדְפַעְעָמִים עֲרִיבּוֹת שֶׁם, וְהָדָּ פַּעְעָמִים הֵינְנוּ וְדַאי שְׂיִהָ' דְּבָר מְצוּי קַצַּת עַכ"פ כֵּן לְעֲשׂוֹת אִיזָה פַּעַם מְפָנִי הַעֲרִיבּוֹת וְלֹא כְּשִׁישָׁבָה כֵּן אִיזָה אָדָם בְּאִיזָה פַּעַם רְחוּק מְפָנִי אִיזָה סִיכָה רְחוּקָה וְשְׂאִין מְצוּי אֱלָא עַל דְּרָף הַזְּרוֹת דְּוִדַאי אִי אֶפְשָׁר לְתַלוֹת עַל הַסֶּתֶם בְּזֶה, וּבְמִדְיָנֵנוּ כְּמַעַט רֹב הַשְּׂנִים יֵשׁ קַצַּת צִינָה וְשִׁנוּי אֹרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן דְּשַׁמְע"צ שְׂאִין עָרֵב כְּלָל יְשִׁיבַת סִנְפָּה וְאַפִּי' בְּזַמַּן הַחֵם אִין שׁוּם עֲרִיבּוֹת לְשׁוּם אָדָם לִישָׁב אִיזָה פַּעַם אִזּוּ בְּסִנְפָּה מִבְּבִית אִם לֹא עַל דְּרָף רְחוּק וּכ"ש לְסְעוּדַת דְּרֹב סִנְפּוֹת הֵם רְחוּקִים מִבְּבִית הַמְּבַשְׁלִים יוֹתֵר מִבְּבִית וּוּשׁ טוֹרַח בְּהַבָּאת הַמְּאָכְלִים, וְגַם רֹב סִנְפּוֹת הַבְּנוּיּוֹת עֲרֵאִי אִין דִּירְתָם נָאָה כְּדִירַת הַבֵּית, וְגַם הַתּוֹלִין בְּסִדְיָנִין הַמְּצוֹנִיָּרִין לַפְמ"ש הַב"ח שֶׁם [בְּסִי' תְּרַס"ו] דְּפִשְׁט הַמְּנַהֵג בְּרֹב הָעוֹלָם לְהוֹרִיד כָּל מַצְעוֹת הַנָּאִים בְּיוֹם ז' לְחוּשׁ לְדַעַת רַש"י לְעֲשׂוֹת הַיְכָר גַּם לְדִין בְּיוֹם ח' וּמִשְׁמַע בַּא"ר שֶׁם דְּר"ל כָּל הַפְּלִים שָׁל נוֹי סִנְפָּה [וַיַּעֲמֵשׁ"ל לְדַחּוֹת זֶה] וְאִם אִין מוֹרִידִין פְּתַב לְהַנִּיחַ נֵר אוּ פְּלִי מְאָכְל ע"ש, וְהַנְּחַת הַנֵּר מְאוּס בְּבִית דִּירָה דַּע"כ אִין מְנִיחִין בְּסִנְפָּה וַא"כ אִין עָרֵב לִישָׁב בְּיו"ט וּבִשְׁעַת סְעוּדָה בְּדִירָה כְּזוֹ, אֱלָא דְּבַזְמַנָּם וּבְמִקוּמָם שְׂהִי' עֲרִיבּוֹת לִישָׁב בְּסִנְפָּה אוֹתוֹ עֲרִיבּוֹת גְּרַם לְהֵם לִישָׁב אִם שְׂאִין הַדִּירָה נָאָה

וְשֵׁשׁ טוֹרַח יוֹתֵר וְכָל שְׂאִין עֲרִיבוֹת הֵי עוֹד גְּרִיעוֹת עַל הָרֹב וְאִין עוֹשִׁין אִם לֹא לְמַצְוָה וְאִ"כ אִין רְאוּי לְיִשְׁב פְּלָל לְעוֹלָם, וּמָה שְׂאוּכְלִין מְעַט הֵינּוּ לְזָכֵר מְנַהֵג אַבּוֹתֵינוּ שְׂבֻכְבָּל וְכִיּוֹצֵא וְכִינּוֹן דְּיוֹצֵאִין מִיָּד וְאוּכְלִין עֵיקֵר הַסְּעוּדָה בְּבֵית הֵי נִיפְר דְּאִין עוֹשֶׂה חֵיל רַק זָכֵר בְּעֻלְמָא עֲבִיד: [יא] וּבְדַרְבֵּי מִשְׁה [שָׁם אוֹת ב] פְּתַב לְעַנְיָן שְׂלֵא לִישָׁן מְטַעַם זֶה דְּאִין דְּרַף לִישָׁן בְּסוּפָה בְּלֹא מַצְוָה ע"ש וּבְאַמַּת הָאֵינְדְּנָא בְּמִדְיַנְתֵּינוּ גַם אֲכִילָה אִין דְּרַף פְּלָל כְּמוֹ שְׂיָנָה, וְע"ש פְּתַב אַף לְפִי טַעַם הָרֵא"ש וְטוֹר כּו' ע"ש מְשַׁמַּע קֶצֶת דְּמַרְדְּכִי וְרֵאבֶנְיָה לִית לֵהוּ טַעַמְיָהוּ אוֹ דְהֵם לִית לֵהוּ דְּמַרְדְּכִי וְרֵאבֶנְיָה וְאִינוּ מְוַכְרַח וְהֵיפֵר דְּבִרְכָה לְבַד וְדֵאִי לֹא סָגִי דְיִטְלוּ לְיֻלְב.

ג"כ בְּלֹא בְּרַכָּה, וּי"ל גַּם טַעַם דְּפַעְמִים עֲרִיבָה לְבַד לֹא סָגִי פִינּוֹן דְּרַק פְּעַמִּים עֲרִיבָה מֵאִן מְפִיס לְתַלּוֹת בְּעֲרִיבוֹת וְהֵרִי בְּשְׂמִינֵי בֵּא"י וְתִשְׁעֵי בַח"ל כְּשְׂאִין לֹו מְקוֹם לְהוֹרִיד כְּלִיו בְּעֵינָיו הֵיפֵר דְּוָקָא שְׂלֵא יְהִי כְּמוֹסִיף וְלֹא סְמִכְיָן דְּיִתְלוּ בְּכַף, וְאִפ"ת דְּאִין לֹו מְקוֹם מְלִתָּא דְלֹא שְׂכִיחַ וְלֹא יִתְלוּ כְּשְׂאִינוּ מְצוּי עַכ"פ יִתְלוּ דְסוּפְתוֹ עֲרִיבָה וְע"כ דְּבִלֹא הֵיפֵר לֹא יִתְלוּ בְּעֲרִיבָה רַק כְּמוֹסִיף, וְרַחוּק לְחַלְק בֵּין חֲשַׁשׁ נִרְאָה כְּמוֹסִיף דְחָמִיר לְחוּשׁ שְׁעוֹבֵר עַל בַּל תּוֹסִיף לֹא מְהֵנִי בְּלֹא הֵיפֵר אֲבָל ח' סָפֵק ז' בַח"ל דְיִדְעֵי דִישׁ סָפֵק וְעוֹשִׁין ב' יָמִים יו"ט לִיכָּא חֲשַׁשׁ נִרְאָה כְּמוֹסִיף רַק חֲשַׁשׁ דְּעוֹשֶׂהוּ חוֹל וְע"ז מְהֵנִי לְתַלּוֹת בְּעֲרִיבוֹת גַּם בְּלֹא הֵיפֵר, דְּאִין בְּזֶה טַעַם בְּרוּר וְרִש"י מְצַרִּיף בְּאַמַּת הֵיפֵר בַח"ל בַח"ל ג"כ אַף הָרֵא"ש פְּלִיג עַל זֶה וְכַתֵּב שְׂלֵא רְאָה מִי שְׁעֵשָׂה כּו', וְצ"ל דְּרֵאבֶנְיָה הַנ"ל דְּבִשְׂמִינֵי בַח"ל רַק אוּכְלִין וְאִיכָּא הֵיפֵר מֵה שְׂאִין מְבַרְף, אֲבָל מִי שְׂאִין לֹו מְקוֹם דְּצַרִּיף לִישָׁן שָׁם ג"כ וְכֵן לְיִשְׁב כַּל הַיּוֹם אַחַר הַסְּעוּדָה דַּג"כ אֲסוּר לְרֵאבֶנְיָה כַּמ"ש מְהֵרִי"ל וְהוּבָא בַּמַּג"א בְּקִיצוֹר בַּע"כ צַרִּיף הֵיפֵר אַחַר וְאִהְיֵי דְגַם בַּח' בְּשַׁעַת שְׂיָנָה וְיִשְׁיבָה כַּל הַיּוֹם צַרִּיף הֵיפֵר הַנ"ל וְלֹא בַט' דְּוָקָא, וְאִפ"ל דְּזֶהוּ ג"כ פְּנוֹת רִש"י הַנ"ל דְּמְצַרִּיף הֵיפֵר בַּח' הֵינּוּ מְשוּם שְׂיָנָה וְיִשְׁיבָה דְקֵאִי הֵתֵם בַט' הֵכִי נְמִי בַח', וְהָא דְלֹא פְתַב רֵאבֶנְיָה לִישָׁן ע"י הֵיפֵר מְאִנֵי מִיכְלָא אוֹ נֵר אֲפֻשֵׁר לְזַמֵּר דְלֹא ס"ל שְׂיִוְעִיל הַנֵּר לְגַמְרֵי דְלַעֲנֵן עֲרִיבוֹת לֹא מְהֵנִי הֵיפֵר הַנ"ל דְּהוּא מְאִיסוּתָא לְבֵית דִּירָה וְהֵיפֵר הָעֲרִיבוֹת כַּנ"ל, וּמֵאַחַר דְלֹא נִפְסְלָה סוּפָה בְּשַׁבִּיל זֶה לֹא יִתְלוּ מְזֶה דְיִוְשְׁב לְעֲרִיבוֹת טְפִי מְלַמְנָה דְכְמוֹ דְאִין רְאוּי אִי לְמַצְוָה כְּף אִין רְאוּי אִי לְעֲרִיבוֹת וְאִם אֵינָה סִיבָה אַחֲרַת מְכַרִּיחַתוֹ לְעֲשׂוֹת מֵה שְׂאִין רְאוּי אַכְתִּי לֹא יִדְעוּ מְשׁוּם מֵה יוֹשֵׁב, וְרַק שָׁם שְׂאִין לֹו מְקוֹם שְׁפִיר זֶה מוֹכִיחַ עַל זֶה דְהַמְקוֹם צָר לֹו, וּבְסוּפּוֹת דְהִי אֲסוּר הַנְּכַרַח לְהַחְזִיקָם בְּאֵיזָה מְקוֹם צָר וְעַתָּה שְׂאִין מַצְוָה מְכַנִּיס שָׁם ע"כ רַק שָׁם מְהֵנִי זֶה לְהֵיפֵר, וְלִפ"ז אֲתִי שְׁפִיר גַם דְּבָרֵי רִש"י הַנ"ל וְלֹא קִשְׂה קוֹנְשִׁית הָרֵא"ש עָלָיו יַעו"ש דְּהוּא פְתַב זֶה רַק שָׁם כְּשְׂאִין לֹו מְקוֹם דַּע"כ צַרִּיף לִישָׁן וְלִישְׁב שָׁם ג"כ וְעַל זֶה בְּעֵי הֵיפֵר גַּם בַּח' וְהֵיפֵר מוֹעִיל ע"ז.

אֲבָל כְּשֵׁיז לֹו מְקוֹם לְהוֹרִיד אִין יִשְׁיָנִין וְיִוְשְׁבִין בַּח' אִפִּי ע"י הֵיפֵר דְלְתַלּוֹת בְּעֲרִיבוֹת לֹא יוֹעִיל וּבְשַׁעַת אֲכִילָה אִין צַרִּיף הֵיפֵר וְשְׁפִיר לֹא אֲמַר זֶה כְּשֵׁיז לֹו מְקוֹם וְכֵן אִין עוֹשִׁין כֵּן דְכּוֹלֵי עֻלְמָא אִית לֵהוּ מְקוֹם וְרַק אוּכְלִין לְבַד כַּנ"ל: [יב] וּמִיָּהוּ אִי נַחְלִיט פְּדַרְכֵי מִשְׁה הַנ"ל דְּשְׂיָנָה אִין דְּרַף א"כ ע"כ רֵאבֶנְיָה לִית לֵיה הַנ"ל דַּא"כ לְמָה לִי טַעַמָּא דְאִין מְבַרְכִין תִּיפּוּק לִי מְשׁוּם דְאִין דְּרַף לְעֲרִיבוֹת, אֲבָל בְּאַמַּת לֹא יִדְעֵתִי טַעַם בְּרוּר לְזֶה לְחַלְק בֵּין שְׂיָנָה וְכִפִּי הַנִּרְאָה כְּשַׁחֲבִיל עֻלְמָא כְּמוֹ שְׂיָרְצוּ לְאַכּוֹל שָׁם בְּצַל סוּפָה ה"נ לִישָׁן, וְהַד"מ כְּתַב כֵּן לְפִי מְקוֹמוֹ וְזַמְנוֹ כִּפִּי הַנִּרְאָה כִּפִּי מֵה שְׂהִי נְהוּג אֲז לְפַעְמִים.

ובעת החום ביותר כפי הנהוג היום אצלנו אדרבא דרף טפי לישן בקצור וסופה וכדומה מקום אור מלאכול שם אלא שאין זה מצוי במדינות אלו בחג. ובסי' [תרל"ט ס"ב בהג"ה] מביא מפרדכי שאין ישינים מפני הצניעה ומשמע דמסתמא הוא פן במדינות אלו ואפי' אי אין מצטער עריבות ליפא אבל אז גם אאכילה ליפא עריבות פלל, ואולי מ"מ אאכילה יארע לפעמים ושוב ראיתי בא"ר [ס"ק ו] השיב ג"כ על זה, ואפשר דבבביל דחביל עלמא טובי גם בתשרי כמ"ש [בר"ה כ' א] הוי רגילי פולי עלמא בשנינה לבקש צל סופה לעריבות אבל באכילה הי' רק לפעמים, והא דבעינו היפר ע"י הפרכה היינו פשהוא רק פעמים לעריבות ולא ידעו לתלות אבל במה דרגיל ומצוי תדיר גם בלא היפר יתלו בכף וראב"ה לפי מקומו דיבר [ומ"ש בפרדכי בשמו ראי' מהגמ' דהישן בת' ילקה לשון דיעבד ע"ש, י"ל דנקטי לשון דיעבד לענו היכי דליפא עריבות ג"כ, ואפשר דאפי' למ"ד דגם בלא פונה איפא בל תוסיף היינו בסתם אבל בנפר וגלוי שהוא רק לעריבות מודה דליפא משום ב"ת וע"כ הקושיא בדליפא עריבות וע"כ אמר לשון דיעבד] אבל בבביל שפיר ישינים ג"כ.

ובזה סרה קושית הנו"ב [קמא או"ח סי' מ'] אראב"ה מהגמ' בהא דר"ה בר בינא ואין צורך למה שדחק שם ע"ש. והא דבט' צריף בבביל ג"כ היפר דכלים פנ"ל ולא אמרינו דיתלו בעריבות אפשר לומר לפ"ז דאמתני' דמוריד וכשאין לו מקום קאי שם ומתני' דקתני סתמא מוריד דתנא בא"י קאי דליפא ספק ולדידהו לא חביל עלמא ורק פעמים ערב ועל הסתם פל אחד מוריד פליו ויושב בבית, ורק כשאין לו מקום שאלו מהו וקאי בבביל נמי דכנת' פשצריף להוריד שיש רוחות ושינוי אור דאין עריבה רק שאין לו מקום ובזה שפיר צריף היפר.

וכשיש לו מקום צריף לירד גם בח' ולא מהני הך היפר פלים פיון דאין לתלות בעריבות ורק כשאין לו מקום אז מהני הך היפר להעיד על זה ושוב ממילא בח' דהוא ספק ז צריף לישב ע"י היפר זה ואין יכול לפחות ולפסלה, ואתי שפיר גם בזה דברי רש"י מקושית הרא"ש הנ"ל דלא כתב אלא אדהתם דמירי כשפפי העת אין עריבות ובאין לו מקום דוקא דביש לו מקום צריף להוריד גם בח', והא דכולי עלמא יתבי היינו פשיש עריבות לפעמים ובזה שפיר מודה דאין צריף היפר.

וגם עפי"ז י"ל דהיפר דהתם שפיר הוא גם בשעת אכילה פיון דמירי בעת שאין עריבות לא מהני היפר דברכה כמו בלולב פשאין יכול לתלות בעריבות ואין לו מקום לא שכיח ולא יתלו בו ע"כ צריף היפר המוכיח דאין לו מקום פנ"ל, ובא"י דליפא ספק אף דיש לתלות בעריבות לא סמכינו בהיפר הפרכה דלא סמכו על זה רק פשצריף לישב מפני הספק אבל שם דאין צריף צריף לפסלה ואף היפר נר וכלים לא מהני פיון דאפשר לפסלה ולא אמרו בהיפר אלא פשאי אפשר: [יג] ולולי דברי רש"י והראשונים הי' נ"ל עפ"מ"ש לפרש מ"ש הא לו, והא להו פדי שיבואו דברי רחב"א וריב"ל פל אחד למקומו, די"ל בח' ספק ז' דמדרבנן צריף לישב הרי הוא פכל תקנת חכמים דלא שייך לחוש לנראה פמוסיף ורק משום זלזול יו"ט דעושהו חול צריף טעם דפעמים עריבה וליפא זלזול וכשאין עריבות דלא תיקנו חכמים לישב ממילא איפא משום נראה פמוסיף ג"כ.

ובא"י פִּינֵן דלעולם אין יושבין בח' ורק זה שאין לו מקום ויושב בהיקר פל דהו דָּנֵר וכלים סגי שיִתְּלוּ בְּכַף ע"י הַהֵיפֵר, אָבֵל בְּבִלְדִּלְעוֹלָם יוֹשְׁבֵין בח' מִתְּקַנְתַּת חַכְמִים אִי בְּאִיזָה זְמַן וּמִקּוֹם אֵין עֲרִיבוֹת וְזֶה שְׂאִין לוֹ מְקוֹם יוֹשֵׁב ס"ל דְּלֹא סְגִי בְּהֵיפֵר פֵּל דֵּהוּ דְעַדְדִּין יִתְּלוּ טַפִּי שְׂיוֹשֵׁב לְמִצְנָה פֵּבְכָל הַשָּׁנִים וְהַמְּקוֹמוֹת, וְאָף שְׂמַכְנִים הִנִּי פֵּלִים שְׂאִין מִחְמִיר בּוֹ כ"כ פְּבָחְג וּכְמוֹ דְּלֹא מְבָרַךְ ג"כ אָבֵל מ"מ יוֹשֵׁב לְמִצְנָה פִּינֵן דְּרַגְלֵי שֶׁם לְיוֹשֵׁב לְמִצְנָה בח' תְּמִיד מִתְּקַנְתַּת חַכְמִים, וע"כ מְצַרִּיף לְפַחוֹת וּלְפִסְלָה דְּוֹקֵא וְלֹא מֵהִנִּי הֵיפֵר פֵּל דֵּהוּ לַפּ"ש דְּקֵאִי אֲפָשְׂאִין עֲרִיבוֹת דְּלִיפֵא מִצְנָה חְמִיר בְּבִבְלָל דֵּהוּא רַק לְפָרְקִים מְבֵא"י: [יָד] וְאַפְשֵׁר לֹמַר עוֹד בְּזֵה לְשִׁיטַת רִש"י דְּצָרִיף הֵיפֵר גַּם בח' דִּתְּבִינֵן שְׂלֵא יְהִי נִרְאָה כְּמוֹסִיף [וּי"ל אָף בְּאַכִּילָה לֹא סְמַכְיֵן אֵהֵיפֵר דְּבְרַכָּה שְׂהוּא רַק בְּתַחֲלָה וְלִיפֵא הֵיפֵר בְּכָל הַסְעוּדָה] וְיֵישׁ לְפָרֵשׁ פּוֹחַת ד' מִשּׁוּם מְקוֹם חָשׁוּב וּבִסְנֶפֶה גְּדוּלָה וּכְמ"ש בְּחִידוּשֵׁי הַרִיטְבָ"א לְשָׁם, וּלְפ"ד הֵף הֵיפֵר גָּרַע מֵהֵיכְרָא דְּנֵר וְכִלִּים שְׂהוּא בְּכָלל הַסְנֶפֶה שְׂעוּשָׁה דְּבָר שְׂהֵיָה אֲסוּר לְעִשׂוֹת בְּחָג, אָבֵל הֵף פִּחוּתָהּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּמִקּוֹם הַמְּסוּפָה הַכָּשֵׁר דְּגַם בְּחָג הִי רִשְׁאִי לְיוֹשֵׁב בְּסוּנְפָה זוֹ אִפִּי לְכַתְּחִילָה וְהֵהֵיפֵר רַק מֵה שְׂהוּא עֵשֶׂה זֶה עַתָּה מִשּׁוּם הֵיפֵר אָבֵל בְּגוּף הַסִּיכָה וּבְמִקּוֹם יְשִׁיבְתוּ עֲצָמָה אֵין שִׁים הֵיפֵר, וּי"ל דְּרַק בְּבִבְלָל דְּחִבִּיל עַלְמָא וּמְצוּי לְיוֹשֵׁב מִשּׁוּם עֲרִיבוֹת ע"כ סְגִי בְּהֵיפֵר פֵּל דֵּהוּ, וּכְשֵׁיִשׁ מְקוֹם לְהוֹרִיד פֵּלֵוּ הֵנִי הַהוֹרְדָה הֵיפֵר כְּמ"ש ב"ח וְסְגִי בְּהָא אָף שְׂגַם בְּחָג בְּלֵא הַפֵּלִים נְמִי הֵנִי סוּנְפָה כְּשִׁיָּרָה מ"מ הֵיפֵרָא אִיפֵא וְעַדִּיפֵא מֵהֵף הֵיפֵר דְּפּוֹחַת שְׂהוּא גַם בְּמִקּוֹם יְשִׁיבְתוּ וְאִם אֵין לוֹ מְקוֹם פּוֹחַת וּבְהֵכִי סְגִי נ"כ מְאַחַר דְּחִבִּיל וּמְצוּי לְתַלוֹת בְּעֲרִיבוֹת [וּגַם בַּט' נְמִי סְגִי בְּהָא מֵהָאֵי טַעְמָא], אָבֵל בֵּא"י דְּלֹא חִבִּיל עַלְמָא אָף דְּפַעְמִים עֲרִיבָה הוּא רַק פְּעַמִּים וְלֹא רַגִּיל וּגַם הָאֵי דָּאֵין לוֹ מְקוֹם לֹא שְׂיִיף לְתַלוֹת בְּזֵה וְלָכֵן לֹא סְגִי בְּהֵיפֵר פֵּל דֵּהוּ וּבְעִינֵן שְׂיַעֲשֶׂה בְּה דְּבָר הָאֲסוּר לְעִשׂוֹת בְּחָג דְּזֵה הֵנִי הֵיפֵר גְּמוּר וּמוֹעִיל גַּם שָׁם, וְשְׂפִיר פֵּל אַחַד דִּיבֵר לְמִקּוֹמוֹ דְּוֹקֵא וּלְפָרֵשׁ לַפ"ז דְּעֵיקַר דִּין דְּמִיתְּב יְתְּבִינֵן לֹא אֲמָרוּ אֵלֵא בְּבִבְלָל דְּחִבִּיל עַלְמָא וְדָרְפֵן לְעוֹלָם לְיוֹשֵׁב מְפַנֵּי הָעֲרִיבוֹת: [טו] וּבְזֵה אֲפָשֵׁר לְפָרֵשׁ הַתְּנַחוּמָא הַנ"ל שְׂלֵא יִסְתּוּר לְתַלְמוּדִין, ועַפ"י דְּבְרֵי הַר"ן סוּף סוּנְפָה [דָּף רנ"ד סוּע"ב] סוּף ד"ה וְהַלְכְּתָא שְׂכַתְּב לְחַלְק בֵּין לְוִלְב לְסוּנְפָה בְּלֵא טַעַם דְּעֲרִיבוֹת שְׂכַתְּבוּ תוֹס' עֵי"ש, וּי"ל דְּמ"מ צָרִיף לְזֵה לְפִי טַעְמוֹ דְּתַנְחוּמָא מִשּׁוּם תְּפִלַּת גְּשָׁמִים וּי"ל פִּינֵן דְּבִבְלָל שְׂפִלְאוּ הֵכִי דְּרַפֵּן לְיוֹשֵׁב לְעֲרִיבוֹת א"כ בְּלֵאוּ הֵכִי לֹא יִבְקָשׁוּ בְּלָב שָׁלֵם מְפַנֵּי הָעֲרִיבוֹת וע"כ אֵין בָּאֵין אָז לְשִׂאוּל אֵלֵא לְהַזְפִּיר, וְאָף דְּר"א הוּא דְּאָמַר כֵּן [בְּמִשְׁנֵה רִישׁ תְּעַנִּית] וְאֵנָן קִי"ל כְּר"י דְּבַחַג שְׂהוּא סִימָן קַלְלָה אֵין לְהַזְפִּיר ג"כ, הֵינֵנוּ לְעֵיקַר תְּחִלַּת הַתְּקַנְהָ וּבֵא"י דְּלֹא חִבִּיל עַלְמָא כְּמ"ש בְּר"ה שָׁם אֵין עֲרִיבוֹת לְרוּב בְּנ"א לְיוֹשֵׁב בְּסוּנְפּוֹת עוֹד אַחַר הַחָג רַק לְאִיזָה חִידִים לְפַעְמִים בְּאַקְרָאֵי וְלֹא חִיָּישִׁינֵן לָהֶם, וְכִינֵן דְּתִקְנֵנוּ בֵּא"י שׁוּב גַּם בְּבִבְלָל מְזַפִּירִין וְאֵין מְשַׁנֵּין מֵהַהִזְכָּרָה אָף דְּלִדִּידְהוּ סִימָן קַלְלָה לְרוּב בְּנ"א פִּינֵן דָּאֵין שׁוֹאֲלִין אֵלֵא מְזַפִּירִין אֵין ה"נ דָּאֵין מְכוּוֹנֵין אָז לְשִׂאוּלָה וְתַפְלָה, וְכִינֵן דְּבְלֵאוּ הֵכִי אֵין מִתְּפַלְלִין אָז עַל גְּשָׁמִים שָׁם בְּלָב שָׁלֵם שְׂפִיר חִיָּיבִין ג"כ לְיוֹשֵׁב בְּסוּנְפָה מִשּׁוּם סְפָק ז אָבֵל הַתְּנַחוּמָא אַגְדַּת אַרְץ יִשְׂרָאֵל מְיָרִי מְקוֹמוֹת ח"ל שְׂסָבִיבוֹת א"י בְּסוּרֵיָא עֲמוּן וּמוֹאֵב דַּג"כ עוֹשִׁין ב' יָמִים כְּמ"ש רַמְב"ם [פ"ה מְקַה"ח ה' י"א] וְשָׁם לֹא חִבִּיל כְּבֵאֲרָץ יִשְׂרָאֵל וְשְׂפִיר כְּדִי שְׂיִתְּפַלְלוּ בְּלָב שָׁלֵם הַתִּירוּ לְיַפְטָר, וְלִשׁוֹן הַתִּירוּ לְפִי שְׂבִבְלָל יֵישׁ חִיּוּב שְׂיִיף לֹמַר דְּשָׁם הַתִּירוּ, וְגַם שָׁם אוֹתָן בְּנ"א שְׂיֵישׁ לָהֶם עֲרִיבוֹת פְּעַמִּים פִּינֵן דְּבְלֵאוּ הֵכִי לֹא יִתְּפַלְלוּ בְּלָב שָׁלֵם מְפַנֵּי בְּיַטּוּל

עֲרִיבוּתָן מִמִּילָא חַיּוּבָא רַמְיָא עֲלֵיהוּ לִישָׁב כֹּל הַיּוֹם ג"כ רַק לֹא הִטִּילוּ חַיּוּב עַל כָּל אֶחָד
גַּם שְׂאִין לוֹ עֲרִיבוּת כָּלֵל וְהִתִּירוּ לְהַפְטֵר ג"כ כְּדֵי כו', וּלפ"ז גַּם לְר"ן יֵשׁ לְלַמּוּד הַיְתֵר
לְמַדְיֹנוֹת דְּלֹא תִבְיֵל: [טו] וּמִיָּהוּ הַשְּׂתָא דְאַתִּינּוּ לְחֶלֶק בֵּין אֲוִירֵי הָאֲרָצוֹת לְעִנְיַן תְּפִלַּת
הַגְּשָׁמִים.

י"ל דְּאִין צְנֻרָה לְתִלוֹת בְּחִבֵּיל עֲלֵמָא וּלְחַדֵּשׁ מ"ש בְּעִנְיַן הָעֲרִיבוּת דְּעִי"ז לֹא יִתְפַּלְלוּ בְּלֵב
שְׁלֵם וּלְדַמּוֹת מְדִינַתִּינוּ דְּלֹא חִבֵּיל לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, רַק י"ל בְּפִשְׁיִטוֹת דְּרַק בִּיא"י
מִהֶחָגוֹאֵילָה זְמַן גְּשָׁמִים כִּמ"ש רַש"י [תְּעֵנִית ג' סוּע"א] וְאִף דְּהַשְׂאֵלָה בְּחֻשׁוֹן וְאִזּוּן
רְבִיעָה מ"מ הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרַכָּה מִיַּד מְשַׁמְע"צ וְע"כ מְזַפְרִין מִיַּד וְגַם אִזּוּן הוּא בְּלֵב שְׁלֵם,
אַבְל בְּבָבֶל דְּאִין צְרִיכִים לְגְשָׁמִים עַד ס' לְתַקּוּפָה כִּמ"ש בְּתְעֵנִית [י' א'] ע"ש בְּרַש"י
בְּלֹאוּ הָכִי אִין מִתְפַּלְלִין בְּשַׁמְע"צ עַל גְּשָׁמִים מִיַּד בְּלֵב שְׁלֵם פִּינּוּן דְּאִין צְנֻרָה אִזּוּן כָּלֵל וְרַק
מְזַפְרִין כְּתַקְנַת חֲכָמִים בִּיא"י וְלֹא שׁוֹאֲלִין וְע"כ שְׁם שְׁפִיר חֲיִיבִים לִישָׁב בְּסוּפָה ג"כ,
וְדַבְרֵי הַתְּנַחֲוּמָא בְּסוּמִיָּה לֹא פנ"ל, וְאִף דְּבִסוּרָא כְּתַב רַמְבַּ"ם [פ"ב מֵה"ת ה' ט"ז]
דְּשׁוֹאֲלִין בְּס' לְתַקּוּפָה כְּבָבֶל, ע"כ זֶהוּ בְּמַקּוּמוֹת הַמְרוֹחֲקִין שְׂאִין טְבַע הָאֲרָצָא שְׁם כְּבָבֶל
יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּסוּמִיָּה דְּכָל שְׂאֲוִירָם כְּאֲוִיר א"י הֵם כִּיא"י לְגְשָׁמִים כִּמ"ש בְּכ"מ שְׁם [ה'ל'
י"ז] מִפִּי הַמְשַׁנָּה וְכִינּוּן דְּשָׁם זְמַן גְּשָׁמִים מִיַּד בְּשַׁמְע"צ הִתִּירוּ לִיְפֹטֵר כְּדֵי כו', וְא"כ
בְּמַדְיֹנוֹת אֵלּוּ דְּכְבָבֶל לְגְשָׁמִים וְאִין צְרִיכִים אַחַר הַחֶג לְגְשָׁמִים כָּלֵל הָכִי נְמִי דְּמִיתֵב יִתְבִּינּוּ
וְלֹא שְׂיִיף טַעַם דְּתַנְחֻוּמָא וְאִין לְלַמּוּד מִיַּנְיָן כָּלֵל לְדִידֵן לִפ"ז, וְאִדְרַבָּא גְּלַמּוּד מִיַּנְיָן חוּמְרָא
דְּלֹא כִּמ"ש דְּטַעַם עֲרִיבָה שְׂיִיף בְּבָבֶל לְבַד דְּהָא תְּנַחֲוּמָא בִּיא"י קָאִי דְּלֹא חִבֵּיל וְאִי פנ"ל
תִּיפּוּק לִי דְּהִתִּירוּ מִטַּעַם אַחַר וְאִף אִסּוּרָא נְמִי אִיכָא שְׂלֵא לְזַלְזַל בִּיו"ט.

וְע"כ דְּגַם שְׁם שְׂיִיף זֶה אוֹ פְּהֵר"ן הַנְּ"ל דְּלֹא צְרִיף לָזָה, אִף בְּאַמַּת אִין נִרְאָה כָּלֵל לְתַקְנַת
חֲכָמִים שְׁנֻזְפֵּר בְּגַמ' סְתָם דִּיִּתְבִּינּוּ לֹמֵר דִּישׁ חִילּוּק בְּמַדְיֹנוֹת, וְעוֹד דְּאָם אִיתָא הִיל"ל
בְּגַמ' דְּרַב וְר"י לֹא פְּלִיגִי כָּלֵל וְר"י דְּמֵא"י דִּבְרַי לְאַרְצוֹ לְבַנֵּי ח"ל שְׁסַבִּיבוֹת א"י דְּלֵהֶם
הִתִּירוּ וְרַב בְּבָבֶל קָאִי לְבַנֵּי בָבֶל וּמַנ"ל דְּפְלִיגִי כָּלֵל, וְע"כ דְּאִין לְחֶלֶק בְּזָה דְּתַקְנַת חֲכָמִים
שְׁנֻה בְּכָל ח"ל, וּבְאַמַּת עֵיקֶר תַּקְנּוֹת אֵלּוּ וְהִלְכּוֹת אֵלּוּ נִקְבְּעוּ עוֹד מֵאִזּוּ בִּימֵי תְּנַאֲיִם שְׁהִי
עֵיקֶר תּוֹרָה בִּיא"י וְהֵם קְבַעוּ עַל מְקוּמוֹת ח"ל שְׁסַבִּיבוֹת א"י וְגַם בְּבָבֶל כְּמוֹתָם וּבִימֵי
אַמּוּרָאִים לֹא חִדְּשׁוּ תַקְנּוֹת בְּזָה וְדִין בְּבָבֶל כְּשֶׁאֵר ח"ל הַסְּמוּךְ לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל בְּזָה: [יז]
וּלְיִשְׂרָאֵל הַתְּנַחֲוּמָא שְׂלֵא יִסְתּוֹר לְהִלְכְתָא דְּגַמ' נִרְאָה דְּבְאַמַּת יֵשׁ לְהַבִּין טַעַם תּוֹס' וְרֵא"ש
דְּפַעְמִים עֲרִיבָה, פִּינּוּן דְּרַק פְּעַמִּים אִיף יִפְסוּק הִלְכָה כֹּן לְכָל יִשְׂרָאֵל שְׁפִינְלֵם יִשְׁבּוּ וְכִי
לְכֻלָּם יֵשׁ עֲרִיבוּת וְיִוָּשְׁבִים לְעֲרִיבוּת זֶה וְדֵאִי דְּבַר שְׂאִי אֶפְשָׁר, וְגַלּוּי לְכָל דְּלַמְצָנָה יִשְׁבּוּ
דְּמִשׁוּם עֲרִיבוּת יֵאָרַע כֹּן לְפַעְמִים וְלִיחִידִים אוֹ אִפִּי לְהַרְבֵּה אַבְל לֹא לְכָל בְּאוֹתוֹ יוֹם,
וְגַם כִּכְמ"ש דְּדַבְרֵי חֲכָמִים סְתָם נִאֲמָרוּ בְּכָל ח"ל קְשָׁה הָאִיכָא מְדִינּוֹת דְּאִין שְׁם עֲרִיבוּת
כָּלֵל לְעוֹלָם וְכִמ"ש, וְתוּ דְּחֻשׁ זְלוּזָל בִּיו"ט שְׁנֵי דְּעוֹשֵׂהוּ חוּל נִרְאָה דְּאִינוּ מְפַנֵּי אַחֲרִים
הִרְוֹאִין לְבַד גַּם בְּעִינֵי עֲצָמוֹ לֹא יַעֲשֻׁנוּ חוּל בְּאִיזָה דְּבַר דְּמוֹלְזוֹל וְהָרִי הוּא יִדַע בְּנִפְשֵׁיהּ
דְּלֹא מְפַנֵּי עֲרִיבוּת יוֹשֵׁב רַק מְפַנֵּי סְפַק ז' וּבְאַמַּת גַּם כְּנֻלֵי עֲלֵמָא יִדְעֵי זֶה וְהָא קָמוּ דְּמִיַּד
בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה אוֹכְלִין הַפֵּל בְּבֵית וְאִין יוֹשְׁבֵין מִשׁוּם עֲרִיבוּת בְּסוּפָה וְאֶפֶי' בְּסוּפָה פְּסוּלָה,
וְתוּ קְשָׁה לְמ"ד בְּרוּכֵי נְמִי מְבָרְכִין הָרִי הַבְּרַכָּה מְגַלָּה דְּעוֹשֵׂה לְמַצָּנָה וְלֹא לְעֲרִיבוּת
וְתַקְשָׁה לְדִידֵיהּ לֹוֹב נְמִי יִטְלוּ וּבְזָה לִיכָא לְמ"ד דִּיהֵי' ז' לְלוּב ג"כ וְלֹא פְּלִיגִי אֶלָּא
בְּסוּפָה, וְאִי נִימָא דְּמוֹדוֹ דְּלֵהֶךָ מ"ד ע"כ צ"ל תְּרוּץ אַחַר וְכִמ"ש הַר"ן מִי הַכְּרִיחָם גַּם

לדין לחדש הא דבסופה פעמים עריכה וגם התוס' ציינו עצמם אהא דמיתב כ"ע לא פליגי כו' משמע דבאו לישוב לדברי הפל, וגם יש לעיין פיון דעכ"פ קיל שמע"צ מהתג לפ"ד וכמש"ל מהקרפן נתנאל בשינוי אור מיהת ואמאי אמרו בגמ' סתם מיתב יתבינו משמע פכל דין ישיבת סופה פתג שלא נפטר אלא מצטער, אבל נראה דבאמת דקדקו רז"ל שפיר בלשונם מ"ש שם כמ"ש הלשון יתבינו שתלו הדבר בדין ונהרי פאו ללמד דין והי' להם לומר מיתב יתבין דנה משמע דדינא קאמר שצריכין ומחוייבים לישוב אבל יתבינו משמע אנו יושבין ובעצמנו תלוי וכעין מ"ש ריש קידושין האשה נקנית משמע מדעתה והיינו דלא הטילו הדבר דרף חיוב לעשות על פל פנים אף שאין מרנצה בכף וערב לו יותר בבית שערב לו יותר לא מחייבינו לי' בסופה בע"כ רק כששונה אצלו ישיבת הבית והסופה יש לו לבחור מרצונו דרף עריבות בסופה שהרי לעריבות דרף לישוב, ואף שהוא אין לו עריבות בנה אלא משום המצנה מ"מ פיון שאינו יושב דרף חיוב אלא דרף עריבות מה שהוא בוחר לרצונו אינו נוהג בנה מנהג חול: [יח] ויש להוסיף בנה ולקייש גם למ"ד מברכין דס"ל כמש"ל מריטב"א דסוגיא שם לבקיאין ורק משום מנהג אבית, אבל אי הוא ספק לכולי עלמא יתבינו משום ספיקא דאורייתא, ובזמנא י"ל אין ה"נ דהי' חייב גמור כפחג משום ספק ולא חייש נן לזלזול יו"ט פיון דהוא ספק באמת, ולא דמי ללולב דהוא ספיקא דרבנן ויו"ט ספיקא דאורייתא אבל סופה ג"כ ספיקא דאורייתא וכמ"ש הר"ן בתרוץ א', רק תוס' הוקשה להם בפוגיא דשם דקאי אבקיאין דליפא ספיקא דאורייתא גם בסופה ולא חמיר סופה לבקיאין מלולב בזמן שהי' ספק ואי חשו שם לזלזול יו"ט ה"נ בסופה השתא דבקיאין דליפא ספיקא דאורייתא ראוי לחוש ואילו ידעינן דעושה רק לזכר מנהג אבות ודאי לא שייך נוהג חול שהרי הוא אין מחשיבו חול וספק פלל ולאבות הי' באמת ספק והיו צריכין לישוב מספק והוא עושה רק זכר למנהגם בעת שהי' ספק, אלא דמאן מפייס ואפי' היושבים עצמם כ"ע לאו דינא גמיר, ולא ידעו אי יושבין מספק או ממנהג אבות, וע"כ מסרו הדבר לרצונו וכשיהי' ערב לו יותר לישוב בבית ישב בבית רק כשהם אצלו בשונה יושב בסופה משום עריבות מנהג אבות הרי ידוע וניכר דאינו נוהג בו מנהג חול וימות החג להיות חיוב עליו על פל פנים לישוב בע"כ גם כשאינו רוצה, ואתי שפיר גמי מ"ד מברכין דדייק גמי ואמר ברוכי מברכין ולא אמר מברכין דתלוי בדין, והגם דיש לומר דנקט איידי דיתבינו אפשר לומר ג"כ דהוא בכונה לומר דאף דמברכין אקב"ו והוא מצנה חיובית עדיין תלוי בדין גם המצנה והפרכה ולא פכל מצנה חיובית דאם לא ירצה לישוב בסופה רק בבית שנוח לו שם יותר ישב בבית אלא שכשפוחר לישוב בסופה אז הוא מצנה חיובית דרבנן ג"כ לעשות כמנהג אבות ומברך, וכיון דמסור לרצונו הרי ניכר ונגלה דאין זו מצנת ישיבת סופה של מי החג רק חצות מנהג אבות אם ישיבתו נוחה לו והוא כעין [ועי' משנה [ביצה ל"ו ב] משום רשות פירש"י שיש בו קצת מצנה אבל לא מצנה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות ע"כ, ודבר זה צריך ביאור וגדר אינה מצנה קטנה שנקרא רשות ונהרי אמרו הני זהיר במצנה קלה כבחמורה, ויותר יש לפרש על דרף שכתב רב האי גאון דמצנה שאינה חיובית נקרא רשות, והיינו הני דהתם דין בדאיפא דעדיף וחליצה ויבום בדאיפא גדול דלא רמיא חיובא עליו ומ"מ אם עביד הוא מצנה וכן לקדש ביש לו אשה ורוצה להרבות

עוד וחיובא דלערב אל תנח זה פשאין לו אשה ובא לישא ישא בת בנים ולא פשיש לו אשה, וגם י"ל דהקא אפי' ביש לו אשה בת בנים ג"כ אם הוסיף וקידש עוד איפא מצנה אלא דהוא מצנה דרשות] מצנה של רשות שפתב רב האי גאון המובא בספר המנהיג בדיני ת"ע [סי' פ"ה] לעגן תפלת ערבית רשות דמ"מ מצנה קעביד ומקבל ש"כ ונהנה לי' כצדקה וגמ"ח [ר"ל פשאין העני או הנצרך לחסד אחר עומד לפניו רק כדרך גומל חסדים לרוץ אחר דלים כמ"ש [שבת ק"ד א] וכו' לא רמי חיובא עליו] דמצנה ורשות דאי עביד מקבל עלי' ש"כ ואי לא עביד לית לי' עון אבל סנפה וציצית והדומה אי כו' אית לי' עון שמצות דחובה ניהו כו' ע"כ, ונהנה צדקה וגמ"ח ג"כ מצנה דרשות ואותן הי' מברכין ג"כ אי לאו דאין תלוי בו כמ"ש בתשובת רשב"א [סי' יח] פיון דמ"מ פשעושה עושה מצנה [וכעין שחיטה דג"כ לאו חיובא אלא פשוטה לאכול בש"ר ומברכין], וגדולה מזו בתוס' [ר"ה ל"ג א] דנשים מברכות אמצנת עשה שהז"ג ובהריטב"א שם בסוף [פ"ג כ"ט ב] פתב שאינו רשות גמור דאף דלא מחייבי מצנה איפא ונוטלות ש"כ ע"כ יכולות לברך ע"ש, וזהו ע"ד רשות של מצנה, ונה"ן שם בפ"ד [דף רט"ז רע"ב] פתב דהם בכלל מצנה דנוטלות ש"כ כמו שאין מצנה ועושה והאנשים נצטוו יכולת לומר וצוננו ע"ש, ובתשובות מהר"מ מינץ [סי' י"ב] פתב בכהן יחיד או שפ"ר נשא כפיו דאין עובר מ"מ אם נושא כפיו מברך משום דח"מ פשוטה הוא מצנה ומייתי ג"כ מנשים דמברכין לפי שמכניסים עצמם לחיוב כ"ש זה ע"ש, ונזכר במג"א [סי' קכח סקט"ז], ונראה דה"נ במצנה דרבנן בכל רשות פיון דמקבל ש"כ פשעושה ואיפא בגוף סנפה מצנה דאורייתא בחג שיני' וצוננו גם על זה: [יט] ומיהו לא דמי לגמרי להתם דשם שפיר המצנה הוא פשיעושה לשם המצנה ומכבז ממון וטורח בשביל המצנה רק שאינה חיובית.

אבל כאן אין המצנה אלא פשיעושה לרצונו וכשערב לו בבית יותר גם כשירצה לישב בסנפה אין עושה שום מצנה, דח"פ עדיין כ"ע ישבו לעולם למצנה דהרי סתם פל אהד ניקח לי' למיעבד מצנה בגופי' ואפי' בממוניה כמ"ש [פסחים ד' ב] כ"ש לדחות העריבות לבד ואפי' העושה שלא לשמה וע"מ לקבל פרס בשביל עריבות הפרס וש"כ המצנה ידחה עריבות הגוף ואפתי הוי עושהו חול דמאן מפיס, ואפי' הם שוים אצלו והוא רוצה יותר בבית בלא טעם ובא לבטל רצונו מפני המצנה על זה אין המצנה דהמצנה רק שיעשה לרצונו דרך עריבות.

וכמ"ש תוס' דפעמים עריבה כו' ולא נראה להו במה שפתבו דלולב מוקצה ואיפא איסורא נמי ובסנפה ליפא איסור וכמ"ש הר"ן בתירוץ כ' זה לבד, היינו משום דבאמת גם בסנפה יש איסור בשמע"צ דנראה פמוסיף שהרי בא"י אפי' פשאין לו מקום להוריד צריף לפחתה ולפסלה דוקא ועל זה פתבו דפעמים עריבה כו', ור"ל דאז מיתר דדוקא פשאין לו מקום דזה אין ידוע לכל ואין ניקר בסנפה זה הוא נראה פמוסיף, אבל בשיבה לעריבות שהוא גלוי וניקר ונראה שישבתו בה משום עריבות ליפא משום נראה פמוסיף ומותר גם בא"י ושפיר יתבינן בח"ל גם דרך עריבות של זכר מנהגי אבות וליפא משום עושהו חול פיון דהיא לרצונו דרך עריבות, אלא דראב"ה מצריף עוד היקר בזה מה שאין מברך דס"ל דזה טעם מ"ד דאין מברכין דבעינו עוד היקר דאינו מצנה רק דרך עריבות, ומ"ד מברכין לא צריף היקר דדי במה שהמצנה מסורה רק לרצונו ולעולם אין

המצנה אלא להיות יתבינו ברצוננו ומדעתנו וכל שערב לו יותר או רוצה יותר בבית
אין מצנה ושפיר המצנה והסתנה שנה בכל מקום.

ובמקומות וזמנים שישבת הסנפה שנה לבית אז פולי עלמא יתבי והפיל אם יש אינה
שרוצה מ"מ יותר בבית או שערב לו יותר אין צריה לשנות מנהג הכל ולישב בבית
דוקא, ואף דלדידה ליפא מצנה איסורא נמי ליפא משים נוהג חול או נראה כמוסיף פיון
דכולי עלמא נמי יתבי ומאן מפי דלדידה אין ערב והוא עצמו נמי יודע דנא למצנה יושב
דהרי ליפא מצנה פלל בזה רק שלא לשנות ממנהג הכל, ורק במדינות או זמנים שיש
קור או שינוי אור וכיוצא שלכל אחד עריבות בבית יותר אז אין לישב פלל בסנפה פנ"ל
מהקרבן ונתאל: [כ] ובמה שפתבתי יש לישב דקדוק לשון הגמ' בעובדא דרב הינא בר
בינא מיתב הווי יתיבי, דהוא מיותר דהרי פתח דאקלעו בסנפה ועכ"פ הי' לו לומר ויתבי
ולא מברכי אבל לשון מיתב כו' משמע דבא לספר זה דמיתב יהבין ויש מצנה לישב
ולפום הך לישנא דבמיתב לא פליגי וליפא למ"ד דלא יתבינו פלל מה צורה לספר זה,
ולמ"ש דכשערב לו בבית יותר אין מצנה ומ"מ אם ירצה לעשות פמנהג הכל רשאי א"כ
מה ראי' מייתי מדלא ברכו דלמא להם הי' ערב יותר בבית אלא שלא רצו לשנות ממנהג
שאר בני"א שישבו בסנפה אבל לברך לא היו יכולים פיון דלדידהו ליפא מצנה, וע"כ
אמר מיתב הוי יתיבי בכונה דאף שאר בני"א היו בבית דהי' מרצים שם יותר הם לא
רצו לילה לבית וע"כ דלא הי' ערב להם בבית יותר וא"כ שפיר ראיה מדל ברכו: [כא]
ובנו"ב [קמא שם] הקשה ללישנא קמא ר"י בדר"ש בר שילת דלבר מסנפה יתיב הוא
דלא פמאן ולישנא בתרא אמאי הכריע ע"פ ר"י בדר"ש נגד ר"ה בר בינא וגדולי הדור
וגם למה אפסיק הלכתא נגד מרא דשמעתיה גופיל'.

ונדחק לישב פל זה עפ"י דברי ראב"ה ה"ל ודר"י בדרשב"ש מטעם אחר לא יתיב
דס"ל דאין מברכין רק יום ראשון יעוש"ב. והיא תמוהה דהרי ר' יוסף הוא דאמר הקא
נקוט כו' דמרא דשמעתא כו' ולפי דבריו הא דמכריע ר"י פן הוא מטעם אחר ה"ל דע"כ
לא חש להא דר"ה בר בינא ונהרי ר"י עצמו אמר שם [מ"ה סוע"ב] נקוט דרבב"ח בידך
כו' דהכריע דמברכין פל ז' ואיך הכריע פאן כדר"י ברשב"ש דמשום דאין מברכין הוא
לפ"ד, ולפמ"ש לא קשיא מהא דר"י בדרשב"ש דהרי אפשר דלדידה הי' ערב ישבת
הבית ולבר יותר ע"כ יתיב לבר מסנפה דבזה לדברי הפל ליפא מצנה לישב, אלא דמ"מ
ללישנא בתרא פיון דאיסורא ליפא לישב ג"כ פנ"ל הי"ל לישב פדי להורות הלכה
פשמעתיה ולאפוקי ממ"ד דלא יתבינו דהא פולי עלמא לא ידעי דערב לו יותר ויסברו
דס"ל דלא יתבינו ודלא פשמעתיה וכדייק ר"י באמת, וע"כ דבאמת ה"ל ומשום
הכי לא יתיב ולא משום עריבות וזהו ללישנא בתרא, אבל ללישנא קמא דליפא למ"ד
דלא יתבינו ור"י בדרשב"ש ס"ל דמברכין ע"כ שפיר י"ל דלא יתיב משום דערב לו
יותר ושפיר עביד לשנות ממנהג הפל דאלו יתיב לא הי' יכול לברך פיון דלדידה ליפא
מצנה פנ"ל, וכיון דכולי עלמא לא ידעי מעריבותו יאמרו דהדר משמעתיה ודלא
מברכין, וע"כ אדרבא פדי שלא להורות הלכה דלא פשמעתיה יתיב לבר דבזה ליפא
למיטעי דלא יתבינו ללישנא קמא דלכולי עלמא יתבינו וליפא למ"ד פן וההלכתא נמי
הוא פלישנא קמא וכו' נגד רב כמש"ל ושפיר אין קושיא ממרא דשמעתא, ומרב הונא
בר בינא ללישנא בתרא נמי לא קשיא דהרי שם אמר דאקלעו בסנפה ואקלעו היינו

נודמנו והיינו דבבואם מאפר למקום ישוב נודמן לפניהם מקום הראשון ליכנס שם לסופה ונכנסו שם לנוח ושם לא הי' מקומם ולא הי' להם בית שלהם, וכל שלא הי' ל עריבות בבית יותר מהיכי תימי להם לצאת לבקש איזה בית ליכנס פיון דכבר יושבים בסופה והו"ל לדידהו עריבות יותר שם שלא לטרוח ולבקש בית, וכל שיש עריבות גלוי נתבאר לעיל דגם בא"י אין חשש נראה כמוסיף פיון דנראה העריבות, וממילא אין חשש דעושהו חול בח"ל ג"כ וגם למ"ד לא יתבינו שפר יתבי ואין ראיה ומייתי רק בלישנא קמא לענין הברכה, ומה שפתי לעיל מלשון מיתב הווי כו' דבכונה ישבו י"ל סיפור זה הוא ללישנא קמא ולאפוקי דלא נטעה שהי' ערב להם בבית יותר פנ"ל, ולענין הראיה וללישנא בתרא אין ה"נ דלא צריף לזה וכמו דלא צריכים להסיפור דלא מברכי ללישנא בתרא דליפא למ"ד פלל לברך ורק בלישנא קמא סיפר מה שהי' צריף לענין הראיה, ואין ה"נ דללישנא בתרא הי"ל עוד עריבות בסופה יותר וכנ"ל: [כב] ועפ"ז יש ליישב ג"כ לשון תנחומא הנ"ל וידוקדק לשון להפטר ונפטרין ג"כ דמשמע שהוא פבר שם ורוצה לצאת וליפטר, והיינו דגם אז נהגו לאכול רק מעט ונפטרין ויוצאין לבית לגמור עיקר הסעודה, והנה בזה פשפבר יושב בסופה הגם שישבת שניהם שנה אצלו מ"מ פשפבר יושב.

לצאת באמצע הסעודה לגמור במקום אחר הוא טרוח לאדם דע"כ פשיירד מפני הגשמים אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו כמ"ש בסופה [כ"ט א]. ואף לפי המנהג עכשיו שהוא אכילת פת בכסנין שלפני הסעודה מ"מ הדרף לסמוך הסעודה מיד ועל הסתם נוח הי' לו יותר לישב שם גם בכל הסעודה ומ"מ גם בכהאי גוונא התירו חכמים ליפטר ולצאת אם רוצה לצאת פשהוא פבר שם דהשתא ערב ונוח לו הסופה יותר, ובזה לא שייף חשש מזלזל ועושה חול או נראה כמוסיף פיון שהוא ניקר וגלוי דהשתא נוח לו יותר וכנ"ל דגם בא"י בכהאי גוונא שרי, וא"כ בח"ל הי' יכולים לקבוע חיוב בכהאי גוונא מיהת דהיכי דסופתו עריבה אז אין ראוי לצאת דלא שייף לחוש לשום דבר ולא דמי ללולב פיון דעריבה ועל זה אמרו דמה שהתירו גם בזה מפלל המצוה שלא יהי' חיוב הוא פדי כו', והיינו מי שסופתו עריבה עליו או גם פל אחד פיון דמיתב יתבינו בלילה וגם ביום פל שלא ירדו גשמים אין מורידין הפלים עד אחר המנחה דשמע"צ ממילא שוב ביום דשמע"צ בשעת סעודה ודאי נוח או יותר לסעוד בסופה שלא יצטרף לטרוח בהורדת פלים לפני הסעודה ואכילה ואי הי' בכהאי גוונא חיובא עליו א"כ סעודת היום מצוה חיובית ואין לעשות טצדקי לפטור ממנה ולא יתפלל בלב שלם אגשמים ואף שרוצה בגשמים ולא יתוש לטרוח שיגרום לי רצון, דזה אינו מצד עצמו לחשוב מפני כן לעריבות יותר דהוא רק מפני תקנת חכמים לשאול גשמים לא יחוש לרצון עצמו, אבל משום חיוב סופה לא ירצו לגרום לביטול מצוה חיובית וע"כ נפטרין כו' להראות דגם סעודה זו אינה חיובית פלל וברצונו תליא, וכיון דיוצאין גם שלא לצורך ונחכמים התירו פי לא הטילו הדבר לחיוב שפיר לא יחוש להתפלל בלב שלם, ולפ"ז אצטמידו דברי הגהות מנהגים דמהתנחומא ראיה גמורה לאותו מנהג, וגם הוא פפי הנראה דייק לשון להפטר ונפטרין והבין כמו שפתי דהוא ממש פאותו מנהג ורק ביום אוכלין חצי סעודה ונפטרין ובלילה אוכלין וזה ודאי מטעמיא דתנחומא: [כג] ומ"מ גם תנחומא לא אמר לחיוב רק דהתירו לעשות כן ודי שקצת בני אדם עושין כן ואפשר בשאר מדינות דלא

נִהְיֶה פֶּלֶל בְּזֶה וְלֹא נִזְכָּר בְּקִדְמוֹנִים לְפִי שֶׁדָּבָר זֶה רַק בְּסִבִּיבוֹת א"י שָׂאז זְמַן גְּשָׁמִים וְצָרִיף לְהִתְפַּלֵּל בְּלֵב שְׁלֵם וְלֹא בְּשֵׂאָר ס"ל וְכַנ"ל, וְהִגַּם דְּלַעֲנֵן הַתְּקִנָּה אֵין חִילּוּק וְשׁוּנָה בְּכָל מְקוֹם וּמִתְרִין בְּכָל מְקוֹם לַעֲשׂוֹת פֶּן מ"מ מֵהִיכִי תִּיתִי יִחְלְקוּ הַסְּעוּדָה מִפְּנֵי הַטֹּרַח כַּנ"ל, וְרַק שֵׁם הַנְּהִיגוֹ שְׁעוֹשִׁין קֶצֶת פֶּן פְּדִי לִידַע לַעֲנֵן הַתְּפִלָּה דְּלֹא חוֹבָה וְנִגְרְרוּ אַחֲרֵיהֶם גַּם אֵיזָה מְדִינוֹת אַחֲרוֹת אֶף דְּבִשְׂאָר מְדִינוֹת אֵין צוֹרֶף לְנִהוּג פֶּה וְחִיּוּבָא לִיפָא בְּזֶה לְפִי מַה שֶׁכְּתַבְתִּי בְּשׁוּם מְקוֹם, אֲבָל כָּל זֶה הוּא דוֹקָא פְּשֵׁהֲעֲרִיבוֹת אֲצִלוּ בְּשׁוּנָה בְּשִׁנְיָהֶם אוֹ כְּשִׂאֲצֵל רֹב הָעוֹלָם שׁוּנָה אִז אֶף דְּלִדְיָדָה עָרַב בְּבֵית רִשָּׁאִי לִישָׁב בְּסוֹפָה ג"כ שְׁלֵא לְפָרוֹשׁ מִמְּנֶהֱגַ הַכָּל אֶף שָׂאֵין בּוֹ מְצֻנָה כַּנ"ל אֲבָל פְּשִׁנְיָפֶר שֶׁהוּא לוֹ לְטוֹרַח וְשָׂאֵינוּ עָרַב לוֹ וְכ"ש פְּשֵׁהֲזֶמֶן גְּרָמָא אוֹ הַמְּקוֹם מְצַד הָאֲוִיר דְּלָכָל אֵין עָרַב אֵין רִשָּׁאִי ג"כ לִישָׁב, וְכִפִּי הַנְּרָאָה הַמְּנֶהֱגַ שְׁלֵא לְאַכּוֹל בְּלִילָה יֶצֶא מְאִיזָה אַרְצוֹת שָׂאֵין חֲמִין כ"כ וּבְלִילָה יֵשׁ קוֹר כְּמִבּוֹאָר בְּמֶרְדְּכִי הַמּוּבָא בְּהִגָּהַת רַמ"א [ס' תרל"ט ס"ב] לַעֲנֵן שִׁנְיָה הַנּוֹז"ל דְּגַם בְּאַרְצֵינוּ יֵשׁ צַעַר שִׁנְיָה לִישׁוֹן עַל הַסֶּתֶם, וִי"ל דְּשֵׁם בְּאַכִּילָה ג"כ אֶף דְּלֹא הָוִי מְצַטְעַר מ"מ הוּא לְכָל אַחַר עָרַב יוֹתֵר בְּבֵית מִשְׁא"כ בְּיוֹם פְּשַׁחְמָה זוֹרַחַת, וּבְאַרְצוֹ דְּטוֹר בְּסִפְרֵד לֹא הִי' כֶּן רַק יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם אוֹ אֲבוֹתָם בָּאוּ מֵאוֹתָן אַרְצוֹת שֶׁנִּהְיֶנוּ כְּפִי אֲוִיר אַרְצָם לְסִפְרֵד וְנִהְיֶנוּ גַּם שֵׁם כְּמִנְהַל אֲבוֹתָם וְעַל זֶה כָּתַב סוּר דְּאֵינוּ מְנַהֵג, וְאֵין רְאָיָה מֵהֶם לְמְדִינוֹת אֵלוֹ דְּלָרֹב בְּנֵי אֲרָם יֵשׁ עֲרִיבוֹת בְּבֵית יוֹתֵר וְלִהְיוֹת עֲרִיבוּחַ בְּסוֹפָה יוֹתֵר הוּא דְּבָר שָׂאֵין חֲצוּי וְעַל הָרֹב הוּא ג"כ עַת קוֹר וְשִׁנְיָוִי אֲוִיר, וְהִגַּם דְּהַר"ן לֹא כָּתַב טַפְס דְּפַעֲמִים עֲרִיבָה וְלִדְרִיבָה לֹא תִלְיָא בְּפִרְיָבוֹת וְלִיתָא לְכָל הַנ"ל מ"מ תוּס' וְרַא"ם וְסִיר רַבִּים נִגְדוּ, וְנֶאֱפִי' יִמְצְאוּ חֲבָרִים גַּם לְר"ן וְהֵם כְּהַדְדִי הוּא פְּלוּגְתָא בְּדַרְבְּנֵן דְּהִלֵּף אָמַר הַמֵּיִקֵּל, וְכ"ש בְּזֶה דְּלַתְמוּס' וְסִינְעֵתָם אֵיפָא עוֹד אֵיסוּרָא לִישָׁב דְּנֹדָאֵי י"ל שָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף וְכ"ש דְּלִדְעֵתִי כְּפִי מַה שֶׁכְּתַבְתִּי בְּדִקְדוּקָא לְשׁוֹן יְהִיבִינוּ דְּהוּא מְצֻנָה שְׁל רְשׁוֹת עַל זֶה י"ל דְּלֹא יִחְלְקוּ אָדָם וְהוּא גַּם לְר"ן כֶּן דְּלֹא קִבְעוּהוּ לְחוּבָה וְכ"ש לְמָה דְּקִי"ל דְּלֹא מְבָרְכִין, וְאֶף דְּכָל הַפּוֹסְקִים כְּתָבוּ סֶתֶם הֵינְנוּ כִּינּוּ דַּמ"מ מְצֻנָה הוּא מְאִי נ"מ דְּאֵין חִיּוּבִית וְכַמוֹ צְדָקָה וּגְמ' ח לְרַב הַאי גְּאוֹן הַנ"ל.

וּמְצַטְעַר בְּלֹא הָכִי פְּטוֹר גַּם בְּחָג וּכְשִׂאֵין צַעַר וְסוֹפָה לְפָנָיו מֵהִיכִי תִּיתִי לֹא יִפְשֶׁה מְצֻנָה אֶף שֶׁהוּא לוֹ לְטוֹרַת וְאֵין עָרַב לוֹ וְנִיתָא לְכָל אֲחַד כַּנ"ל אֶף דָּאֵם יִמְנַע לֹא יֵהִי לוֹ וְעוֹנָשׁ וְלָכֵן סִתְמוּ דְּמְצֻנָה לִישָׁב וְלֹא בִּיָּאָרוּ בְּזֶה, וְא"כ בְּזֶה דְּלַתְמוּס' וְסִינְעֵתָם אֵיפָא אֵיסוּר וְנֶאֱפִי' יְהִיוּ הַחֲזוּלָקִים רַבִּים מ"מ גַּם הֵם גְּדוּלֵי פּוֹסְקִים שָׂאֵנוּ נִגְרְרִים אַחֲרֵיהֶם וְנֹדָאֵי יֵשׁ לְחוּשׁ לְדַבְרֵיהֶם כִּינּוּ דְּבַמְנִיעָה כְּפִי תַּה שֶׁכְּתַבְתִּי לִיפָא אֵיסוּר לְדַבְרֵי הַכָּל, וּמַה שֶׁנּוֹהֲנִין לְאַכּוֹל מְעַט בְּיוֹם שָׂאֵין טוֹרַח כ"כ כְּבִלְיָה הוּא פְּדִי לְקַיָּים אוֹ לַעֲשׂוֹת זָכָר עַכ"פ לְמַצּוֹת חַכְחִים וּמְנַהֵג אֲבוֹת ג"כ, דְּבִאוּתָהּ אֲכִילָה מְעַט אֲפִשָּׁר דְּאֵין קְפִידָא כ"כ בֵּין בֵּית לְסוֹפָה וְאִז עֲבִיד מְצֻנָה ג"כ, וְעַכ"פ אֵיסוּרָא לִיפָא בְּזֶה לֹא מְשׁוּם פּוֹשָׁה חוּל וְלֹא מְשׁוּם נִרְאָה כְּמוֹסִיף כִּינּוּ דִּינְצָא מִיָּד וְאוֹכֵל בְּבֵים וְהָרִי גְלוּי דְּעוֹשָׂה רַק זְכָרְזָר בְּעֵלְמָא לְמִנְהַג אֲבוֹת, כֶּן נִרְאָה בְּיָשׁוּב הַמְּנַהֵג עַל פִּי הַהִלְכָה שָׂאֵינוּ סוֹתֵר לְדַבְרֵי הַתְּלַמוּד וּפּוֹסְקִים הִרְאִישׁוּנִים.

[כד] וְנִרְאָה גַּם כְּשֶׁנְּחַלִּיט דְּסִתִּימוֹת הַלְּשׁוֹן מִתְּבִינּוּ יְתִבִּינוּ הֵינְנוּ בְּכָל סְעוּדוֹת כַּמ"ש מַג"א וְכ"ח בְּפִשְׁטוּת וּשְׂאָר פּוֹסְקִים וְכֵן ב"ח בְּשֵׁם מְרְדְּכִי לַעֲנֵן סְעוּדָה שְׁלִישִׁית וְהוּא ג"כ בַּתְּשַׁב"ץ [ס' קמ"ז] וְזֶה ג"כ פְּשִׁיטוּתִיָּה דְּטוֹר לַעֲנֵן לִילָה, אֲבָל תִּימָא מַה שֶׁכְּתַב מַג"א עֲצָמוּ מְרְדְּכִי דְּאֵין יְשִׁנִּים וְאֵי דִּיִּקִּינוּ מִיְתִבִּינוּ סִתְמָא הָרִי לֹא אָמְרוּ בְּאַכִּילָה דוֹקָא וְהוּא

כָּל יְשִׁיבַת סוּפָה דְחָג וְגַם שִׁנְיָה בְּכָלֵל, וְאִפְּלִי נְדָחוּק דִּתְבִינָן מִשְׁמַע יְשִׁיבָה וְאִין דְּרָף
שְׁנָה בִּישִׁיבָה רַק בִּשְׂכִיבָה וְע"כ אִינוּ בְּכָלֵל, מְלַבֵּד דִּישִׁיבָה דְסוּפָה עֲפָבָה הִיא וְכַמ"ש
קֵרָא"ש [פֶּרֶק ד' ס' ג] בְּלָאו הֵכִי קִשָּׁה מִמָּה שְׂפֶתְב מְהֶרִי"ל דְּגַם בְּיוֹם מְמַהֲרִין לְצֵאת,
וְע"ש בְּמֶהֱרִי"ל הַטַּעַם פִּינָן דְּגַם טִיּוֹל וְסִיפּוֹר וְשִׁמוּעוֹת בְּעֵינָא סוּפָה נִרְאָה כְּמוֹסִיף כְּבִישִׁנְיָה
ע"ש, [וְע"ש בְּמַג"א בִּישׁוּב דְּבָרֵי תַנְחוּמָא פְתַב כַּמֶּש"ל וְרוֹמְז לְמֶהֱרִי"ל דְּמִיִּתִּי לְעֵיל,
וְתַמּוּה דְהָא מְהֶרִי"ל פְתַב טַעַם אַחַר וְגַם לְפִי דְעָתוֹ אִיסוּרָא נְמִי אִיפָא כְּבִישִׁנְיָה שְׂפֶתְב
דְּאָסוֹר וְהָרִי תַנְחוּמָא פְתַב רַק דְהִתִּירוּ וְשׂוֹאֵל טַעַם לְמָה הִתִּירוּ וְא"כ אֶפְתִּי תִקְשָׁה מְזָה
לְמֶהֱרִי"ל] וְכִינָן דְּבַעֵי סוּפָה אִמְאִי אִינוּ מְכָלֵל יְתְבִינָן, וְנְדָחוּק לּוֹמַר דַּס"ל דַּמ"ש בְּרוּכִי
לֹא מְבָרְכִינוּ דְקָאִי אֲדַלְעִיל מִשְׁמַע דְהֵף יְתְבִינָן הֵינּוּ יְשִׁיבָה דְבַעֵי בְּרָכָה, דְזָה אִינוּ דְמַהֲיָכִי
תִּיִתִּי לּוֹמַר כֵּן לְהוֹצִיא לְשׁוֹן יְתְבִינָן מִפְּשִׁטָא דְמִשְׁמַע פֶּל יְשִׁיבוֹת דְסוּפָה דְבָרוּכִי לֹא
מְבָרְכִינוּ הוּא מְלִתָא בְּאִפִּי נְפִשְׁיָה בְּדִין הַבְּרָכָה בְּזַמְנָה דְלֹא מְבָרְכִין, וְאוּלַי ס"ל בְּזַמְנָן
הַתְּלִמוּד אִין ה"נ דְהִיוּ מְבָרְכִין עַל פֶּל יְשִׁיבָה חַיּוּבִית וְשִׁפִּיר יְתְבִינָן פֶּל יְשִׁיבוֹת רַק
הָאִיִּדְנָא הוּא דְנָהוּג כַּר"ת לְבָרַף רַק אֲאָכִילָה כַּמ"ש [בְּסו"ס תְּרַל"ט] וְע"כ הָאִיִּדְנָא אִין
לִישָׁב רַק בְּשַׁעַת אֲכִילָה, וְגַם זָה לִיתָא דַּר"ת לֹא חִידוּשׁ הֶלְכָה אוּ מְנַהֵג נֶגֶד הַגַּמ' רַק דַּס"ל
דִּינָא הֵכִי וְגַם בִּימֵיהֶם עֲבָדִי כֵן וְכִנְתִּיָה קִי"ל: [כַּה] וְבַב"ח [ס' תְּרַס"ו] פְתַב וְאִין וְשָׁבִין
בָּה פֶּל הַיּוֹם וְכַמוּ שְׁמִשְׁמַע נְמִי מִן הַתְּלִמוּד כּו' ע"כ וְלֹא פְתַב מְהִיכָן מִשְׁמַע וְאֲנָכִי לֹא
יְדַעְתִּי שׁוּם מִשְׁמַעוֹת מִשׁוּם מְקוֹם בְּתִלְמוּד לְזָה, וְאוּלַי ר"ל ג"כ מְסַמִּיכוֹת בְּרוּכִי לֹא
מְבָרְכִינוּ מִשְׁמַע לִיה רַק כְּשִׁצְרִיף לְבָרַף וְאִינוּ נִרְאָה וְכַמוּ שְׂפֶתְבִתִּי, וְבַטּוֹר [ס' תְּרַס"ח]
פְתַב ג"כ יוֹשְׁבִים עַד אַחַר הַסְּעוּדָה וּפְיַרְשׁ ב"ח שֶׁם דַּר"ל דְּאִח"כ הוּא מִן הַמְּנַחָה וְלִמְעַלָּה
וּמּוֹרִיד פְּלִיו לְהִכִּין עֲצָמוּ לִי"ט אַחֲרוֹן ע"ש, וְאִינוּ נִרְאָה דְמִאִי פִּסְקָא דְאַחַר סְעוּדַת
שְׁחָרִית הוּא מְהַמְנַחָה וְלִמְעַלָּה וְגַם אִז לֹא אִמְרִינוּ אֲלֵא הוֹרְדַת פְּלִים וְאִפְשָׁר שְׁהוּא יִשָּׁב
בְּסוּפָה אִם יֵשׁ לוֹ מְשָׁרַת לְהוֹרִיד אוּ נְשִׁים הַפְּטוּרוֹת מְסוּפָה, וְגַם מְהִיכִי תִיִתִּי שְׁיִשְׁתַּהֲהִי
בְּהוֹרְדַת פֶּל הַיּוֹם אַחַר הַסְּעוּדָה עַד הַלִּילָה וּמִשְׁהוֹרִידִם עֲדִינָן יִשָּׁב, וְהוֹרְדַת פְּלִים אִיתָא
בְּמִשְׁנָה עַל יוֹם ז' וּפְשִׁיטָא דְלֹא נְפִטַר עִ"ז מִיְשִׁיבַת סִיכָה כְּשִׁגְמַר הַהוֹרְדָה וְכֵן מְקוֹדֵם,
וְזַמְנָן הַהוֹרְדָה קְבָעָה מְמַנְחָה וְלִמְעַלָּה דְאִז הַזַּמְנָן לְהִכִּין לִי"ט וְאִין זָה עֲנִין לְפִטוֹר מִיְשִׁיבַת
סוּפָה כְּשִׁיכוֹל לִישָׁב.

וְגַם אִי מְשִׁים הָא וְדֹאִי דְלֹא הִנָּה לוֹ לּוֹמַר אִישִׁיבָה פְּלֵל, וּבְסִי תְרַס"ו לְעֲנִין יוֹם ז' בַּא"י
פְתַב הָא דְמוֹצִיא פְּלִים כּו' וְלֹא פְתַב דִּישָׁב רַק אִז אַחַר הַסְּעוּדָה פְּדֵהָא, וְהַנָּה מְזָה דְלֹא
הִי לְהַב"ח מִשְׁמַעוֹת אַחַר מְגַמְרָא דְנִפְטָרִין אַחַר סְעוּדָה וְאִין יוֹשְׁבִין פֶּל הַיּוֹם דַּא"כ הִי
לוֹ לְאִמְרוּ פֶּאן עַל דְּבָרֵי הַטּוֹר, וְלַמ"ש פֶּאן אִי אִפְשָׁר לּוֹמַר דְּכִינָן שֶׁם ג"כ לְזָה דְהִהוּא
גַּם בְּהו"ר לְבַנֵּי א"י וּמַה חִידוּשׁ יֵשׁ בְּזָה בְּשִׁמְע"צ לְדִידָן שְׁהוֹצְרָף תַנְחוּמָא לְתַת טַעַם
לְפ"ד שֶׁם עַל זָה וְדְבָרֵיו צַל"ע: [כּו] וּכְפִי הַנִּרְאָה הַטּוֹר פְתַב זָה מִמָּה שְׁנִגְהוּ בְּיָמֵיו וְכַמוּ
שְׁנִגְהוּ כֵן בִּימֵי מְהֶרִי"ל שְׁהוּא בָּא רַק לְתַת טַעַם לְמַנְהֵג ע"ש וְכַמ"ש אַח"ז וְיֵשׁ נוֹהֲגִין
כּו' וְאוֹתוֹ מְנַהֵג דְחָה אֲבָל הֵף מְנַהֵג הוֹטֵב בְּעֵינָיו וְנִרְאָה מִטַּעְמוֹ דְמֶהֱרִי"ל וְס"ל נְמִי
כְּרַאבְי"ה וְדִיִּיק וְכַתְב רַק וְאוֹכְלִין כּו', וְנִרְאָה דְהֵף עַד לְאַחַר סְעוּדָה קָאִי גַם אֲתַחַלַּת
הַלְשׁוֹן וְעַל סְעוּדַת הַלִּילָה ג"כ דְּגַם אִז יוֹשְׁבִין רַק עַד אַחַר הַסְּעוּדָה וְיוֹצְאִין וְלֹא מְטִיילִין
וּמְדַבְּרִין וְשׁוֹנִין וְיִשְׁנִים שֶׁם וּמִטַּעְמֵיהֶם דְּרַאבְי"ה, אֲלֵא דַּמ"ש רַאבְי"ה אִיסוּר לִישׁוֹן מִשְׁמַע
דְּהוּא לֹא ס"ל דַּא"כ הִיל"ל זָה, וְאִי קָאִי רַק אִיּוֹם י"ל מִטַּעַם הַתַנְחוּמָא הַנָּ"ל וְשִׁפִּיר אִינוּ

איסור, ועכ"פ משמע דס"ל דאף דאמרו סתם יתבינו אינו לגמרי כמצות ישיבה שבחג, ונראה דלא תיקנו בזה רק לעשות זכר מה למנהג אבות ולא שיהי' לגמרי כבחג וא"כ גם בישיבה כל דהו בסעודה קצת נמי (סג"י) פיון דאין צריך ישיבה כל היום מ"ש שעת סעודה או שלא שעת סעודה פשהו חייב גמור פיון דבגמרא אמרו סתם, וא"כ ע"כ רק על החילוק בין לילה ליום שפתב הטור שלא ידע לו טעם פתב דאינו מנהג דמהיכי תיתי לחלק בזה, אבל בישיבה חוץ מסעודה שיש טעם לחלק סמך אמנהג גם בלא שורש מגמ' פיון דיצא ידי ישיבה בשעת סעודה, וא"כ במקום שיש טעם לחלק בין יום ולילה י"ל שפיר גם הטור מודה א מנהג א [כז] ומתוך לשון רש"י למדתי שורש למנהג מה שלא לאכול בלילה שהי' גם בימי רז"ל לא לחיוב עכ"פ, שפירש שם [מ"ח א] ד"ה הא לן כו' מדליק בזה כו' שצריך לישב בזה מחר ע"כ, ומבואר דמ"ש מדליק קאי אליל שפע"צ שעל זה סיים שצריך כו' מחר דהיינו בשפע"צ וס"ל דגם בח"ל בליל שפע"צ מדליק כו' וכמ"ש הרא"ש שם בשמו, והשתא קשה אמאי פתב דצריך לישב מחר הרי גם עתה בלילה גופי' נמי צריך לישב ודחוק מאוד לומר דגם בלילה קרי מחר ונהו לי' לומר שצריך לישב בו עתה וע"כ דבלילה באמת לא היו יושבין, ורק מי שאין לו מקום שמוכרח לישב משום הלילה הי' יכול לפחות ורק בשביל שצריך לישב מחר אי אפשר, ובהו סר מעליו קושית הרא"ש שם שהקשה א"כ גם מי שיש לו מקום נמי.

ובב"ח [סי' תרס"ו] פתב דניכר בהורדת פלים ומצעות נאים שהיו פדי לישן דאותם אינו מחזיר עוד ופשיטא לי' דאין ישינים ולא בבית יוסף, אבל אפי' תימא גם דברי הרא"ש כן אין נראה שיהי' זה היכר בשעת אכילה ואולי יש לו איזה סיבה שפמטער לישן ופטור משינה וכיון שאוכל שם צריך היכר אאכילה שאינו פמוסיף.

ושוב ראיתי בא"ר שם השיב עליו ג"כ [וע"ש הבין בתירוץ ב"ח ארש"י בהורדת פלים נאים והשיב על זה מהגמ' ע"ש, ובאמת פלים נאים שלא שינה רק לכבוד ונוי סנפה מורידין רק לכבוד יו"ט אחרון כמ"ש במשנה, והיינו בא"י שאוכלין בבית אבל אם יושב בסנפה כבוד יו"ט הוא להיותם שם במקום שאוכל, וע"כ פתב הרא"ש דצריך להתזירם רק קאי אפלים ומצעות של שינה] בזה ע"ש, וע"ש בקרבן נתנאל [אות ל"ב] מ"ש דיש היכר גם בהורדת פלים וחתרתן לכבוד יו"ט שאוכל ע"ש, הוא דחוק מאוד פיון דיושבים גם בח' כל היום והלילה כמו בכל ימי החג מה טעם במעשה בטל שעושה להוריד ולהחזיר להיות בזה היכר.

ומשום הכי פתב הרא"ש דלא מסתבר זה ולא דמי כלל להא דמפקפק או נוטל א' דמיייתי דשם מעשה מעליא עושה בזה עתה לשם סנפה ואינו עגון לזה ע"ש, ויעיין מ"ש לעיל ליישב דבריו ע"פ דברי ראב"ה וזה אי אפשר לפי מה שדקדקתי בלשון מחר וגם דלפמ"ש שם ס"ל דאוכלין בלא היכר: [כח] והנה ברוקח [סי' רי"ט וסי' רכ"ב] ומיייתי לי' הא"ר והברכי יוסף [בסי' תרס"ו] פתב דמכניס מאני מכלא, והיינו עפ"י שיטת רש"י וס"ל דגם בשעת אכילה צריך היכר שהרי פתב שם אה"כ [בסי' רכ"ב] ויושב בזה לאכול ולא הנפיר שינה.

אבל למה שפתבתי ניחא וזהו שהכריחו לרש"י מ"ש לשון מחר ליישב קושיא זו וחוזה למד כו', והו היכר צריך רק לסעודת הלילה ובשאיין לו מקום ומוכרח לאכול בסנפה דאי

יש מקום אוכל בבית וביום אין צריף פלום, ואפשר לומר דס"ל מדקדוק יתבינו דמשמע דמסור לנו ולרצוננו פנ"ל דהינו דחיובא ליכא רק ליישב עכ"פ איזה ישיבה הצריכה סופה לזכר מנהג אבות [לפמ"ש לעיל מריטב"א דקאי הפלוגתא שם על זה וגם בימי ר"י היו רנבם בקיאים וה"נ בימי ריב"ל שהי' בנמיו] והשאר רשות, ואי יש לו מקום משום חשש נראה כמוסיף לא ישוב בלילה ובהפסק זה סגי פנ"ל מב"ח ומג"א וכשאיין לו מקום ומחר עכ"פ צריף לסופה ע"כ צריף להיפר, ומה שכתב רוקח שם לאכול גם בלילה היינו למסקנא דעושה היפר יושבין שפיר גם בלילה ואף שאינו חיוב, ודברי רש"י הוא רק לפום מה דלא נחית לעשיית היפר דכשיש לו מקום אין צריף לזה, אבל מאחר דהיפר מועיל ישראל קדושים רוצים ועושים, וע"י היפר מנהגא קאמר על דרך שנתבאר לעיל על הטור וע"כ לא כתב שינה, והם לא ס"ל דראב"ה דהיפר ע"י שאין מברכין רק כיון דגם שם צינה לישן כמ"ש לעיל מהמרדכי, אף דבחג כתב רוקח בסתם ישינים דאינו כ"כ להיות חשוב מצטער מ"מ בשמע"צ אפי' תימא דלית לי טעם פעמים עריבה ואיסורא ליכא מ"מ כיון דחיוב ליכא לא התמירו על עצמם בזה: [כט] ומסתימות לשון רוקח ושמע דכלי מאכל עומדים שם כל היום, ולא כמ"ש בא"ר שם להכניס בליל שמע"צ וכן הב"ח שם כתב יעשה היפרא בליל ח' כו' [ובא"ר שם כתב בשמו דכן המנהג, וטעה אגב שיטפיה דשם כתב המנהג אהורדת פלים ואין עושין היפר דהכנסת כלי מאכל או נר רק פשאין לו מקום כתב הוא דיעשה כו' ולא ממנהגא] משמע רק בלילה ולא ביום דס"ל דבהא סגי כמו בהפסק אכילת לילה וכמ"ל לדמותם, אבל מראב"ה משמע דלא מהני היפר הקודם כמ"ל, וי"ל לפמ"ש מרש"י דהפסק אכילה מהני דוקא פשיאכל בבית דמוריד הפלים וביום חוזר ומעלה אותם איכא היפר גם ביום אבל פשאוכל בסופה אלז שעושה איזה היפר בזה לא מהני דהיפר אכילה ביום רק צ"ל כל היום, ואפשר לומר הא דאין ישינים דס"ל כיון דכלי מאכל הוא מאוס א"כ אינו כבוד יו"ט ומאחר דאינו חיוב והיכי תיתי לישב נגד כבוד יו"ט, וצ"ל בשעת אכילה לה אין מאוס כ"כ וגם בבית פעמים מכניס ורק משום כבוד סופה של מצנה אסרו ובח' דל ולא עוד מצנה גמורה רק ממנהגא אין קפידא וע"כ הוא היפר דאינו למצנה ולהוסיף, אבל שלא בשעת אכילה מאוס ומשום כבוד יו"ט אין להחזיקם בבית שהוא שם, ובשעת שינה נמי כן עדיף לישן בבית הנקי מפלים מגוננים ולא בסופה שיש שם כלי מאכל דחרס וי"ל דזה ג"כ טעמו דראב"ה דלא כתב לישן ע"י היפר: [ל] ובא"ר [סי' תרס"ח ססק"ד] כתב דלפמ"ש להביא כלי אכילה פשיטא דמותר לישן ע"ש ולפי מה שכתבתי זה אינו, ולא ידעתי מאי פשיטא שכתב והרי ודאי ראב"ה ומרדכי ומררי"ל שכתבו דאסור ולא כתבו הך תקנה לא סבירא להו שיועיל זה לשינה, ונראה דמרדכי וראב"ה לא פליגי ארש"י דשמעתיה בפומייהו תמיד ולא יכתבו סתם נגדו מפלי שזכירו דבריו, רק סבירא להו דעת רש"י פהתוס' [מ"ה סע"ב] ד"ה אחד דמברך בכל פעם שנכנס ע"ש, ור"ת הוא שחידש זה לברך רק בשעת אכילה וגרירי אחריו ודעת רש"י י"ל דאינו כן [נשוב מצאתי בספר פרדס הגדול לרש"י [ס"ס קפ"ז] מבואר כן ע"ש] וא"כ גם בשינה וכל ישיבה חיובית יש היפר דאין מברך, והגמ' שם דבעי היפר אחר ובא"י דפוחת ולא מהני היפר גיחא, אבל דברי ריב"ל לן קשה וצ"ל דהוא ס"ל כשמואל דאין מברך אלא יום ראשון וליכא היפר פלל בברכה ושפיר אאכילה צריף ג"כ היפר אחר, וע"כ הוכרח רש"י לומר לשון

מִחֵר וְכַהֲנֵל וְלִדְיוֹן דְּמִבְּרִינֵי בְּכָל יוֹם אֵין ה"נ דְּלֹא צָרִיף הֵיפֵר, וְהַרְוֹקֶת דְּמִצָּרִיף הֵיפֵר
הוּא פְּלִיג אַרְאָבְיָה וְלֹא ס"ל הֵיפֵר הַבְּרֵכָה דְּהוּא רַק בְּתַחֲלָה אָבָל מְרַש"י אֵין הֵכֶרֶת
כַּר"ת רַק רְאָבְיָה אֲזִיל בְּשִׁיטַת ר"ת וְלִדְיוֹנָה אֵין הֵכִי נְמִי יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַגַּמ' אֲלִיבָא
דְּהַלְכְתָּא וְלַעֲנִין שְׁיִנְהַ כַּמֶּש"ל, וְכַשְׂאִין לוֹ מְקוּם ע"כ גַּם בְּשִׁנְהַ יֵשׁן ע"י הֵיפֵר אָבָל
בְּשִׁישׁ מְקוּם אֵין לִי לַעֲשׂוֹת כֹּן פִּינּוֹן דְּמֵאִיס פִּנ"ל, רַק רַש"י לֹא ס"ל כַּר"ת וְלִדְיוֹנָה אֵין
הֵכִי נְמִי דִישְׁיָנִים ג"כ לִפ"ז [אִם יִרְצוּ יַכְנִיס דְּחִיּוּבָא לִיפֹא] וְעַכ"ז לֹא פְּלִיג אַרְאָבְיָה
לְדִינָא לְמֵאִי דְנִהְגִין כַּר"ת, וְע"ש בְּמִרְדְּכִי דְרֵאָבְיָה דִּינִיק מְלִשׁוֹן הַגַּמ' [ר"ה כ"ח ב] הֵיִשׁוֹן
א בְּסוּפָה מְשַׁמַּע דִּיעֵבַד מְדָלָא אָמַר מְוֹתֵר שׁוֹן ע"ש, וְרַש"י [עִירוּבִין צ"ו א] ד"ה וְעוֹד
הֵיִשׁוֹן פְּתַב וְאָנּוּן מִיְתָב יְתַבִּינּוּ בַח' סָפֵק ז' לְכַתְחֻלָּה כּו' ע"כ וּמְשַׁמַּע דַּר"ל דִישְׁיָנִים
לְכַתְחֻלָּה דְלַפְרוּשִׁי הֵיִשׁוֹן דַּגְמ' קָאִי וּמ"ש מִיְתָב יְתַבִּינּוּ לְשׁוֹן הַגַּמ' דְּסוּפָה נֶקֶט וְכֹן
רְאִיתִיבְסָפֵר חַכ"א [כָּלֵל קַנ"ג] בְּשֵׁם הַגָּר' א לְמַד מְדַבְרֵי רַש"י אֱלוֹ חִיּוּב לִישׁוֹן ע"ש,
וְלַדְעָתִי חִיּוּב וְדָאִי לֹא מְשַׁמַּע וְאֲדַרְבָּא מְלִשׁוֹן לְכַתְחֻלָּה שְׁפַתְב נ"ל לְדַקְדָּק כַּמ"ש דְּאָפֵר
דַּס"ל דְּשִׁנְהַ בְּכָלֵל יְתַבִּינּוּ שְׁאֲמָרוּ מ"מ ס"ל דְּהוּא רַק רְשׁוֹת לַעֲשׂוֹת כֹּן אִפְּלִי לְכַתְחֻלָּה
דָּאִי חִיּוּבָא הוּא הִיל"ל סֵתָם יְתַבִּינּוּ וּמֵאִי לְכַתְחֻלָּה דְקָאָמַר וְע"כ דְּרְשׁוֹת הוּא וּכַמ"ש, רַק
דְּאָנּוּן עֲבָדִינּוּ כֹן לְכַתְחֻלָּה וְעוֹד מְבִנְאָר יוֹתֵר לְהַדְיָא כֹן בְּסִיּוּם הַלְשׁוֹן שְׁם שְׁפַתְב וְלַהֲכִי
שְׁרִינּוּ כּו' הַרִי מְבִנְאָר דְּרַק הֵיִתֵר הוּא וְרְשׁוֹת דְּשְׁרִינּוּ לַעֲשׂוֹת כֹּן וְלֹא חִיּוּבָא דַּא"כ הִיל"ל
יְתַבִּינּוּ, וְזֶה רְאִיָּה גְדוּלָּה לְמַה שְׁפַתְבְּתִי דַּס"ל דְּהוּא רַק רְשׁוֹת שְׁהִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת כֹּן, אָבָל
עַכ"פ מְשַׁמַּע דְּעֲבָדִינּוּ לְכַתְחֻלָּה וְלֹא פְּרֵאָבְיָה דְּאָסוּר: [לֹא] וּכְבָר פְּתַבְתִּי דְּרַחֲוִק
שְׁיַחְלוֹקוּ אַרְש"י וְלֹא יִבְיֵאוּ כָּלֵל דְּבָרִיו, וְהִי אֲפֹשֶׁר לוֹמַר עַל זֶה דְּרַש"י שְׁם סִיּוּם דְּלַהֲכִי
שְׁרִיָּא דָּאִי ח' הוּא לֹא מְכַוֵּין לְמַצְנָה, וְזֶהוּ בְּזִמְנֵי שְׁהִיָּה סָפֵק וִי"ל אוֹ דְּהִי בְּאֲמַת סָפֵק לֹא
צָרִיף הֵיפֵר כָּלֵל וְלֹא שְׁיִיף גְּרָאָה כְּמוֹסִיף דַּכ"ע יְדַעִי דָּאֵין אָנּוּן בְּקִיָּאִין בְּקִבְעָא דִּינְחָא
וְשִׁהוּא סָפֵק וְע"כ צָרִיכִין לִישֵׁב מְסַפֵּק וְגַם דְּמַתְפַּנְיִין עַל הַסָּפֵק וְדָאֵם הוּא ח' לֹא יִשְׁבִּינּוּ
לְמַצְנָה, אִף הָאֵיִדְנָא דְּבְקִיָּאִין הַרִי יְדַעִינּוּ דְּהִנּוּת ח' וְלֹא שְׁיִיף לוֹמַר זֶה דָּאֵם הוּא ח' אֵינּוּ
לְמַצְנָה וְצ"ל דִּיכּוֹנוּ דָּאֵין יוֹשְׁבִין לְמַצְנָה רַק לְזַכֵּר מְנַהֵג אֲבוֹת וְדָבָר זֶה מֵאֵן מִפִּיס מַה
שְׁבַלְב וְשְׁיִיף גְּרָאָה כְּמוֹסִיף, וְהַגְמ' דְּסוּפָה דְּמִצָּרִיף הֵיפֵר הוּא לְבְקִיָּאִין פִּנ"ל, וְאֵין ה"נ
דָּאֵין יִשְׁיָנִים לְפַמ"ש דְּעַל זֶה לֹא מְהַיֵּי לְהַכְנִיס פְּלִי מְאָכֵל, וְרַש"י עִירוּבִין לְפָרֵשׁ הַקּוּשְׁיָא
דְּהֵיִשׁוֹן נְחִתִי מְדִישְׁיָנִים וְהֵיִנּוּ לְאוֹתָן שְׁהוּא סָפֵק וְכֹן מְסִיּוּם שְׁפִיר הַטַּעַם לַעֲנִין סָפֵק אִי
ת' כּו' וְלֹא נְחִית לְבָאָר לְדִיּוֹן דְּבְקִיָּאִין דְּשֵׁם קָאִי אִישְׁיָנִים דָּאֵין בְּקִיָּאִים, אָבָל עֲדִינּוּן קֹשְׁהַ
מַה דְּדִינִיק רְאָבְיָה מְלִשׁוֹן גַּמ' דְּהֵיִשׁוֹן מְשַׁמַּע דִּיעֵבַד וְרַש"י פְּתַב לְכַתְחֻלָּה, וְאֲפֹשֶׁר לִישֵׁב
גַּם זֶה דְּסֵתְמָא דַּגְמ' נֶקֶט לְשׁוֹן דִּיעֵבַד דְּבִזְמַנָּם הִיוּ בְּקִיָּאִים וְאֵין יִשְׁיָנִים פִּנ"ל וְעוֹד דַּגְמ'
בְּזִמְנֵי שְׁאֵין בְּקִיָּאִים יֵשׁ מְקוּמוֹת דְּמָטוּ שְׁלוּחִים עַד שְׁמַע"צ וּמ"מ עוֹשִׂים ב' יָמִים מְשׁוּם
גְּזִירָה כְּנִיסָן אֲטוּ תַשְׁרִי בַר"ה [כ"א א], וְכִינּוּן דִּינְדְעִי וְרַק מְשׁוּם גְּזִירָה יְתַבִּי שְׁיִיף גְּרָאָה
כְּמוֹסִיף וְאֵין יִשְׁיָנִים פִּנ"ל, וְלִבְבָל הִיוּ יְכוּלִים לְבוֹא גַם קוּדָם הַחַג וְגַם בִּימֵי אֲמוֹרָאִים
דְּאִסְתַּתּוּם דְּרַכִּי כְּדֵאִיתָא שְׁם בְּעוֹבְדָא דְלוֹי וְדַר"נ דְּנוֹדַע לְהֵם בִּי"א תַשְׁרִי וְע"ש [כ"ג ב]
וּבְתוֹס' ד"ה כְּמָה, וְהָא דְכָל הַתְּלִמוּד מְלֹא דְבְבָבֵל עֲשׂוּ ב"י צ"ל דְּלִשְׁם לֹא הִלְכוּ שְׁלוּחִים
מְשׁוּם חִירוּם וְכַדּוּמָה דְּעוֹשִׂין ב"י כַּמ"ש רַמב"מ [פ"ה מְקַה"ח ה"ט] וּמ"מ הִי מְצוּי
שְׁיִנְדְמַנּוּ נְחִיתִי מֵא"י שְׁיִגִּידוּ לְהֵם קוּדָם שְׁמַע"צ וְלֹא יְהִי לְהֵם סָפֵק רַק יַעֲשׂוּ מְשׁוּם
גְּזִירָה וְאֵין יִשְׁיָנִים, וְע"כ לַמ"ל לְשׁוֹן דְּלְכַתְחֻלָּה פִּינּוֹן דָּאֵינוּ הִלְכָה פְּסוּקָה בַּכ"מ לְהֵיִתֵר

ואיכא דאין ישיגים לכתחלה, ורש"י דבא לפרש פשיטות הקושיא קאמר דהא יתבינו גם לכתחלה והיינו במקום שהוא ספק ואי איכא בל תוסיף אסור בכל מקום מן התורה ולוקה: [לב] אף לשון רש"י, שכתב ואנו כו' מבואר דלזמנו קאמר ואי כמ"ש דקאי רק בזמן שהיה ספק היל"ל והא קיי"ל מיתב כו' ולא לשון ואנו, ולפמ"ש לעיל ניקח גם לשון אנו ור"ל אנו דקיי"ל מברכין פל ז' ישיגין ג"כ לדידין וכנ"ל, וגמ' נקט הישן לשון דיעבד משום מ"ד דאין מברכין אלא יום ראשון דלדידיה רק אוכלין ע"י היפר פלים ושיגה לא כמ"ש לעיל ולא נחית לפלוגתא דנקט לשון דיעבד דעכ"פ לדברי הכל דיעבד אין לוקה פיון דהנה ישיגין גם לכתחלה, ולדידן דנהגינן כר"ת שפיר י"ל דגם רש"י מודה דאסור לישן: [לג] ומיהו בר"ה שם אביי הוא דאמר זה דהישן כו' ואי אפשר לומר כמ"ש דהוא ס"ל בסופה [מ"ו א] הלכתא כר' בתפילין וה"נ לסופה דמברך פל ז' וא"כ לא היל"ל הישן לשון דיעבד לרש"י, וע"כ נראה דבדקדוק כתב רש"י מיתב יתבינו ולא אמר דישגים דהנה הא דלמד ראבי"ה מהישן כו' לחוש גם לדידן בשמע"צ לכתחלה, לכאורה תמוה מנא ליה דקושית הגמ' מח' בח"ל בספק.

ודלמא מח' נדאי דבא"י פריה ושם פשיטא דאסור לכתחלה כמפורש בגמ' דאפי' פשאין לו מקום צריף לפחות ולפסול. ונראה דהנה קשה לי' הא דפריה הישן כו' דוקאמיגה ולא מאכילה ג"כ והיל"ל היושב בסופה דזהו המצוה דקרא בסוכות תשבו, וע"כ מזה דאשמיני בח"ל פריה וע"כ לא הנה קשה לו מאכילה דבאמת אוכלין מתקנת חכמים.

[לד] ובחידושי הרשב"א בר"ה [ט"ז א] כתב דכל מה שתיקנו חכמים לצורך אין פאן בל תוסיף דכבר נאמר על פי התורה אשר יורו ותדע דהא שמיני דסופה בזמן הזה מצוה של דבריהם ואוכלים וישגים בה למצוה ואע"ג דבקיאינו בה השתא כו' ע"כ, והנה הוא כתב בפשיטות מצוה לישן ג"כ והוא לטעמיה שכתב דעושין הפל למצוה באמת ואפ"ה לא שייך בל תוסיף, וזה שסיים ואע"ג דבקיאינו כו' והיינו דבזמן שהי' ספק ועשו מפני הספק לא שייך בל תוסיף למסקנא דגמ' דצריה פונה וכמ"ש רש"י בעירוובין שם דהרי מתפנין לספק ורק משום שמה הוא ז', אף האידנא דבקיאינו ועם פל זה יושבין מפני מצות חכמים אי גם בתקנת חכמים שייך בל תוסיף הרי פאן מוסיף גמור, ולכאורה משמע מדבריו דאף שיושב רק משום מצוה דרבנן ס"ל דשייך בל תוסיף, ואפשר דטעמו משום דהרי מוסיף מעצמו וכמו"ש בר"ה [כ"ח ב] אפי' אמר אוסיף ברכה אחת משלי איכא משום בל תוסיף משמע שאומר שמוסיף משלו ומעצמו ולא ממצות התורה אלא שאין להוסיף מצוה מעצמו, ואי גם לחכמים אין פח להוסיף מה בכך שעושה לשם מנות חכמים ולא לשם מצות התורה, אף למסקנא דגמ' שם לחלק בין בזמנו לשלא בזמנו דצריה פונה ח"כ אין ראיה מהא דברכת פהנים דהוא בזמנו פדאיתא בגמ' ע"כ אפי' לא נתפנין למצוה פלל עובר, משא"כ שמיני בסופה דהוא שלא בזמנו וצריה פונה, וצ"ל אי נימא בדעתו פנ"ל ע"כ מסבא הוא דס"ל פן דאף אי מתפנין למצוה דרבנן הרי עכ"פ מתפנין למצוה והוא מוסיף מצות על של תורה, וע"כ דחכמים יכולים להוסיף ברשות התורה וליכא משום בל תוסיף וא"כ לדידיה לא שייך פלל חשש נראה פמוסיף שיהי' לפ"ד הוא מוסיף גמור באמת ולא רק נראה פמוסיף, אלא דמפני תקנת חכמים הותר וא"כ מה לחוש ושפיר ישיגין ג"כ דאין חילוק בין שיגה לאכילה, וכן הוא ג"כ בחידושי הריטב"א [סופה ל"א ב] ד"ה מאי לאו ע"ש דהקשה תחלה מדאיתקין ר"א להוסיף

בתקיעות ותירץ דכיון שעושין מפני הספק ליכא בל תוסיף וחסור והקשה מהא דחזרין ותוקעין עומדין והארירי נכתב תחלה תירוצי התוס' [ר"ה ט"ז רע"ב] ד"ה ותוקעים [כ"ח ב] ד"ה ומנא נאח"כ פתב אי נמי והוא הנכון דכל שהוא בתקנת חז"ל אין בו משום בל תוסיף תדע שהרי ישנין בח' [בסופה] ע"פ חז"ל ע"כ.

ולא הונח לו דבח' מפני הספק והיינו כמ"ש דהוכחתו האידנא דליכא ספק ומתפנין למצנה דרבנן ונדאית ומוסיף גמור אלא דלא שניף האיסור וע"כ ישנין ג"כ, וכן הוא עוד בקידושי הריטב"א [ר"ה ט"ז ב] סוף ד"ה פדי לערבב ע"ש ועוד שם [כ"ח ב] ד"ה וא"ת: [לה] ובפני יהושע שם הביא דברי רשב"א וכתב שהוא פראי מוצק עד שהקשה לו אתוס' שתירצו בענין אחר וכתב דגם הם מודו אלא דס"ל דשאני ההוא דהתם יעו"ש באנרף, ועל דרף זה ראיתי ג"כ בפרמ"ג או"ח בפתיחה כוללת [ח"א אות ל"ח] ליישב להתוס' הא דמיתב יתבינו דסבירא להו נמי פרשב"א ומחלק בענין אחר יעו"ש באנרף באופן דפשיטא להו דליכא דפליג על זה, אלא שהפרמ"ג [שם אות ל"ו] הבין דפליג בזה עם רמב"ם [סופ"ב דממרים] יעו"ש באנרף, ולדעתי פשוט דליתא ולא פליגי כלל, והרמב"ן [פ' נאמתנו דף ב' שם בסוף דבור] פתב ג"כ בסתם ובפשיטות פדברי רמב"ם והוא רבו דרשב"א ורביה דרבו דריטב"א וקוראו רבינו הגדול בכ"מ ושמעתייהו בפומייהו תדיר והדבר רחוק שהם יכתבו סתם נגדם ולא יזכירו דבריו כלל, ועוד ראיתי בריטב"א לר"ה שם סיים על זה כמ"ש הרמב"ם בספר מדע ע"ש, וכפי הנראה שפיון לדבריו בהל' ממרים הנ"ל ואגב שיטפיה פתב ספר מדע לפי שפריש פ"ט מיסודי התורה דיבר מאיסור בל תוסיף דימה בע"פ דבר זה שם, או שפיון למ"ש פריש ספר המדע אחרמנין המצות ששם פתב לענין חצות דרבנן עירוב ומגילה וכדומה ודלא שניף בל תוסיף ככל מה שכתב בהל' ממרים באנרף קצת חתר ע"ש.

והנה הוא פתב פדברי רשב"א וסיים כמ"ש רמב"ם הרי דהיו לאחדים ביזו, ולא ידעתי ג"כ מה לחצו לזה והוא העתיק בשמו דלחכמים יש רשות כו' ודמחלק בין ב"ד לאדם אחר, אבל רמב"ם פתב דגם בב"ד שניף רק שהם אומרים שהוא מדבריהם ע"ש, ולפי העתקתו דברי רשב"א אחכמים המתקנים והוא פתב סתם דלוקין שיושבין למצנה ולא חילק דוקא למצנה דבריהם משמע לי דלס"ל, אבל באמת רשב"א לא קאי כלל על החכמים המתקנים שהיו רשאים לתקן רק על העושים דכל מה שתקנו כו' אין עליהם איסור בל תוסיף וכמ"ש לעיל לשונו, ועל העושים ודאי גם רמב"ם לא אמר דהם מכונו כף בעשניתן ואטו פולי עלמא דיני גמירי והעמי הארצים פשיטא דעושים הפל סתם למצות הש"י ואין יודעים כלל חילוק ושיש מצות דרבנן ולא דאורייתא וכי ס"ד דעוברים על בל תוסיף, וא"כ איך יתקנו חכמים ולהביא העם שאין יודעים לעבור אדאורייתא, אבל באמת פבר השריש רמב"ם בספר המצות [שורש א'] ובהלכותיו רפ"א דממרים דכל דרבנן הוא דאורייתא בעשה דע"פ התורה אשר יורוה ולא תעשה דלא תסור, והוא מפורש בגמ' דשבת [כ"ג א] דמברכין אקב"ו מהאי טעמא והרי דחשבינו להו מצות השם שציונו ושפיר עבדי סתם למצות השי"ת ואפ"ל דרבנן העושים אין עושים אלא משום מצות השי"ת לשמוע דברי חכמים דלולי זה מהיכי תייתי לשמוע להם, והו הם דברי רשב"א דשפיר אנו עושין למצנה וליכא בל תוסיף דהרי באמת נצטוינו לעשות עפ"י וגו' [ועפ"י ז' אין אנו צריכים עוד למ"ש לעיל בדברי רשב"א דחשיב מתפנין גם כשמכוין

למִצְוַת דְּרַבְּנָן, דְּאִפִּי תִימָא דְבַעֲיָנָן שְׂוִיתְכֻנְיָן לְדְאֻרְיִיתָא ק"ו הוּא אִיךְ סְתִימָא לְכָל יִשְׂרָאֵל וְהָרִי הָעֵמִי הָאָרֶץ מְכֻנְיָם סְתִימָא לְמִצְוַת הַשִּׁי"ת וְכֻנְיָ"ל, וּמִיָּהוּ זֶה קִצְתָּ דְחִיק וְיִתְבָּאָר לְקַמְן בְּזֵה] וְגַם רַמְבַּ"ם מוֹדֵה לְזֵה רַק הוּא פְתַב אֲחֻכְמִים הַמְתַּקְנִים עֲצָמָם הוּאִיל וְיִישׁ לַב"ד לְגִזְרָה כּו' מֵהוּ זֶה שְׂאֲמָרָה תוֹרָה לֹא תוֹסִיף כּו', וְעַל זֶה לֹא יִחְלֹק גַּם רַשְׁבַּ"א דְאֲזַהֲרַת בַּל תוֹסִיף וּבַל תִּגְרַע לְכָל יִשְׂרָאֵל נְאֻמָּה וְגַם לַב"ד הַגְּדוֹל אֲלֵא דְהוּאִיל הַתּוֹרָה הַרְשָׁתָה לְהֵם לְגִזְרָה וּלְתַמְנָן א"כ הַתּוֹרָה הוֹצִיאָה זֶה מִפְּלִל הַאֲזַהֲרָה ע"כ כְּשִׂמְכֻנְיָם דְּרַף גִּזְרָה וְתַמְנָנָה, וְגַם לְרַמְבַּ"ם ע"כ לְחֻלְקָא בֵּין יַחֲדָא לַב"ד דְּלֹא תִקְשָׁה מֵהִיא דְאֻסִּיף בְּרַכָּה מִשְׁלִי הַגְּ"ל: [לֹו] וְשׁוּב רְאִיתִי בְּסִפְרָא יוֹם תְּרוּעָה [ר"ה כ"ח ב] ד"ה מִתִּיב הַקְּשָׁה מִב"כ אֲרַמְבַּ"ם וְתִירֵץ עַל זֶה אֲלֵא בְּדָבָר שֶׁהוּא לְסִיגָא יַעו"ש, וְהִיא פְּחִילוּקָא פִּמ"ג הַגְּ"ל אֲלֵיבָא דְתוֹס', וּבְאַמְתָּ חֻכְמִים הוֹסִיפוּ גַם בְּכֵהָא גִּנְנָא אֲבָל הוּא פְתַב הוּאִיל וְיִישׁ לַב"ד וְהִינְנוּ שְׂוִישׁ לְהֵם רְשׁוּת וְכַמ"ש [שָׁם פ"א ה"ה] דְּגַם הַמְנַהֲגוֹת בְּכָלל אֲשֶׁר יוֹרוּף וּמִשׁוּם דְּבִרְשׁוֹת עֲבָדֵי זֶה לְפִיכְךָ אֵינּוּ בְּכָלל מִשְׁא"כ בְּיַחֲדָא, וּמִיָּהוּ רְאִיתִי בְּרַבְּב"ז [ח"ג ס"ס ת"ע ח] פְתַב גַּם בְּיַחֲדָא צְרִיף שְׂוִישׁ אֲמַר שְׂמִצְוָה זֶה מִן הַתּוֹרָה יַעו"ש בְּאֻרְף וְצַלְע"ג וְאֲכ"מ בְּזֵה, [וּבִתְשׁוּבָה אֲחֵרַת פְּתַבְתִּי בְּטַעַם דְּבָרֵי י"א בִּי"ד [ס' ר"י"ד ס' ע' א] דַּס"ל שְׁכָל אֲחָד עַל עֲצָמוּ דֵינּוּ כַב"ד הַגְּדוֹל כּו' וְכַטּוּבֵי הָעִיר בְּעִירָן וְנַעֲשֶׂה אִיסוּר דְּרַבְּנָן, וְגַם לְפִי דַעְתָּם נ"ל דְּוָקָא ב"ד שְׁלֵם סִיגָא וּפְרִישׁוֹת דְּקָאֵי עֲלֵה שָׁם דַּס"ל וּשְׁמַרְתָּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְכָל יִשְׂרָאֵל נְאֻמָּר, וּבְחִילוּקָא פִּמ"ג שָׁם אֲלֵיבָא דְתוֹס' בְּגִזְרַת ב"ד ה"נ אֲלֵיבָא דְרַשְׁבַּ"א לְהַנְדָּא י"א בְּיַחֲדָא וּבְזֵה חִלּוּקָא יַחֲדָא מִב"ר] וְשִׁפִּיר דְּבָרֵי הַרְשָׁבַ"א מִן סְפָרִים בְּזֵה, אֲלֵא שְׂתִימָא דְלֹא הָעִירוּ מִדְּבָרֵי רַש"י עִירוּבִין הַגְּ"ל דְּמִפְּרִישׁ הַקְּוֹשִׁיא מֵהָא דְמִיתָב יִתְבִּינּוּ וְהָרִי זֶה מִתְקַנְתָּ חֻכְמִים וְלֹא שְׂוִיף בַּל תוֹסִיף וְיוֹתֵר תִּימָא שְׁלֹא הָעִירוּ מִדְּבָרֵי תוֹס' ר"ה עֲצָמָם דְּשָׁם [כ"ח ס' ע' ב] ד"ה דְּלִמָּא שְׁכַתְּבוּ דְאֵי יִשְׁן בַּח' יִלְקָה בַּח' סְפָק זֶה לֹא יִתְבִּינּוּ ע"ש וְאִיךְ פְתַבוּ הֵם אֲבַעְלֵי תוֹס' דַּר"ה עֲצָמָם דַּס"ל כְּרַשְׁבַּ"א דִּיתְבִּינּוּ וְלֹא שְׂוִיף בַּל תוֹסִיף מִשׁוּם תְּקַנְתָּ חֻכְמִים, וְאֵי דְהֵם קִיִּימוּ בְּזִמְנָן שְׁהִי סְפָק הָרִי גַם אֲזוּ יו"ט שְׁנֵי תְקַנְתָּ חֻכְמִים הוּא שְׁהֵם תִּיקְנוּ לְהַחְמִיר בְּסִפְקָא זֶה וְא"כ אִפִּי אֵי לֹא צְרִיף פְּוִנָה לְבַל תוֹסִיף מ"מ מִשׁוּם תְּקַנְתָּ חֻכְמִים לֹא שְׂוִיף בַּל תוֹסִיף, וְכוּקְשָׁה מִדְּבָרֵי רַש"י בְּסוּפָה וְרַאבְּנָ"ה הַגְּ"ל דְּמִצְרַכֵי הִיבְרָא לְדִידָן בְּשְׁמִינֵי שְׁלֹא יְהִי נִרְאָה כְּמוֹסִיף, וְאֵי מוֹסִיפִין בְּאַמְתָּ בְּזֵה וְעַל פִּי חֻכְמִים מוֹתֵר מֵה נִרְאָה כְּמוֹסִיף שְׂוִיף בְּזֵה: [לֹו] וְשׁוּב רְאִיתִי בְּטוּרֵי אֲבָן לַר"ה שָׁם ד"ה וְתוֹקְעִין הַרְגִישׁ מִרַש"י עִירוּבִין הַגְּ"ל אֲלֵא שֶׁהוּא הַקְּשָׁה מֵהַגְּמ' עֲצָמָה מִדְּפָרִיף מַח' בְּסוּפָה וְלֹא מִפְּל"ע שְׁהוּ"ג, וְאֵינּוּ מוֹכְרָח דִּישׁ לומר דְּפָרִיף מִשׁוּם דְּשָׁם יָדְעֵי מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם מְבַנֵּי אָדָם שְׂאִין לְהֵם מְקוּם וְאֵין פּוֹחַחֲתִין סוּפְתָם וְיִשְׁיָנִים שָׁם וְלֹא מְלַקִּינּוּ לְהוּ, וּבְחִידוּשֵׁי הָרִיטְבָ"א [ר"ה כ"ח ב] ד"ה אֲלֵא מַעֲתָה פְתַב פִּירוּשׁ כּו' וְאֵלוּ אֲנִן קִים לֹו דְלֹא לְקִי ע"כ הָרִי מְפָרֵשׁ מְדַקִּים לֹו וְלֹא מֵהָא דְמִיתָב יִתְבִּינּוּ, וְעִינֵין שָׁם בְּטוּרֵי אֲבָן הַקְּשָׁה עוֹד מֵהָא דְמַתָּן אַרְבַּע בְּמַתָּן אַחַת פִּינּוּ דַּלְר"א רְאוּי לַעֲשׂוֹת הו"ל לְצוּרָה דְרְאוּי לְחֻכְמִים לְתַמְנָן וְלִיכָא בַּל תוֹסִיף ע"ש, וְהוּא תְמוּהָ מֵה עֲנִין רְאוּי לְתַמְנָן הָרִי לֹא תִיקְנוּ וְתַמְנָן חֻכְמִים מְחַדְּשֵׁת צ"ל אֲסִיפְתָּ פֶל ב"ד הַגְּדוֹל וְחֻכְמִים וְשְׂוִיעַמְדוּ לְמַנְיָן וְיִתְקַנּוּ תְקַנְהָ וּבְזֵה לֹא שְׂוִיף פְּלוּגְתָּא דְאֵם יִסְפִּימוּ הָרוּב לְתַמְנָן וְיִתְקַנּוּ הָרִי הוּא תְקַנְתָּ חֻכְמִים לְדְבָרֵי הַפֶּל וְאֵי לֹא יִתְקַנּוּ לֹא יִתְקַנּוּ וְשָׁם לֹא הִי תְקַנְהָ וְר"א וְר"י פְּלִיגֵי בְּסִבְרָא עַל פִּי ד"ת אִיךְ לַעֲשׂוֹת וְשִׁפִּיר דְּנוּ בְּזֵה מִשׁוּם בַּל תוֹסִיף וּבַל תִּגְרַע וּמֵה עֲנִין תְקַנְהָ לְכָאן, וּמֵה שְׁכַתְּבוּ עוֹד שָׁם דְּהַדְבָר תְמוּהָ בְּעֲצָמוּ לומר מִשׁוּם תְקַנְתָּ חֻכְמִים

פקע איסור בל תוסיף מ"ש מכל איסורי תורה כו' בקו"ע ולא אמרינו משום תקנת חכמים פקע כו' ע"ש, תמוה הרי רשב"א ביאר יפה דזה לאו הפקעה שיהי תורה ציונה על פי וגו' וא"כ אין אנו מוסיפין שיהי גם זה ממצנת התורה ולא עברנו כלל על בל תוסיף דאין זה הוספה משא"כ כל איסורין דמפקיעין ועוקרין האיסור דגם אחר תקנת חכמים הרי התורה אסרה זה והוא בכלל איסורה וזה פשוט מאוד אין צריך לפנים, וגם נראה דלא ראה דברי רמב"ם הנ"ל שביאר דאזכרת בל תוסיף לא קאי אתקנת חכמים דרף תקנה אף מרש"י עירובין קשה, ובאמת בתקנת חכמים לסיגי ודאי לא יחלוק אדם דלא שייך בל תוסיף שיהי תורה ציונה ושמרתם את משמרת לעשות משמרת למשמרתה של תורה, והא דסופה בשמיני גם האי בבנ"א דבקיאי יש בו גדר ומשמרת לתורה משום גזירת שמדא דלא ליתו לקלקולי כמ"ש בביצה [ד' סע"ב] וכן פתוב בריטב"א [ר"ה כ"ח ב] ד"ה וא"ת אשמני דסופה הלשון משום סיגי לתורה ע"ש, [ובכפ"ג שם פתב ג"כ דהוא לסיגי שלא יבואו לזלזל גם ביום א' ע"ש וכן פתב בספרו ראש יוסף הנד"מ כ"ה סע"ב ע"ש והלשון סתום ומגומגם והיל"ל כלשון גמ' הנ"ל]: [לח] ועל פן נראה כמו שפתבתי דבאמת משום הכי לא פריף מאכילה דהוא תקנת חכמים ולא שייך בל תוסיף רק משניה דעל זה ליכא תקנת חכמים וכדברי ראב"ה וממילא ילקה משום בל תוסיף דאורייתא, אלא דעדיין קשה דהא אגמ' גופא יש לדקדק אמאי לא פריף מיושב סתם ובא"י, וע"כ צ"ל משום דאימא אין ה"נ דלקי וכמ"ש תוס' ר"ה שם ד"ה דלקא לס"ד לר"י ע"ש וא"כ קשה גם בח"ל לענין שינה נמי נימא פן ואדרבא שם טפי יש לומר פן דבא"י אפשר ממעשים בכל יום כנ"ל והיינו מדלא מתרינו בי' שאף שאין לו מקום ויושב בלא פנות מצוה איכא בל תוסיף וילקה [ולא ידעתי מה הוקשה לבעל יום תרועה שם ד"ה אמר דכשקיבל התראה הרי מכנין לעבור על בל תוסיף ולישב לשם מצוה ע"ש, והוא תמוה דהא השתא קאי דגם בלא פונה עובר ומתריץ בו פן והוא מקבל ומתפנין לעבור ולישב בלא פנות מצוה רק לפי שאין לו מקום ומהכי תיתי לומר דמכנין למצוה] אבל בח"ל ליכא סמוכים וליכא מלקות וע"כ איסור מלקות קאמר כמ"ש בספר יום תרועה שם ואימא אין ה"נ והרי באמת אין ישינו והעובר יישן עבר אדאורייתא ואיסור מלקות, ועל זה בא רש"י לפרש מדאנן מיתב יתבינו ובדיוק מייתי מדינתבינו ולשון אנו מדוקדק ג"כ לפ"ז דהיינו אף דבקיאינו והוא רק משום גזירה רחוקה דשמדא וגם אז יבואו רק לקלקול בספק ביטול מ"ע משום דלא ידעו בקביעותו ויעשו רק יום אחד ולא יחושו לספק, ואם איתא דבשינה איכא בל תוסיף דאורייתא ולוקין יותר הי' לי' לחוש לגזור שלא לאכול שלא יבואו לישן ג"כ דהוא גזירה קרובה ועברו על נדאי איסור דאורייתא החמור שלוקין עליו וע"כ אמר ילקה להורות על חומר האיסור דראוי לגזור מתמתו טפי ואיך יתבינו, אף לכאורה על זה לא תירץ פלום דגם אי צריך פונה הרי אנו חוששין דע"י האכילה יבואו לישן והיינו דיתחשבו כמו שאוכלין ה"נ דישנים והיינו למצוה כמו האכילה, ואאכילה דיש תקנת חכמים ומצווין מן התורה לשמוע להם שפיר יושבין למצוה כנ"ל אבל בשינה דליכא תקנת חכמים והם ישנו למצוה הרי איכא בל תוסיף בכונה, והי' אפשר לומר על זה דמאחר דהחשש רק שייבואו לישן דיתחשבו שהוא מצוה א"כ אפתי הנה ליה שלא בכונה דאף שמכנין למצוה אינו מכנין להוסיף ואלו ידע שאינו מצוה לא הי' עושה, וישל לא בזמנו וצריך פונה לאיסור בל תוסיף היינו פונה להוסיף

ושפיר מוכיח מנה דצריך פונה, אלא דלשון רש"י שם שסיים דאי ח' הוא לא מכונן כו' לא נתיישב לפי זה דמבואר דלא אתי עלה מטעם זה ולא פנין למה שכתבתי, ונראה דהנה באמת פל זה ליתא ובשינה דשמיני אינו מוסיף על מצות אלא בא להוסיף על המצוה דרבנן שהיא אכילה בשמיני שזו חצייה מתקנת חכמים וזה מוסיף גם השינה למצוה כמו האכילה ואזקרת בל תוסיף מפרשת ואתחנן ובפרשת ראה על המצות אשר אנכי מצוה קאי דהיינו מצות דאורייתא ולא מצות דרבנן וא"כ הטועה וישן לשם מצוה דרבנן ליפא בל תוסיף: [לט] ואף דראיתי בפמ"ג [שם אות מ] דלרמב"ם דכל דרבנן הוא דברי תורה מלא תסור גם על דרבנן איפא בל תוסיף בהני דלסיני וגדר דיש ל"ת יעו"ש, ומשמע דר"ל אפי' אי מכונן לדרבנן או לתוספות שלו אדרבנן ולא אדאורייתא שייך בל תוסיף, לדעתי פשוט דזה אינו ורק כשיאמר דמצות התורה דאשר יורוה ול"ת הוא גם על מה שמחדש היחיד ולא ב"ד איפא בל תוסיף אלאו דלא תסור ועשה דאשר יורוה שהיא מוסיף על מצות התורה, אבל אם עושה לשם מצוה דרבנן ולא לשם מצות התורה דאינו אומר שהיא בכלל מצות אשר יורוה ולא תסור להחשיבו למצות תורה אין זה אלא מוסיף אדרבנן ולא על דברי תורה ואין אזקרת בל תוסיף אלא במוסיף על דברי תורה, והוא מוכרח מההוא גופי דאתי עלה הפמ"ג שם במהדרין דגר חנופה שכתב לרשב"א דגם בכופל מצוה ב' פעמים יש בל תוסיף ע"כ בדרבנן ליפא בל תוסיף דבכלל לא תסור לרמב"ם רק מה שלגדר ולא גר חנופה ומגילה וכיוצא ע"ש, והנה חילוקו לרמב"ם פתב [באות ל"ח] ליישב דברי תוס' דלא ס"ל לרשב"א פנזר לעיל וברי רשב"א שכתב אהא דתוקעין לערבב השטן דתקנת חכמים שאני דכתיב אשר יורוה הרי ס"ל אף מה שאינו לגדר בכלל מצות התורה דאשר יורוה, והיא גריעא מנר חנופה ומגילה דמצינו דוגמא בתורה לעשות זכר לנסים ליציאת מצרים וכדומה וה"נ לנסים שנתחדשו אח"כ משא"כ היא דלערבב דתורה לא חש לו ועם פל זה ס"ל דבכלל אשר יורוה הוא וכ"ש גר חנופה, וא"כ עדיין לא תירץ פלום לרשב"א והוא לטעמיה פנזר לעיל דסבור דרמב"ם ורשב"א פליגי ולא הבין דברי רשב"א כמו שכתבתי לעיל, ועי' שם [אות לט] פתב ושללא בזמנו כו' אפטר פל שמכונן למצוה אפי' מדרבנן עובר כו' וב"ד שאני גם לחזק ד"ת שאני ע"כ, וכיון לדברי תוס' [שבאות לח] דשם [כ"ח ב] ד"ה ומנא פתבו ועוד כו' פנין דמתפנין לשם מצוה כו' ע"ש הרי דפשיטא להו דחשיב מתפנין, ומיהו שם [ט"ז רע"ב] לא פתבו הך ועוד רק טעמא קמא דהנה זימניה ומשמע קצת דמסתפקים בסברא זו פנין דמתפנין לדרבנן וכמ"ש ג"כ בדרב"ח אלא דהלשון פנין כו' שכתבו שם משמע דלא נסתפקו בזה, ויש לומר בדרב"ט פאו להקשות לדברי הפל גם לרבה דשללא בזמנו אינו עובר פלל אפי' במתפנין, ומ"מ נראה דכתבו משום זה לשון אפטר.

והוא סובר פן גם בדעת רשב"א וכמ"ש [ריש אות ל"ו] דס"ל אף שיאמרו שהיא מדבריהם עובר ולא מחלק בין פנות המתקנים לכנות העושים ולעולמבדרבנן עושין לשם מצוה דרבנן וס"ל גם בזה יש בל תוסיף אם לא ב"ד שאני או לחיזוק דברי תורה שאני לתוס' לפ"ד באות ל"ח ושם הוא מוסיף על דברי תורה בזה, ובגר חנופה לא שייך מוסיף על דברי תורה לשיטתו בסוף [אות ל"ז] וכן בספרו ראש יוסף לשפת הנד"מ [כ"ה סע"ב] דלא שייך אלא במה דשייך לדברי תורה ולא בדלית לי' שייכות פנר חנופה

ומגילה ע"ש, וע"כ הו"ל רק מוסיף אדרבנן וס"ל דרשב"א אפ"ש דלית לי' פלל קא דרבמב"ם דדרבנן הוא דאורייתא מלא תסור ולא מיייתי חלא תסור רק מאפ"ש ירוף לענן דיש לב"ד רשות, וא"א ס"ל דוקא בגדר והוא דר"ה לאו משום דהוא דאורייתא רק משום דיש לב"ד רשות ומאפ"ש ירוף נפקא לן רשות גם במה שאינו לגדר וע"כ ליפא בל תוסיף פ"ן דמכוננין לדרבנן פ"ה צ"ל ב"ישוב דבריו ודעתו, אבל באמת פל זה ליתא ואי הוא בכלל אפ"ש ירוף ממילא מצוה הוא מן התורה דלא תסיר ל"ת ועל פי אפ"ש ירוף מ"ע כמ"ש רמב"ם [ריש הל' ממרים] והפל על ענן לאחד ורשב"א נקט המ"ע משום דאמכונן למצוה דאורייתא קאי כמ"ש לעיל נקט לשון המ"ע דאורייתא שיש על זה ואין ה"נ ממילא דאיכא נמי לאו דלא תסור פ"ן דאפ"ש ירוף קאי על זה ג"כ הרי ממילא יש על זה עשה דלעשות ול"ת דלא תסור, ולרבמב"ן בספר המצות [שורש א] דלא תסור קאי רק בפירוש התורה גם אפ"ש ירוף קאי על זה ודברי רשב"א פ"ה רמב"ם, וב"י רשב"א לר"ה שם ס"ג ותיבין לעשות פ"ה דבריהם משום לא תסור, הנה הזכיר גם לא תסור ולענן חיוב העשייה וכתב תחלה מ"ש לצורך לגדר וסייג וא"ח פ"ה כתב דה"נ לצורך הרבים בתקיעות כו' ע"ש וכן שם [כ"ח ב] פ"ה במשום ס"ג וסייג דה"נ לתקיעות ע"ש ומדמנהו בפשיטות מאחר דהם לצורך עירבוב שפ"ן נהרי דס"ל דגם ה"נ דלאו לסייג בכלל לא תסור: [מ] ומה שכתב כמ"ג שם מדקדוק לשון רמב"ם בהל' ממרים והבין דגם רמב"ם ס"ל כן.

אשתמיטתיה לשונו בריש ספר הי"ד אחר מנן המצות שכתב ויש מצות אחרות שנתחדשו כו' פ"ה מגילה ונר חנוכה ות"ב כו' תיבין אנו לקבלם ולשמרם שנאמר לא תסור וגו' ע"כ, הרי מפ"ש דדעתו דגם נר חנוכה ומגילה ודכונתייהו בכלל לא תסור וגם בספר המצות שורש א' דמיייתי בעצמו שם מבואר להדיא גם אנ"ח ומגילה ע"ש [בדפוס ברלין די"ב ע"א] וגם בדברי הרמב"ן שם [דף ז ע"ב] יעוש"ב, ושם [דף ח ע"ח] העתיק גם דברי בהל' ממרים דהם פ"ן ע"ש, והיינו דגם תקנות שאינן לסייג הם בכלל לפי מה שהשעה צריכה [ולתקן העולם] שכתב שם ע"ש, ובאמת ע"כ צ"ל פ"ן דהפל בכלל דאי לא ה"כ מה הוא המייבנו לשמוע לדברי חכמים ושללא לעבור על דבריהם וכ"ש בה"נ דמברכין ג"כ דמפ"ש בגמ' דצוננו מלא תסור וכדמיייתי דברי הרמב"ם בספר המצות שם, וגם לרבמב"ן דפליג ארמב"ם וס"ל דמ"ש בכל מקום בדרבנן משום לא תסור הוא אסמכתא וגם ושמרתם משמרת ס"ל שם [דף י"ד ע"א] דהוא אסמכתא לגזירות ע"ש, מ"מ ע"כ צריכין לומר דמחויבין מן התורה לשמוע להם דאי לא ה"כ מה פ"ה ב"ד יפה לגזור ולתקן ולחייב אותנו לקיים ושיהי' העובר נקרא עבריין ולנדות ולהכות מכות מרדות ומי המכריחנו לקיים אם ד' לא צינה, ואפ"ש דקרא דשאל אביה דמייירי בשבת [כ"ג א] ונהיאו רמב"ן שם [דף י ע"ב] יעוש"ב מידה דלאו אסמכתא הוא ומהתם ילפינן חיוב לכל גזירות ומצות דרבנן אלא דהוסיפו ג"כ להסמיך אלא דלא תסור, וע"ש ברמב"ן שם א"ח ד"ה ואני כתב שהורשו מאתו ית' מפי הקבלה לתקן ולסדר כו' ע"ש, נראה דס"ל דדבר זה קבלה מפי השמועה מהל"מ שכתב חכמים רשאים להוסיף תקנות ומצות וגזירות, [ואפ"ש משום דבקרא דשאל וגו' לא כתיב רשות לב"ד] וא"כ י"ל גם החיוב לשמוע הוא מפי הקבלה והוא מכלל תורה שבע"פ המקובל למשה מסיני, ולא הוקשה לו לרבמב"ן מדהקלו בדברי סופרים אלא אי הוא בעשה ל"ת גמור

מן התורה דמ"ש מפל מצות התורה אבל אי הוא מקבלה בע"פ י"ל דהכי גמירי שלא יהי תמורים פדברי תורה, וגם אי משאל אבידי"ל פינון דלא נתפרש המצנה על העשניה עצמה רק על השאלה מזה למדו שפוננת התורה שלא יהי חיוכם תמור פכל מצות התורה על העשניה עצמה משא"כ בקר דלא תסור.

[ובספר קנאת סופרים ד"ה עמוד ד' ד"ה ונהני ראיתי שתמה על דברי רמב"ן הנ"ל דהורשו מקבלה דהנה זה עצמו החיוב לקבלן דאי לאו הכי מה הועילה הרשות וא"כ למה לא נימא ג"כ שהוא בכלל לא תסור יעו"ש באורח, ולא קשה מידי וכמו שפכתתי ובאמת דבר זה ע"כ מוכרח לאמרו ולא יחלוק בו אדם שהי' עכ"פ רשות לב"ד וגם חיוב לשמוע מפי קבלה מיהת דאל"כ מה פתם יפה וכמו שפכתתי] ומיהו אי הוא מהלכה למ"מ י"ל דלא שינוי בל אוסיף וכמ"ש פמ"ג שם [סוף אות ל"ז] ע"ש, וא"כ שפיר לדידי' מודה דלא שינוי בל תוסיף מדרבנן: [מא] אבל ראיתי בפירושו רמב"ן על התורה [פרשת ואתחנן דף ב] פתבי דגם לעשות מצנה בפני עצמו בלאו דבל תוסיף וכן אמרו [מגילה י"ד א] מ"ח נביאים כו' ולא הוסיפו כו' חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש כו' ובירושלמי [פ"א דמגילה הל"ה] שהיו מצטערים כו' עד שהאיר הקב"ה עיניהם [מדרש דבתלמודין ז' א] כו' הרי שהי' זה אסור כו' ומה שאסרו חכמים משום גדר פגון שניות כו' זו היא מצנה מן התורה ובלבד שידע שמשום גדר כו' ע"כ, ולשון מן התורה בדבריו משמע דמפורש בתורה ולא מה שפפי קבלה וגם אי מפי קבלה ע"כ הקבלה היתה גם על מצות מחודשות ושלא לגדר דהרי מצינו שחידשו גם כה"ג, וא"כ מ"ש לגדר דקאמר ועל מה נצטערו אנשי כנה"ג וקאמר מאי דרוש במגילה וגם אקרא דשאל אביה אי אפשר לומר דכינן מהאי טעמא דבכלל זה נמי כל מה דאמרו חכמים וכמ"ש רמב"ן בס' המצות שם ורק לאסמכתא דלא תסור חילק שם בין לגדר לדבר מחודש, ועל דרך שפכת פמ"ג הנזכר, והי' נראה מזה דהדר בי' ממה שפכת בס' המצות [דפירושו התורה חיבר בסוף ימיו] והודה לרמב"ם דלאו אסמכתא, ואע"ג דמה שפכת שם דרק מה שלגדר הוא לענין האסמכתא לשיטתו דעיקר קרא במה שהוא פירושו התורה ומה שלגדר לדברי תורה דומה לו משא"כ מצנה מחודשת ע"ש, מ"מ גם אחר חזרה לא נאיד מזה דעיקר קרא בזמן ממרא שם לענין פירושו התורה קאי אלא דבכללו הוא גם כל אשר יורו, ויש לומר ג"כ דוקא דוגמת העיקר דגבי וכן ממרא בפירושו התורה.

ואפשר נמי מדנקט לדוגמא שניות לעריות דכוננתו על מצות ושמתם משמתתי דבס' המצות שם כתב דשניות לא אסמכו אלא תסור אלא אושמתם כמ"ש ביבמות [כ"א א], אלא דשם פתב דהוא אסמכתא כמ"ש בגמ' שם וכאן חזר ביה דמ"ש אסמכתא היינו לענין מה שר"ל שם דגוף השניות בפרט נלמד מזה דא"כ שניות עצמן דאורייתא וזה אינו רק הוא מצנה כוללת לחכמים לגזור כשיראו צורה, ולשונו שאמר מצנה מן התורה על תיקון חכמים מורה פן דזו מצנה לחכמים לתקן וע"כ אינו בכלל בל תוסיף, וזה רק בגדר ובמה דלאו לגדר צריף טעם כמ"ש במגילה שם מאי דרוש ק"ו כו' דלמדו מן התורה שיש רשות לתקן כהאי גוונא וכינון דיש רשות ממילא הוא בכלל אשר יורו ומחייבין לשמוע, אלא דהרשות לתקן אינו מצנה דנשמרתם וצריכין למדרש על זה כל אחד איזה טעם ללמדו מן התורה, וה"נ לנר חנוכה למדו הק"ו דיש לעשות זכר לנסים כדאשפחן בתורה סופות זכר לענין פבוד כמו שזאמר למען ידעו וגו' וכדומה וכן הא

דְּתִקְיַעוֹת לְעַרְבֵי הַשֵּׁטָן לְמַדּוֹ מִסְבָּרָא מִדְּאִשְׁפָּחֵן בִּקְרָא דַע"י תִּקְיַעַה גְּזַפְרִים לְפָנֵי ד' וְכִינְיָצָא בְּכוּלְהוֹ, וּמ"ש מ"ח גְּבִיאִים לֹא הוּסִיפוּ דַע"י גְּבִיאִים לֹא נוֹסֵף וְלֹא נִתְקַן מְצוּהָ פְּהַאי גְּוֹנָא קוֹדֵם לְהֵם, דְּעִירוּבִין וּנְט"י שְׁתִּיקוֹן שְׁלֵמָה הֵם סִיג לְתוֹרָה וּכְמ"ש רַמְבַּ"ן בְּס' הַמְצוֹת [שׁוֹרֵשׁ א] בְּטַעְמֵיהָ דְּבַה"ג שְׁלֹא מְנָאָם ע"ש, וְתִשְׁעָה בְּאָב דְּנִתְקַן קוֹדֵם זֶה בְּחֻרְבֵן וְנִזְכָּר בְּכַתוּב מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב [זְכַרְנִי ז] הַאֲבָפָה וְגו' פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי וְגו' נִרְאָה דְּיִשְׂרָאֵל מִעֲצָמָם עָשׂוּ פֶן וְקִבְלוּ פֶן עַל עֲצָמָם וְאַח"כּ הִוֹסְפִים מִפִּי גְּבִיא [וְאַנְשֵׁי כְּנַה"ג] שְׁאָמַר [שָׁם ח] צוּם וְגו' יִהְיֶה לְשִׁשׁוֹן וְגו' וְתִיקְנוּ אוֹ דְּבִזְמַן שְׁמַד יִהִי צוּם וְכַעַת שְׁלוֹם לְשִׁשׁוֹן וְזֶה הִי אַחַר בְּנִין הַבַּיִת בִּימֵי דְרִיגוֹשׁ פֶּן אֲסַתֵּר אַחַר מַעֲשֵׂה דְמַגִּילָה, וְגַם בְּזֶה מְצָאנוּ בְּתוֹרָה פְּהַאי גְּוֹנָא שְׁעָשׂוּ בְּכִי וְאָבֵל לְמִיתַת צְדִיקִים, וְגַם מְצִינוּ אִיסוּר אֲכִילַת גִּיד הַנֶּשֶׁה לְזָכַר צַעַר שְׁאִירַע לִיעֲקֹב כְּמוֹ שְׁנָאָמַר ע"כ לֹא יֵאָכְלוּ וְגו', וּבְס' חֲסִידִים [סִי רַל"א] לְמַד מְזָה לְהַתְעַנּוֹת יוֹם שְׁמַת אָבִיו ע"ש, וִי"ל דְּמְזָה ג"כ לְמַדּוֹ תַעֲנִית ת"ב, וּבְזוּה"ק [פ'] נִישְׁלַח קַע"א ב] אֵת גִּיד הַנֶּשֶׁה לְאַסְגָּאָה תִשְׁעָה בְּאָב כו' ע"ש, וְלִפִּי מַה שְׁכַתְּבִי גַם עַל דְּרָף הַפֶּשֶׁט בְּדִקְדוּק אֲסַמְכוּהָ אֵהָא קְרָא דְמִלְאוּ זֹו שְׁל תוֹרָה הוּא שְׁלִמְדוֹ חֲכָמִים לְתַקּוֹן דְּוָגְמָתוֹ וּבְכָלל אֲשֶׁר יוֹרוּף לְחַדְשׁ דְּבָר מַה שְׁנִלְמַד מִדְּבָרֵי תוֹרָה פִּיּוּצָא בּוּ, וְרז"ל נִקְטִי מַגִּילָה שְׁהִיא הִרְאִישׁוֹנָה וְהִיחִידָה מִתִּיקוֹן גְּבִיאִים דַּת"ב קִבְלוּ מִעֲצָמָם מִקוֹדֵם כְּנ"ל, וְדְבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי הוּא לְעַנְיָן פְּתִיבַת הַמַּגִּילָה וְלִקְרוּתָהּ חַתוּף הַכְּתָב, וְכָל תַּקְנַת חֲכָמִים תוֹרָה שְׁבַע"פ וְאִין אֵתָה רִשְׁאֵי לְכַתּוּב בְּכַתְּב וְהָאִיר הַקַּב"ה עֵינֵיהֶם לְדַרוֹשׁ דְּנִיטָן לְהֵם רִשׁוֹת לְכַתּוּב בְּסִפְר ג"כ, וְאוּלֵי מְזָה לְמַדּוֹ ג"כ הִיטֵר לְכַתּוּב ת"ב בְּזַכְרֵנִי וְגִזְרַת טְלִטוּל וּמִקָּח וּמִמְכָּר בְּשַׁבַּת בְּנַחְמִי דְּכָל שְׁעַל פִּי גְּבִיא וְרוּה"ק יֵשׁ רִשׁוֹת לְכַתּוּב פְּדָאִשְׁפָּחֵן דְּהִתִּירָה תוֹרָה לְכַתּוּב הַמַּגִּילָה, וְעַכ"פ נִרְאָה מִהֲנִ"ל דְּרַמְבַּ"ן הִדַּר בִּיהָ אַח"כּ מִמַּה שְׁכַתְּבַּ בְּסִפְר הַמְצוֹת, וְלָכֵן שְׁפִיר רִשְׁפִּי"א וְרִיטְבִּי"א נִקְטוּ סְתָם בְּפִשְׁיטוֹת פְּדָבְרֵי רַמְבַּ"ם וְלֹא חָשׂוּ לְדְבָרֵי רַמְבַּ"ן רַבָּם, וְגַם בְּלֹא הִכִּי אִין נ"מ לְעַנְיָן פִּיּוֹן דְּגַם לְרַמְבַּ"ן ע"כ מִדְּאוּרֵיִיתָא מְצוּוִין לְשִׁמּוֹעַ וּמֵאֵי נ"מ אֵי מִקְבֵּלָה אוֹ מִקְרָא וְע"כ נִקְטִי קְרָא הַפֶּשׁוּט פְּרַמְבַּ"ם פִּיּוֹן דְּאִין בְּזֶה נ"מ אֲדָאֵתִי עֲלָה, וְעַכ"פ מְבוּאָר מְזָה דְּלְרִשְׁפִּי"א גַם מְצוּהָ דְּרַבְּנָן דְּלֹא לְגַדֵּר בְּכָלל לֹא תְּסוּר: [מב] וּמִדְּבָרֵי רַמְבַּ"ן הַנִּזְכָּר מְבוּאָר ג"כ סְתִירַת דְּבָרֵי פִמ"ג בְּדְרַבְּנָן שְׁאִין לוֹ שְׁיִיכּוֹת כְּמַגִּילָה הַנִּזְכָּר לְעִיל, וּפִמ"ג שָׁם דֵּיִיק מִלְשׁוֹן רַמְבַּ"ם בַּה"ל מְמָרִים וְאַשְׁתַּמִּיטְתִּי גַם בְּזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּסוּף חֲנִין הַמְצוֹת שָׁם שְׁכַתְּב אַחַר לְשׁוֹן הַנִּ"ל וְאִינָה תוֹסֶפֶת כו' שְׁהִרִי לֹא אֲמָרוּ שְׁהַקַּב"ה צִינָה כו' לְקִרוֹת הַמַּגִּילָה וְאֵלוֹ אֲמָרוּ פֶן הִיוּ מוֹסִיפִים עַל הַתוֹרָה כו' יַעו"ש בְּאוּרָף, הִרִי מְפֹרֵשׁ דְּגַם בְּמַגִּילָה אֵיכָא בַּל תוֹסִיף אִם יֵאמְרוּ שְׁהִיא מִן הַתוֹרָה וְע"ש בְּרִישׁ פ"ט מִיִּסוּדֵי הַתוֹרָה, וְא"כ נִדְחָה ג"כ מ"ש לְרִשְׁפִּי"א דְּגַם מְכוּוֹן לְדְרַבְּנָן אֵיכָא בַּל תוֹסֵף אֲדָאוּרֵיִיתָא דַּא"כ אֲפִתִי קֶשֶׁה בְּמַהֲדָרִין דְּנִר חֲנוּכָה אִף אֵי אֲדְרַבְּנָן לֵיכָא בַּל תוֹסִיף מ"מ פִּיּוֹן דְּזֶה לֹא תַקְנַת חֲכָמִים הִנָּה לִי מוֹסִיף אֲדָאוּרֵיִיתָא וְאִף שְׁאִין לוֹ שְׁיִיכּוֹת לְשׁוֹם מְצוּהָ דְּבָרֵי תוֹרָה פִּיּוֹן דְּעוֹשֶׂה דְּבָר לְשֵׁם מְצוּהָ מַה שְׁאִינוּ עַל פִּי ב"ד, וְזֶה וְדַאי אִין נִרְאָה לּוֹמַר דְּאִין ה"נ אֲסוּר לְעֲשׂוֹת לְשֵׁם מְצוּהָ דְּרַבְּנָן רַק לְעֲשׂוֹת לְשֵׁם מְהַדְרִין וְנִימָא דְּכֻנְנָה לְשֵׁם מְצַנַת הִידוּר בְּעֲלָמָא דְּהוּא רִשׁוֹת לֹא חֲשִׁיב בַּל תוֹסִיף, דְּאִפִּי נִדְחוּק לְחַלֵּק פֶּן עֲדִיין הָא וְדַאי לֹא כְּוִלֵי עֲלָמָא יִדְעוּ דְּהוּא רַק לְמַהֲדָרִין וְסוּבְרִין דְּחִיּוּבָא מְדְרַבְּנָן הוּא מִיִּתָּה, וּמִיִּהוּ בְּאֵמַת גַם לְפִי דַעַת פִּמ"ג אִין הִכְרַח כ"כ גְּמוּר זֶה הָא וְדַאי אִפִּי"ל דְּטַעַם רִשְׁפִּי"א רַק מְשִׁים דְּמְכוּוֹן לְדְרַבְּנָן דַּא"כ זֶהוּ לְמַסְקָנָא דְּגַמ"ה בְּר"ה דְּצָרִיף כְּוִנָּה, אָבֵל לִס"ד וְכַמָּה

אמוראי הוי ס"ל רק דאין צריף פונגה לעבנר על דברי תורה מאי אולמיה דמכנין לדרבנן
ממכנין לרשות וא"כ תקשה להו מכולהו מצות דרבנן, נהי דלענין סנפה בשמיני יש לומר
דס"ל כמ"ד לא יתבינן וכמ"ש תוס' בר"ה הנזכר מ"מ תקשה מכולהו ואף דהרשב"א
נקט ראיתו רק מהא דסנפה היינו משום דהוא מפניש בגמ' דאיפא בל תוסיף,
ובאוסורין דרבנן משמע מדברי ראב"ד [ספ"ב מממרים] דלא שייך בל תוסיף רק
במצות, ואולי גם במצות נאמר חלוקים שונים ע"כ בא להקשות ולה"ר ילפי מהמפניש
בגמ' דיש בל תוסיף גם הפמ"ג עצמו [באות ל"ח] נקט הקושא גם מיו"ט שני ע"ש:
[מג] ואיברא דלדעתי הי' נראה דיו"ט שני שחזרין ועושין אותו יום ראשון לכל
דבר הוי ליה פעושה המצוה ב' פעמים שפכתו תוס' דליפא בל תוסיף, וע"כ לא כתב
רשב"א מזה לסייע תירוץ נגד תירוץ התוס' דזה גם לתוס' ניקח, ורק בשמע"צ דאין
חזרין וכו' פלין יום הז' שיהי' יום ז' ג"כ כבכל יו"ט שני דהרינוהגין בו קדושת שמע"צ
ועושין אותו יום ח' לכל דבר רק בסיכה אינו עשית מצוה ב' פעמים דהרי יושב ביום
ח' ולא בז' והוא יום מחנודש.

אף ראיתי בחידושי ריטב"א לר"ה שם ושם מיתי גם מיו"ט שני, הנה פשיטא לי ג"כ
דכינן דהוא יום אחר אף שחזר ועושהו יום ראשון פיון דבאמת אינו אותו יום לא נחשב
ככופל המצוה ב' פעמים ביום ובזמנו דיום אי אפשר לכפול וע"כ הוא יום אחר רק
שכופל הקדושה ביום אחר וכבר עבר יומו, ובלאו ה"נ עדיין קשה מלולב כל ז' במדינה
דרבנן ומדאורייתא יום א' וכדומה, ועוד דהוא דתקיעות גופא תקשה לפי תירוץ
רשב"א להני מ"ד.

בשלמא לרמב"ם לענין פונת המתקנים הא דאין צריף פונגה היינו במעשה שעושה אבל
במתקני התקנה נדאי הלוי בכונתם ואמירתם וגם אם יקבל על עצמו לעשות איזה לרשות
הדומה לאיזה מעשה מצוה על הקבלה ליפא אוסור בל תוסיף גם לס"ד רק אעשייה שלא
בכונה א', ולפי דעתו דרשב"א אעושים קאי קשה, וגם תימא הרי גם למסקנא הא דצריף
פונגה דוקא שלא בזמנו אבל בזמנו אין צריף וא"כ מה תירץ אההוא דתקיעות לפמ"ש
התוס' שם דחשיב בזמנו ואם לס"ל פהתוס' דתקיעות פיון דאין בחיוב עליו גם בצבור
אחר לא חשיב זמניה הי"ל לבאר: [מד] ובפמ"ג שם [סוף אות ל"ח] הרגיש מה ראוי
מיתי מח' דשלא בזמנו לתקיעות דבזמנו ולא תירץ כלום ע"ש [צריף טעם למה לא
תירץ פן דברי תוס' על פי דרכו משום הקושא מיו"ט שני דהקשה לאידך מ"ד פנ"ל]
ולא הוקשה לו איה תירץ פלל הא דתקיעות על פי דרכו פנ"ל דסבור פיון דכונה למצוה
דרבנן חשיב מכנין וגם שלא בכונה הוי מוסיף רק דב"ד שאני א"כ בזמנו נמי הרי זה
בלאו הכי מתכנין וב"ד שאני, והוקשה לו רק דנימא דלא חשיב מכנין ושללא בכונה שאני
ואי נימא דאי יתכנין בדרבנן למצוה דאורייתא עובר על בל תוסיף א"כ כל הטעם משים
דמכנין לדרבנן ותלוי אי צריף פונגה וכמ"ש שם [ומ"ש שם כמ"ש כו' ע"כ אין
ר"ל דטעמו דרמב"ם כשאומרים דהוא דרבנן לא מכנין לדאורייתא ומשים דצריף פונגה
דהא בב"ח דנקט אין תלוי בזמן וכל יומא זמני' והוא בזמנו דאין צריף פונגה וכן תקשי
לאידך מ"ד גם בשלא בזמנו פנ"ל, ולמאי דהוא לא נחית כפי הנראה לחלק פלל בין
מתקנים לעושים צ"ל דס"ל לרמב"ם לב"ד רשות בכהאי גוונא פשמכנין לדרבנן אף
דאין צריף, ובניחיד הוא דיש חילוק בין בזמנו ושללא בזמנו מדמי למ"ש רמב"ם בב"ד,

ומ"מ דְּבָרָיו מְגֻמְגָמִים דְּהוּא מְשַׁמַּע דְּלֹא מְחַלֵּק לְרַמְבַּ"ם בֵּין יַחֲיד לַב"ד [וְקָשָׁה פְּנ"ל, וְע"כ דַּס"ל ג"כ לְרַשְׁבַּ"א אַף אֵי מְכֻוֵן לְדַאֲרֵייתָא נְמִי פִּינּוּ דְגַם לְרַבְּנָן חָשׁוּב מִתְּפֻנּוּן אֲלֵא דְאִיסוּר בַּל תּוֹסִיף לֹא נֶאֱמַר לַב"ד וְכַמ"ש [שֵׁם אוֹת ל"ו] דְדַעַת רָאב"ד פְּרַשְׁבַּ"א דַּלְב"ד הַגְּדוֹל יֵשׁ רְשׁוּת כּו' אִפִּי יֵאמְרוּ שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה כּו' ע"ש וְהוּא אֵין מְחַלֵּק בֵּין מְתַקְנִים לְעוֹשִׂים וְגַם הָעוֹשִׂים פִּינּוּ דְבַל תּוֹסִיף לִיכָא בְּמָה שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים אִפִּי יַעֲשׂוּ לְשֵׁם מְצֻנָה דְאֲוֵרֵייתָא, וּלפ"ז גַּם אֵי נִימָא כַּמ"ש לְעֵיל דְקוֹשְׁיַת רַשְׁבַּ"א מְעַמִּי הָאֲרֵץ דְעוֹשִׂים לְמַצְנַת ד' י"ל כַּפְמ"ג דַּס"ל פְּרַאב"ד וְכַמ"ש בְּהַשְׁגוֹת בַּה"ל מְמַרִּים שֵׁם דְמַצְיָנוּ דְאַסְמְכוּ אַקְרָא וְאֵמְרוּ שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה וְע"כ דְתּוֹרָה שֶׁאֲמָרָה עַל פִּי אֲשֶׁר יוֹרוּהָ הָרְשׁוּת אוֹתָם עַל זֶה וְדַאִיסוּר בַּל הוֹסִיף לֹא קָאֵי אַהוּרָאֵת ב"ד בְּכָל עֲנָו, וּמִטַּעַם זֶה גַּם לְעוֹשִׂים לִיכָא אִיסוּר רַק פַּמ"ג סְבוּר דְסִתְמָא כָּל י' עוֹשִׂין דְרַבְּנָן לְשֵׁם דְרַבְּנָן וְגַם דְקוֹשְׁיַת רַשְׁבַּ"א סִתְמָא, אֲבָל גַּם בְּלֹא הֶכִי אֵין מְוַכָּרַח וְכַמ"ש לְעֵיל דְרַמְבַּ"ם דְּלֹא מְחַלֵּק בֵּין ב"ד שְׁפִיר הָוֵה ס"ל כּוּ וְלֹא לְקוֹשְׁטָא וְאוּלַי ע"כ פְּתַב לְשׁוֹן אֲפֻשָׁר כְּפֻזְכָּר לְעֵיל וְע"ש בַּפְמ"ג [רִישׁ אוֹת ל"ו] בְּמִןקָף פְּתַב בְּעַצְמוֹ לְרַשְׁבַּ"א דְדִינָם ד"ת עַל פִּי הַתּוֹרָה.

וּמְשַׁמַּע דְּכּוּוֵן לְדַבְרֵי רַמְבַּ"ם מְשׁוּם לֹא תִסוּר וְהוּא נֶגֶד מָה שֶׁפְּתַב [בְּאוֹת מ' הַנ"ל] וְע"כ בְּהָא דְנַר חֲנוּכָה לְרַשְׁבַּ"א אַדְרַבְּנָן לֹא שְׁיִיף בַּל תּוֹסִיף אַף דְהוּא דְאֲוֵרֵייתָא מְלֵא חִסוּר: [מָה] וּמִיָּהוּ כָּל זֶה לְשִׁיטַת פַּמ"ג דְבַדְרַבְּנָן מְכּוּוֵן לְמַצְנָה דְרַבְּנָן אוּ לְשִׁיטַתִּי דְבַדְלֵא שְׁיִיף לְדַאֲוֵרֵייתָא לִיכָא בַּל תּוֹסִיף, אֲבָל לַפ"מ שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל דְלֹא פְּוֹתִיָּה בְּזָה וּבְזָה אִפְתִּי קָשָׁה דְעַמִּי הָאֲרֵץ הַמְּכּוּוֹנִים סִתְּם לְמַצְנַת ד' עֲבָרֵי אֲבָל תּוֹסִיף, וְנָהִי דְהָעוֹשִׂים לְדְרַבְּנָן לְגַבֵּי הוֹסְפָה אַדְאֲוֵרֵייתָא לֹא עֲדִיף מְשַׁלֵּא בְּזַמְנֵו דְצָרִיף כְּנֻנָה וְגַם לַמ"ד דְשַׁלֵּא בְּזַמְנֵו אֵין צָרִיף כְּנֻנָה וְהוּא דְמַהֲדָרִין בְּרֵייתָא הוּא בְּשַׁבַּת [כ"א ב], ל"ק דְפֻשׁוּט דְזָהוּ בְּמַצְנָה דְשְׁיִיף לְדַאֲוֵרֵייתָא דִישׁ דְכּוֹתִיָּה בְּשַׁל תּוֹרָה מִיָּהֵת פְּסוּפָה בְּשְׁמִינֵי אַף דְעוֹשָׁה לְרְשׁוּת וְשַׁלֵּא בְּכּוּנָה הָוֵי מוֹסַף, אֲבָל מָה דְלֹא שְׁיִיף בְּדַאֲוֵרֵייתָא פְּשִׁיטָא דְלֹא שְׁיִיף בַּל תּוֹסִיף בְּלֹא כְּנֻנָה לְהוֹסִיף מַצְנָה וְכִי נִימָא לְאַסוּר כָּל מַעֲשֵׂה רְשׁוּת שֶׁאֲדָם עוֹשָׂה מְשׁוּם מוֹסִיף מַצְנָה כְּשִׁאֲנוּ לְכּוּנַת מַצְנָה, וְה"נ בְּשַׁל כְּנֻנַת מַצְנָה דְרַבְּנָן לַפ"מ שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל דְלֹא הָוֵי בַּל תּוֹסִיף בְּזָה אַדְאֲוֵרֵייתָא כְּשֶׁצָּרִיף כְּנֻנָה כָּל דְהוּא מַעֲשֵׂה מְחַדְּשֵׁת וְלֹא מוֹסִיף עַל מַצְנַת הַתּוֹרָה, אֲדָּהָא דְתִיקְנוּ לְכוּלֵי עַלְמָא וְיֵשׁ עַמִּי הָאֲרֵץ, קָשָׁה דְאֵין לוֹמַר דְמַהֲדָרִין הֵם סִתְּמָן אֵין עַמִּי הָאֲרֵץ כָּל כָּף וְיִוֹדְעִים עַכ"פ דְחֲנוּכָה דְרַבְּנָן, דְהָא קָמוּ דְכוּלֵי עַלְמָא עֲבָדֵי כְּמַהֲדָרִין מִן הַמַּהֲדָרִין וְגַם עִם הָאֲרֵץ רוּאָה אֵיף תְּלַמִּיד חֲכָם וּמַהֲדָר עוֹשָׂה וְעוֹשָׂה כְּמוֹהוּ וְהוּא סְבוּר דְהַפֵּל מַצְנַת ד', וּבְאַמַּת בְּנֵי חֲנוּכָה בְּלֹא הֶכִי לְדַעַתִּי לֹא קָשָׁה כָּלֵל דְהָרִי הָא דְמַהֲדָרִין נְמִי חֲכָמִים אֲמָרוּהוּ בְּבְרֵייתָא וּב"ש וּב"ה נְחַלְקוּ שֵׁם בְּמַהֲדָרִין מִן הַמַּהֲדָרִין כִּיצַד עֲבָדֵי מְשַׁמַּע דְתַחֲלַת הַתְּקֻנָה כָּף הִי שְׁכָף קִבְעוּ חֲכָמִים הַמַּצְנָה חַיִּיב לְכָל אֶחָד עַכ"פ נֵר אֶחָד וּמַהֲדָרִין יוֹסִיפוּ וְהוֹסְפַתְּם מַצְנַת הַיְדוּר יֵשׁ בּוּ אֲלֵא שְׁנָה אֵינוּ מַצְנָה חַיִּיבִית רַק כְּמַצְנָה שְׁל רְשׁוּת שְׁנוֹתְבָאֵר לְעֵיל דַּמ"מ הָעוֹשָׂה הוּא עֲבִיד מַצְנָה דְרַבְּנָן בְּהַיְדוּר זֶה דַּל"כ מָה בְּצַע לְהַדָּר, וְא"כ שְׁפִיר גַּם זֶה בְּכָלֵל אֲשֶׁר יוֹרוּהָ דְתּוֹרָה צִיּוּתָה לְעֲשׂוֹת כְּהוֹרָאֵת חֲכָמִים גַּם בְּמַצְנָה שְׁל רְשׁוּת שֶׁתִּיקְנוּ שֶׁמַּהֲדָר יַעֲשֵׂה כָּף וְיִהְיֶה נְחֻשָׁב לְמַהֲדָר בְּמַצְנָה, וּלפ"מ שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל גַּם יְשִׁיבַת שְׁמִינֵי בְּסוּפָה הוּא מַצְנָה שְׁל רְשׁוּת וּמ"מ הָעוֹשָׂה שְׁפִיר מְקַנִּים מַצְנַת חֲכָמִים וְגַם מַצְנַת הַתּוֹרָה דְעַל פִּי אֲשֶׁר יוֹרוּהָ וְלֹא חִסְרֵי, וְכַמּוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל דְאַפִּי לַמ"ד מְבָרְכִין אַקְב"ו י"ל כּוּ וְה"נ בְּמָה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים דְזָה נְחֻשָׁב לְמַהֲדָר בְּמַצְנָה דִידְהוּ

פינן דהמהדר עושה מצנה בהידורו מדרבנן שאמרו דמהדרין יעשו פה, ממילא גם אי
מכוון למצנת ד' ליכא בל תוסיף דהרי הוא באמת מצנת ד' ג"כ ואין ראיה משם פלל
לענן מוסיף מדנפשי' בדרבנן: [מו] והיה נראה לי ראיה להיפך דשייך גם בדרבנן מדברי
גאון שמביא בתשובת הרשב"א [סי' צ"א] אהא דספק התפלל אל יתפלל שפירש דאינו
רשאי משום דהו"ל בבל תוסיף ומוציא שם שמים לבטלה ע"כ, משמע דיש איסור בל
תוסיף בתפלה דרבנן וזה קושיא לפמ"ג בנר חנוכה דשני תירוצים שלו הם גם הקא
דעושה המצנה ב' פעמים וגם אינו לסייג וע"כ צריך לומר שם כמו שכתבתי, ומההוא
דקתם נמי צ"ל כמ"ש לר' יוחנן שם דלואי שיתפלל כל היום והוה לואי אינו שום חיוב
נאפי' שיהי' על דרך מהדרין דגבי נר חנוכה לא מצינו, ולפי דעת פמ"ג גם לר' יוחנן איך
הותר כל היום פינן דבמצנה דרבנן איכא בל תוסיף כמו שכתב דאיכא בל תוסיף בתפלה,
וע"כ כמו שכתבתי דכיון דחקמים עצמם אמרו ולואי כו' רק דלא קבעוהו חובה לא שייך
בל תוסיף פינן דחקמים אמרו דלואי שיוסיף ושהוא משנכח הרי מוסיף ברשות חקמים
הוא בזה, ועל דרך תפלת ערבית דקיי"ל דרשות וכיון דאינה חובה לפי דעת פמ"ג יהי'
משום בל תוסיף אלא פינן דחקמים קבעוהו לרשות אפי' לא הי' מצנה של רשות רק
רשות גמור ליכא בל תוסיף פינן דכך היתה עיקר התקנה שרשות להוסיף תפלה זו,
[אלא דאז אם עשאוה לשם מצנה של תורה מיתה הי' עובר על בל תוסיף, אבל לפמ"ג
שכתבתי לעיל מרב האי גאון דהיא מצנה של רשות דהמתפלל עושה מצנה דרבנן שפיר
יש בתפלת ערבית בעשייתה מצנת תורה ג"כ דבכלל אשר יורוהו הוא וליכא בל תוסיף
וכנ"ל] ומיהו יש לדחות זה די"ל מה שכתב בל תוסיף אין פונתו לאזהרת בל תוסיף
שבתורה רק לישנא בעלמא נקט לצחות, ור"ל דחקמים אמרו שאינו רשאי להוסיף
עליהם ודהו"ל בבל תוסיף היינו שחקמים אמרו שיש בזה איסור להוסיף ומטעמא
דמחיים ומוציא כו' מטעם זה אסרו חקמים להוסיף, וקצת סעד לזה דהרשב"א שם אח"כ
לר' יוחנן כתב דרשאי ואין כאן משום מוציא שם שמים לבטלה ע"כ, ולא כתב נמי
דליכא משום בל תוסיף ואלו הי' זה איסור בפני עצמו מקלל אזהרת בל תוסיף היל"ל
זה ג"כ, אבל למה שכתבתי בדרבנן לא שייך רק בזה אסרו חקמים שלא להוסיף מסתמא
גם טעמם היה משום הנכרת ד' והפל אהד, ולשון דהו"ל נמי קצת משמע פן דאי הוא
איסור בל תוסיף הידוע היל"ל יותר לשון דקאי או דעובר בבל תוסיף אבל לשון דהו"ל
משמע קצת שפא לחדש עתה שיש בזה איסור בל תוסיף: [מז] אף ראיתי בחידושי
הרשב"א [ברכות כ"א א] ריש ד"ה הא דאמר כתב פירש גאון כו' ואיכא משום בל
תוסיף ע"כ, סתימות לשון זה משמע דאיסור בל תוסיף הידוע קאמר ועל זה שייך לשון
משום ר"ל משום אותו איסור הידוע, דאי לחדש כאן דנקא מלת משום מיותר ועוד
ראיתי בחידושי הריטב"א לסופה שם שפא להוכיח מסברת תוס' דבכפילת המצנה ליכא
בל תוסיף וכתב ובתפלה ג"כ התירו להתפלל כל היום דרך נדבה אלא כו' ע"כ, הנה
מבואר להדיא דיש בזה משום איסור בל תוסיף דאורייתא אלו היה בכפילת הדבר משום
בל תוסיף, ודברי גאון בזה דלא כתוס' ודגם בכפילת המצנה יש בל תוסיף, ולריטב"א
לר' אלעזר דאל יתפלל אי מפרש כהגאון דאין רשאי היינו משום ברכה לבטלה והוא
ס"ל דגם לר' יוחנן דולואי כו' יש משום בל תוסיף אי לאו דבכפיל לא שייך ולא כמ"ש
לעיל, אבל דבריו בזה צל"ע דאי חקמים עצמם שתיקנו התפלה הם אמרו דולואי כו'

ונדאי לא יעלה על דפת שיהי' שייך בל תוסיף אם המתקנים עצמם אמרו שרשאי להוסיף וכמ"ש לעיל, והוא עצמו כתב שם לפני זה גם בדאורייתא לענין ד' מינין שבלולב דלא נתנה בהם תורה שיעור למעלה והרשות בידו להוסיף ליפא בל תוסיף ע"ש וכ"ש בזה דאמרו עוד ולנאי כו', ואין לומר דס"ל דהך ולנאי כו' ר' יוחנן מעצמו ומסברתו אמר פן ולא שהי' קבלה בידו שתחלת התקנה פן היתה וכיון דהתקנה סתם להתפלל רק ג' פעמים הוקשה לי אדר' יוחנן עצמו איך על פי סברתו דולנאי כו' פא להוסיף אדרבנן והוא לא פא לתמן תקנה חדשה בזה דצריך אסיפת חכמים רק דינא קאמר עפ"י סברתו ואי אסור להוסיף בזה האיסור גם עליו, דזה אינו מלבד דאפי' תאמר פן מאחר דסברת ר' יוחנן דלנאי כו' ודבר זה לא נתחדש עתה רק מעולם הי' פן דלנאי כו' א"כ ודאי גם המתקנים לא נתנו השיעור אלא למטה שלא יפחות מג' ולהוסיף הרשות לכל אחד פנין דלנאי כו' וכמ"ש בד' מינין דאורייתא ומהיכי תיתי לומר דהתקנה היתה בדוקא ולהוכיח מזה סברת התוס' פלל, בלאו ה"נ אי אפשר לומר פן שהרי הוא כתב שם אחר זה דאסור לברך על כפילת מצוה שאין חייב אם לא במקום שהתירו חכמים פגון תפלה דאיסור ברכה לבטלה מדבריהם והם אמרו ע"כ, וידוע דכל איסורי דרבנן סתם מאנשי כנה"ג ומסתמא גם איסור ברכה.

לבטלה הוא מאנשי כנה"ג כשתיקנו כל תפלות וברכות גזרו שלא לברך לבטלה והם עצמם לפ"ד ע"כ אמרו זה דולנאי כו' דליפא משום לבטלה ור' יוחנן לא הי' יכול לחדשו פלל אי לא דהם אמרו: [מח] והיה אפשר לומר דריטב"א ס"ל.

כרמב"ם [ריש הל' תפלה] דתפלה בכל יום מצנת עשה דאורייתא, ועדיף מיניה דאלו הוא ס"ל שם דמנין התפלות לאו דאורייתא ומן התורה מתפלל כל פעם שירצה ע"ש [בפרק א' הל' א והל' ג] וריטב"א יש לומר דס"ל שגם זה דאורייתא לפמ"ש בלח"מ שם הל' א מהמבי"ט בקרית ספר דנפקא לי' בכל יום מדסמיה לי' וברך את לחמך וגו' דתלי תפלה באכילה ע"ש.

א"כ י"ל הרי אמרו [סוּפָה כ"ו ב] מה דירה אחד ביום ואחד בלילה דדרך פל אחד לאכול ב' סעודות ואכילת הלילה לכל אחד הוא מיד בתחילת הלילה כדמשמע בריש ברכות [ב' ב] ע"ש וקרא פתיב ועבדתם וגו' וביורה וגו' תפלה קודם אכילה, א"כ יש ללמוד מזה ב' תפלות דחובה שחרית קודם סעודת שחרית ומנחה שהוא סמוך לערב קודם סעודת הערב שבתחלת הערב, ותפלת ערבית דרשות אפשר לומר לפי שיש בני אדם אוכלים ג' פעמים ביום, ואף שאמרו ביומא [ע"ה רע"ב] דמרע"ה קבע לישראל זמן סעודה בבוקר ובערב אינו לחיוב שלא לשנות ולהוסיף וכמ"ש בברכות [כ' ב] מהו דתימא כו' ולחם בבוקר כו' כמצנת עשה שהזמן גרמא דמי קמ"ל ומשמע דקמ"ל דאינו כמצנת עשה, ומצינו דאוכלין סעודה מהמנחה ולמעלה בשבת [ט' ב] ולא אסרו אלא בע"ש וערב יו"ט לחד מ"ד בפסחים [צ"ט ב] ומסתמא אכלו ג"כ פת שחרית שהזהירו בה טובי וכן סעודת ערב דרגילי בה פולי עלמא, ובשבת מצוה נמי לאכול ג' סעודות ופרש"י משום עונג שבת ומשום דדרך המעונגים פן ובחול הוא רשות ואפשר לומר דנגד זה תפלת ערבית דרשות, וגם יש לומר ולתת טעם גם למ"ד חובה שאמרו [ברכות כ"ו ב] נגד עיכול אברים שלא נתעכלו מבערב, והנה גם לפי טעמי רז"ל בתקנתם בקביעת הזמנים

בצמצום נגד תמידים התפלה הוא נגד אכילת מזבח שהוא ב' פעמים ושם שניהם ביום
ובלילה הוא זמן עיכול אותם אכילות ויש לומר עד"ז באכילת אדם שתלתה בו תורה
כנ"ל בלילה ובשניה הוא עיקר זמן עיכול האכילה פיזוע, וברפת האכילה והסירותי
מתלה ע"י האכילה המקיימת הגוף צריך שיהיה הברכה במעים בשעת העיכול ג"כ
שיתעכל פראוי ועל זה הוא תפלת ערבית, ובהה תפלה שנגד ברפת העיכול פליגי אי
חובה או רשות דלעפוב סגי בברכה דאכילה עצמה, וא"כ שפיר גם מנגן התפלות
דאורייתא, ומ"ש בכל מקום תפלה דרבנן ובספק לא יתפלל י"ל דהוא רק בצמצום
הזמנים שקבעו ועל נוסח שמונה עשרה דתקנת חכמים דמדאורייתא סגי בתפלה קצרה
וכמ"ש בכ"מ שם ובמגילת אסתר על ספר המצות [מצות עשה ה] ע"ש, וע"כ שפיר
מיייתי מזה לענגן בל תוסיף דמוסיף אדאורייתא ושם קאי אי גם בתקנת חז"ל יש בל
תוסף וכ"ש בזה דאמרו רק ולנאי כו', ולפי הא"נ שכתב אח"כ דלא שיהי בתקנת חכמים
אפשר דר"ל דיתיישב גם זה דכיון שאמרו ולנאי כו' אע"ה דהוא כמצוה של רשות
מדבריהם י"ל דבכלל אשר יורוה הוא לענגן דיכולים לעשותו לרשות ולא יעבור אבל
תוסיף כיון דחכמים הורו בזה דלנאי כו' ונתנו רשות להוסיף ותורה הרשתם להורות
בכל ענגן שיהיה ולעשות על פי הוראתם, אבל הדבר קש: בעיני לחדש שיטה מחודשת
שלא מצאתי פעת חבר לזה, ודעת רמב"ן רבו דרביה דריטב"א בספר המצות שם דכולה
דרבנן ולרמב"ם נמי רק פעם אחד ואין שיעור למעלה אם איתא דס"ל לריטב"א נגד זה
פל כי הא הנה לי לפרושי, ואף דאפשר דאין ה"נ אולי פירש דבר זה במקומו בחידושו
לברכות שאינם בידינו מ"מ כיון דראיתו הכא אינו לפי דעת כל הראשונים רק על פי
שיטתו החדשה כמו דרש בזה הי"ל להזכיר מזה בקיצור וברמז מיהת: [מט] וראיתי
בהרי"ף פ"ג דברכות [דף ט"ו ע"א] משמיהו דרבנן דהא דא"ר יוחנן ולנאי כו' לא אמר
אלא תפלת נדבה אבל חובה לא דנמצא כמי שהוא מקריב ב' תמידין בשחרית שהוא
עובר משום בל תוסיף ע"כ וכן הוא בהרא"ש שם [סי' ט"ו], ומלשון זה נראה לי לדקדק
איפכא דאי שיהי בל תוסיף בדרבנן למה לו להאריך לומר נמצא כמי כו' ולתלות בתמידין
הי' לו לומר דעובר על בל תוסיף בחיוב דתפלה גופא דאף שאמר ולנאי כו' ע"כ אינו
מצוה של רשות דא"כ למ"ד תפלת ערבית רשות מ"ש תפלת ערבית דפרטו וייחדו הרי
לרשות יכול להתפלל כל היום, ופשוט דיום לאו דוקא דהוא הדין כל הלילה דמאי שנא
ולילה בכלל היום בלשון הכתוב [פ' בראשית] ובלשון חכמים בכמה דוכתי ודבר זה
פולוגתא דתנאי ותקשי מהה מ"ד לר"י, וע"כ דשאני תפלת ערבית דמצוה מתקנת חכמים
הוא והעושה שכתר מצנת תפלה שתקנו בידו אלא שלא קבעוה חובה וכמ"ש לעיל מרב
האי גאון ומצוה לגבי חובה רשות קרי לי, אבל להתפלל כל היום לא אמרו חכמים
למצוה ג"כ אף שאמרו ולנאי כו' היינו דהרי מ"מ עסוק בעבודת ד' להתפלל לפניו אבל
אין בו משום מצות חכמים לעושה דאין מקבל שכתר מצוה ועושה רק כמי שאינו מצוה
ועושה דאפי' מצוה של רשות אינו וכמ"ש לעיל ג"כ, וא"כ נהי דמ"מ נתנו רשות להוסיף
ולכא בל תוסיף כנ"ל זהו אם יעשה לרשות ונדבה אבל אם יעשה לשם חובה ולמצנת
תפלה שקבעו חכמים הרי אפתי מוסיף הוא על חצות חכמים ועל זה לא נתנו לו רשות
להוסיף למצוה יתירה, ובדאורייתא פהאי גוונא פגון מצוה דלילה ראשונה חובה ובשאר
רשות ודאי אם יאכל בשאר (ימים) לשם מצוה ודאי חשיב מוסף על מצנת בערב תאכלו

מצות דמה נ"מ ששהתירה תורה לרשות והיגנו לצורך אכילתו מ"מ מצנה ליפא והוא מוסיף על מצנת התורה, וכן בארבע מינין הנזכר לעיל לשון הריטב"א [שם ל"א א] ד"ה והתניא אם רצה לו להוסיף עליו משום נוי מוסיף וליפא משום גל תוסיף כו' דלא נתנו ביהא שיעור למעלה ע"כ, הנה דייק וכתב משום נוי הא אם עושה משום חובה ומצנת התורה פינו דזה רשות ולא מצנה כלל הרי מוסיף במצנה, ואף דשם ב' ד"ה מאי לאו כתב סתם פנזכר לעיל הרי רמז לההוא דלעיל, ומה שכתב פם אח"כ נחדש דלנוי ליפא בל תוסיף דמשמע דלאו היגנו דלעיל, התם מלתא אחריתא הוא ובמוסיף מין אחר קאי שם ובסתם איפא בל תוסיף ומתכוון לנוי עדיף.

וכמ"ש ג"כ זה הרא"ש שם [בפרק ג' סי' כ"ד] ובעינן דיתכוון בהדיא לנוי דוקא, והוספת אותו מין דשרי הוא ג"כ בהרא"ש [שם סי' י"ד] ושם מביא ג"כ מרמב"ם הלשון להוסיף כדי שיהי' אגידה גדולה ונוי מצנה, אבל שם הפונה בזה רק לאפוקי לשם מצנת חובה אבל אין ה"נ סתמא כל שאינו מכוון למצנה, אלא דמהיכי תיתי יעשה זה בסתם אם לא למצנה ע"כ אמר לנוי והוא הדין אם מצא אגוד מכבד שאין צריך לטרוח ולהסיר ונוטל סתמא וכיוצא בו, אבל לכוון לחובה נראה נדאי דיש בל תוסיף בכהאי גוונא וה"נ בדרבנן אי איפא בל תוסיף, ואע"ג דההוא רשות גמורה והכא אמר וילנאי כו' והעושה משנבח גם שם פינו דיש בתוספות נוי י"ל דהעושה משנבח וכן האוכל מצה ביו"ט נדאי משנבח מצד מצנת שמחת יו"ט דמצנה לאכל לחם, אלא דהיא מצנה אחריתי ולגבי מצנת בערב תאכלו יש להחשיבו מוסיף וה"נ בזה לגבי מצנת חכמים בתפלת חובה ולמה לי' משום ב' תמידין ובל תוסיף דתמידין, וע"כ דבדרבנן ליפא בל תוסיף וע"כ אמר דבזה מ"מ אסיר להוסיף פינו שהוא נגד תמידין ובתמידין אסור משום בל תוסיף גם בתפלה שתיקנו נגדו תיקנו דוגמתו.

ובאמת בתמידין איפא אסור בלאו. הכי להקריב קרבן שאינה צריכה והוי פחולין בעזרה אלא דזה לא שייך בתפלה, אבל אסור בל תוסיף שהוא משום הוספה לבד שייך שפיר לתקן גם בתפלה שהוא פנגדן פו: [נ] ובתשובות הגאונים הנקראים שערי תשובה [דפוס לייפציג ריש סי' נ"ו] והוא מרב האי גאון כתב אהא דנזכר שהתפלל פוסק פכר עיונא דרבנן דילנא במתיבתא משום לא תוסיפו קאמר דס"ל תפלות נגד תמידין תקנום וכי בזה מצלי דחובה עובר משום בל תוסיף ע"כ, והנה פתח סתם בלא תוסיפו אבל ממה שפייס דס"ל כו' מבואר דלא משום מוסיף על תפלה לבד דעל זה ליפא בל תוסיף אי לאו משום תמידין רק פינו דהוא נגד תמידין עובר על בל תוסיף, והיגנו פחו שכתבתי דמשום דבתמידין יש בל תוסיף ה"נ בזה שפנגדום וכן כתב בהדיא אח"כ שם דכאלו הקריב ב' תמידין בשחרית ועובר על.

בל תוסיף ע"ש, והן הם הדברים שפרי"ף וילרבנן אלו פינו, [יע"ש אדר"י דולואי כו' כתב דקאנים בלבד] ולא חובה מצלי אלא מצנה פועין רשות וכן כתב עוד שם אח"כ פריש עמוד ד' נדכה מצנה פועין רשות, ונראה טע"ג דקרי לי' מצנה ורק פועין רשות ע"כ אינו פמו תפלת ערבית וכמ"ש לעיל דלאו מצנת חכמים הוא אלא עבודה דנפשית] ושם [ריש סי' פ"ט] וששאלתם אם יכול לחדש דבר כו' הא מלתא משום לא תוסיפו נגעו בה ובתפלת המוספין דלא לימרו ב' מוספין היו ע"כ, ואותה תשובה ג"כ בתשובות הגאונים

[דפוס ל"ק סי' פ"ח] לרב שרירא ופתח ג"כ בלא תוסיפו סתם וכוונתו דבררי רב האי
 גאון בנו ה"ל מרבני ישיבתם וכמו שסיים דל"ל ב' מוספין ולפ"ז גם מדבררי רב שרירא
 גאון ורב האי גאון ורבני ישיבתם מתבאר דבדרבנן לא שייך בל תוסיף, ולשון נגעו בה
 ודלא לימרו שפכת ולא פמחליט וכדבררי רב האי גאון דלעיל לפי שהוא קאי אמכונין
 לנדבה וג"כ צריף חידוש, דאי לא נראה פמתפלל חובה ונראה פמוסיף ולא באמת רק
 נגעו בה דלא לימרו כו' פשלא יחדש וס"ל דגם מוסף שרי נדבה וכשיטת רב האי גאון
 בנו המובא בתלמודי רבינו יונה ובהרא"ש שם, אלא שהוא מפרש הא דלחדש אמוספין
 דוקא נראה דס"ל דוקא בה שגזפר הקרבן ונראה בתפלה שניה ג"כ שהוא נגד הקרבן
 ולא נדבה, משא"כ בשאר תפלות, ובזה דבררי רב האי גאון המובא שם ושם אינו פו וכו'
 הוא בתשובה רס"י נ"ו הגזפר לעיל דמביא שם אח"כ הא דלחדש וכתב ואיפא רבנן
 [לכבוד אביו לא כתב דגם דבררי אביו פו] דמוקמי להא בתפלת המוספין כו' ולא היא כו'
 ע"ש: [נא] והנה ידוע דגאון סתם שמיביאים ראשונים פונתם לרב האי גאון וכן בחידושי
 הרשב"א ברכות שם בסיום דבררי הגאון אהא דפוסק פתב דאם גומרה הרי זה פמקריב
 ב' תמידין של שחרית, והגם דשם לא סיים משום בל תוסיף מדבררי הרשב"א שם אח"כ
 שחולק על זה וכתב דאין פאן משום בל תוסיף יעו"ש מבואר דיש קיצור לשון בהעמקת
 דבררי גאון ומה שחסר זה גילה זה והן הם דבררי רב האי גאון בתשובה ה"ל ודבררי רבנן
 שבר"י, ורשב"א נקט אח"כ סתם בל תוסיף וכוונתו אמתידין שכתב גאון, ולפ"ז גם
 מדבררי גאון זה עצמו נלמד דלא ס"ל בל תוסיף בדרבנן וע"כ מה שפכת תחלה לר"א
 משום בל תוסיף ע"כ אין ר"ל בל תוסיף אמצות תפלה מדרבנן אבל י"ל פונתו פפי מה
 שכתבתי דהנה טעמו פמוסף נדבה דס"ל תפלת נדבה אינה במקום קרבן כלל וכמ"ש
 בתר"י שם ע"ש, וכן הוא לשון התשובה הגזפרת שכתב אבל תחנוני דלאו חובה שפיר
 דמי וכן שם אח"כ ואי צלי תחנוני אינון ע"ש ור"ל דנדבה הוא תחנונים בעלמא ולא
 במקום קרבן, וכן הוא לשון הגאון שפחידושי הרשב"א שם ורי"א פר דתפלה רחמי
 גינהו כו' ושם אח"כ מראב"ד להתפלל כל היום בדרה תחנונים וכן בסוף דבררי שם
 להיות תפלתו תחנונים ונדבה ע"ש, והיינו פנ"ל ולא פרי"ף שם שכתב במקום קרבן
 נדבה, וא"כ י"ל דלר"א דאל יתפלל ס"ל בטעמו דהוא פליג בהא אדר"י וס"ל פינו דתקנו
 תפלות פנגד תמידים הם כל תפלה אפי' נדבה נמי לא חשבין לה תחנונים בעלמא
 וכדאשפזן הרי"ף דלא ס"ל זה שהוא ס"ל שלא במקום קרבן אחר פרי"ף ג"כ וזה לא
 ס"ל לגאון בלאו הכי וע"כ לר"א הפל במקום תמידים וא"כ שפיר כתב משום בל תוסיף
 ונהיינו בל תוסיף דתמידים כמ"ש אח"כ לר"י, ואף שכתב סתם בל תוסיף רשב"א
 קיצר בדרבנן וכמ"ש הוא בסיום דבררי בדר"י סתם בל תוסיף פנ"ל, וכן בתשובות רב
 האי גאון ורב שרירא גאון ה"ל לר' יוחנן פתחו תחלה בלא תוסיפו סתם.

והרשב"א ריש מילין נקט וקיצר וכוונתו נלמד ממה שכתב בסיום דבררי משום ב' תמידין
 וה"נ לר"א גם בנדבה, ובחידושי קיצר נמי שלא כתב בטעם דברכה לבטלה שכתב
 בשמו בתשובה ה"ל ובביאור טעם דבל תוסיף קיצר ג"כ בתשובתו לפי שאין בו נ"מ
 לדידן דלר' יוחנן לא שייך זה כלל, וע"כ בסוף דבררי שכתב מזה לר' יוחנן דקדקתי בו
 לעיל ולמה שכתבתי נחא מאחר דכל טעמא דבל תוסיף משום דלר"א לא ס"ל שייכול
 להתפלל תפלה תחנונים ונדבה דכל תפלה במקום תמידין אבל לר"י דמתפלל נדבה

דְּהֵיִינוּ תַחֲנוּנִים בְּתַחֲנוּנִים לֹא שֵׁינָהּ בַּל תּוֹסִיף כָּלֵל דְּאֶדְרַבְּנָן לִיכָּא בַּל תּוֹסִיף רַק אֶתְמִידִין וְזוּ תַחֲנוּנִים וְלֹא בְּמִקּוּם תְּמִידִין: [נב] וּלפ"ו גְּרָאָה דִּי"ל גַּם פְּנִינָת הָרִיטְבָּ"א לר' יוֹחָנָן כֵּן דִּי"ל דְּהוּא אֶזְיֵל בְּשִׁיטַת רַבּוּ הָרִשְׁבָּ"א בְּבִרְכּוֹת שֵׁם דְּפְלִיג אֲגָאוֹן בְּהָא דְּפוֹסֶק וּמְבִיא מִירוּשְׁלַמִי דר' יוֹחָנָן לֹא ס"ל זֶה וְכַתֵּב הַטַּעַם פִּינּוֹן דִּיכּוֹל לְהַתְּפַלֵּל מְשׁוּם גְּדָבָה לִיכָּא מְשׁוּם בַּל תּוֹסִיף וּא"נ תַּמְצָא לומר דְּאָסוּר ב' פְּעָמִים חוֹבָה הָכָא יְסִיִּים גְּדָבָה ע"ש, וּמְבִנְיָא דְּתַחֲלָה ר"ל אפ"י ב' פְּעָמִים חוֹבָה שְׁפִיר דְּמִי וְנִרְאָה פְּנִינָתוֹדֶס"ל מְאָחַר דְּלַתַּחֲנוּנִים שְׁפִיר דְּמִי גַם תְּפִלַּת חוֹבָה שְׁמַתְּפַלְלִים פְּנִינָת הַמְּתַפַּלֵּל הִיא לַתַּחֲנוּנִים וְכַדְתָּנוּ [פ"ב דְּאָבוֹת מִי"ג] אַל תַּעֲשֶׂה תְּפִלָּתָהּ קִבְעָא אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים וְכִיּוֹצֵא בּוּ בְּמִשְׁנֵה [בְּרִכּוֹת כ"ח ב], וְחֻכְמִים שְׁתִּיקְנוּ הֵם כִּיּוֹנָנוּ בְּתַקְנָתָם נִגְדַּת תְּמִידִים אֶבְל כָּל אֶחָד בְּתַפְלָתוֹ אִין פְּנִינָתוֹ אֶלָּא לַתַּחֲנוּנִים וּא"כ גַּם חוֹבָה הוּא אִין מְכַוֵּינָן כָּלֵל לַתְּמִידִים אֶלָּא לַתַּחֲנוּנִים וְלֹא שֵׁינָהּ בַּל תּוֹסִיף, וּמ"מ הוּא מְסַתְּפֵק בְּסִבְרָא זֹו וְע"כ כְּתִב וּא"נ כּו' וְנִדְחַק שְׁיִוְכַל לְסִיִּים גְּדָבָה וּמְסִיק שֵׁם לְהַחְמִיר כֵּן, וְהוּא לְשִׁיטָתוֹ בּר"ה דְּלֹא ס"ל דְּתוֹס' וְדָגַם בְּכּוֹפֵל יֵשׁ בַּל תּוֹסִיף.

וְהָרִיטְבָּ"א ע"פ דְּבָרֵי תוֹס' יִישַׁב דְּבָרֵי ר' יוֹחָנָן בְּפִשְׁטוֹת וְאִין חִילּוּק בֵּין חוֹבָה לְגְּדָבָה וְלֹא מְטַעֲמִיהָ דְּרִשְׁבָּ"א רַק דָּגַם ר' יוֹחָנָן לֹא פְּלִיג אִמ"ש לְעֵיל לִפ"ד בְּדִר"א דְּכָל תְּפִלָּה בְּמִקּוּם תְּמִידִין וְאִפ"ה לִיכָּא בַּל תּוֹסִיף דְּאִףּ בְּשִׁנֵּי תְּמִידִין לִיכָּא מְשׁוּם בַּל תּוֹסִיף בְּכַפִּילַת הַמְּצָנָה רַק הָאִיסוּר שֵׁם מְשׁוּם קָרְבָּן שְׁאִין צְרִיכָה וְדִאִין בָּא גְּדָבָה דְּהוּא פְּחֻלִין בְּעֻזְרָה, וְזֶה לֹא שֵׁינָהּ בְּתַפְלָה כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי לְעֵיל וְטַעֲמִיהָ דִּר"א רַק מְשׁוּם בְּרִכָּה לְבַטְלָהּ, וְהוּא קִיָּצָר בְּדָבָר וְסַמָּךְ עַל דְּבָרֵי גְּאוֹן הִידוּעִים בְּמִקּוּמָם בְּדְבָרֵי הָרִאשׁוֹנִים דֶּס"ל דְּשֵׁינָהּ בַּל תּוֹסִיף וְדִלר"י גְּדָבָה שְׁאִין וְלִהְיוֹס' אִין צְרִיכִים לְזֶה כֵּן גְּרָאָה בְּכּוֹנְנָתוֹ: [נג] וְהִיא גְּרָאָה לְדַקְדָּק דֶּע"כ פְּנִינָתוֹ כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי, דְּשֵׁם לִפְנֵי זֶה אֶתְקַנְתָּ ר' אֲבֹהוּ בְּתַקִּיעוֹת כְּתִב פִּינּוֹן דְּעוֹשִׁין רַק מְשׁוּם סָפֵק לִיכָּא בַּל תּוֹסִיף ע"ש, וְע"כ אִין טַעֲמוֹ בְּסָפֵק לִפִּי שְׁהִדִין כֵּן בְּסִפִּיקָא דְּאוּרִייתָא לְהַחְמִיר, דְּאִפ"י תִּימָא דֶּס"ל סְפִיקָא דְּאוּרִייתָא מִן הַתּוֹרָה לְהַחְמִיר וְלֹא כְּרַמְב"ם מ"מ סָפֵק דְּהֵתָם שֵׁינָהּ בּוּ ג' צְדָדִים לְאַחַר שְׁתַּקְעוּ ב' סְדָרִים שׁוֹב לִיכָּא סָפֵק שְׁקוּל לְחַיִּיב לְתַקְנֵעַ סְדָר הַג' דְּהָרִי יֵשׁ פְּאֹן ב' צְדָדִים לומר דְּכָבֵר יִצְאוּ וְרַק צַד אֶחָד לְחוּשׁ דְּלֹא יִצְאוּ וְכָל שְׁהֵיִתֵר קָרוֹב מִהָאִיסוּר גַּם בְּדְאוּרִייתָא לְהַקְל כַּמ"ש תוֹס' [עִירוּבִין ו רע"א] ד"ה וְסָפֵק, וְע"כ פ' אִינוּ מִן הַתּוֹרָה לְהַחְמִיר לְדְבָרֵי הַכָּל וְהוּא רַק מְדַרְבְּנָן וּמְתַקְנָתָ ר' אֲבֹהוּ, וְאִפְתִּי לְמֵאֵי דְּקֵאֵי הַשְּׁתָא דָּגַם בְּתַקְנָת חֻכְמִים יֵשׁ בַּל פּוֹסִיף הָרִי בְּתַקִּיעוֹת סְדָר הַג' יֵשׁ בַּל תּוֹסִיף.

וְדַחוּק לומר דֶּס"ל דְּכָל שְׁעוֹשָׂה מְפָנֵי סָפֵק אִף דְּמִן הַדִּין לְהַקְל וְהוּא רוּצָה לְהַחְמִיר לְצִאֵת דִּי הַסָּפֵק לִיכָּא בַּל תּוֹסִיף, וְגַם מְדַרְבֵּי גְּאוֹן וְרִשְׁבָּ"א הַנ"ל מְבִנְיָא דְּפִשְׁטָא לְהוּ דָּגַם בְּסָפֵק כְּשִׁמְדִינָא לְהַקְל אִין רִשְׁאֵי לְהַחְמִיר חֻשִׁים בַּל תּוֹסִיף אִף שְׁעוֹשָׂה מְפָנֵי סָפֵק, וְע"כ פְּנִינָתוֹ כַּמ"ש רִשְׁ"י עִירוּבִין (צ"ו ע"א) הַנְּזָכָר לְעֵיל דְּכָאן אִי אֶתָּה צְרִיף לְכּוֹנֵן לְמַצְנָה לִיכָּא בַּל תּוֹסִיף דְּצְרִיף פְּנִינָה, וּא"כ ע"כ לֹא ס"ל כְּהַתּוֹס' [ר"ה ט"ז רע"ב וכו"ח ב] דְּחֻשְׁבִּינָן לִי זִימְנִיָּה בְּתַקִּיעוֹת מְשׁוּם דְּאִי מְתַרְמִי צְבוּרָא וְאִין צְרִיף פְּנִינָה ע"ש, וְכֵן הוּא בְּחִידוּשָׁיו לר"ה [ט"ז ב] שְׁפַתְבּוּ וְכ"ת וְהָאִיכָּא בַּל תּוֹסִיף וְאִפ"י תִּימָא דְּכִיּוֹן שְׁתַּקְעוּ [כצ"ל] פְּעַם א' עָבַר זְמַנּוֹ כּו' הָרִי אֲנוּ מְתַפְּנִינֵין לְמַצְנָה הָא לִיתָא דְּמְשׁוּם סָפֵק עֶבְדִּינָן ע"כ, וְאִף שְׁפַתְבּוּ בְּלִשׁוֹן אִפ"י תִּימָא ע"כ הַתִּירוּץ עַל זֶה קֵאֵי דְּכִיּוֹן דְּעֶבְדִּינָן מְשׁוּם סָפֵק

הרי אין מתכוננין רק אי ל"י ואי יצא ל"י למצוה וע"כ כתב שם בפשיטות בלשון הא
לימא דקאי על מה שכתב דמתכוננין וכאן קוצר וג"כ פונתו פו.

וע"כ דס"ל דזה לא חשיב זימניה מה שיוכל להוציא צבור אחר דההיא לאו מצוה דידיה
ולגבי דידיה עבר זימניה: [נד] ונראה דיש להוכיח עוד דאי אפשר לפי דברי הריטב"א
סופה שם ללמוד מבכור להחשיבו זימניה.

דהנה באמת צריך להבין דמיון תוס' לברכה דכהן דמייתי ונהרי שם הפהו הוא העושה
המצוה בצבור האחר פשיטתו דעליו המצוה לברך משא"כ תקיעות בצבור אחר ג"כ אין
תוקע אלא משום דידיהו ולהוציא אותם אבל הוא אין עושה מצוה לעצמו כלל.

ואע"ג דהתוס' שם [כ"ח סע"ב] ד"ה הכא כתבו דגם פהו אין עובר בעשה בצבור אחר
ע"כ, אין ר"ל דליכא מצוה כלל ג"כ דא"כ איך שייך לקרותו זימניה אי אין עושה אז
מצוה כלל א"כ אינו זימניה דמצוה עוד אלא זמן מעשה של רשות, ועוד אי ניחא דגם
מה דרשות חשיב זימניה הרי לפי דעת התוס' דלא שייך בל תוסיף פשכול אפ"ל באותו
צבור א"כ למה לי כלל להא דאי אתרמי צבורא אחריתא הרי רשותהו גם באותו צבור
לברך שנית ומה מעליותא בצבור אחר, ובלאו ה"נ אי אפשר לומר פו בדברי תוס' דא"כ
כשהוקשה להם שם ד"ה ומנא מתקיעות הי' להם להקשות מברכת פהנים עצמו דקיימא
בי' איך אמר בצבור אחר אי בעי מברך אי בעי לא פינן דאי בעי לא וליכא מצוה רק
פעם אחד איכא בל תוסיף, וגם בתירוץ שם כתבו וב"כ נמי אפ"ל מברכין פמה פעמים
לצבור אחד ואין זה בל תוסיף ע"כ דייקי לצבור אחד, וכן שם [ט"ז רע"ב] בתירוץ
פגון פהו שחוזר ומברך לאותו צבור עצמו משמע הא לצבור אחר בלאו הכי נמי לא
שייך בל תוסיף, וע"כ דרק אין עובר קאמרי אבל אי מברך עושה מצוה והוא מצוה של
רשות וכמו שכתבתי לעיל מתשובות מהר"מ מינץ [סי' י"ב], והוא מוכרח ממקומו
לפמ"ש מדברי הגמ' ומהתוס' ונדוקא בצבור אחר הוא דחשיב לי' רשות דמצוה לפי שלא
נתברכו עדיין ומצוה לברך את ישראל אבל באותו צבור פינן דכבר נתברכו רשות גמור
הוא, וצ"ע אמג"א [סי' קכ"ח ס"ק מ] שכתב אצבור אחר דאין עובר על בל תוסיף
בעושה מצוה ב' פעמים, ודבר זה תליא בפלוגתא דרשב"א לא ס"ל זה ונהרי מדברי תוס'
מבואר דגבי צבור אחר לא כתבו לזה וגם הוא עצמו מביא [בס"ק ג] דברי מהר"מ מינץ
הנזכר לברך ואי הטעם דלא שייך בל תוסיף רק פדבריו איך יברך, ושוב ראיתי בפמ"ג
שם רמז בזה וע"ש [בס"ק ג] כתב לכאורה בצבור אחר מדרבנן מיהא חייב דאל"כ למה
יברך ע"כ, וכן כתוב בשו"ע מהרש"ז [שם סעי' ד] דתקנת חכמים נשיאת פנים בכל
תפלת צבור ומברכין אדרבנן ע"ש, ודייק מהר"מ מינץ מלשון אינו עובר י"ל הא מצוה
דרבנן איכא [וע"ש במהר"מ מינץ כתב משמע מיעבר הוא דלא עבר הא מצוה מ"מ
רמא עליו מדלא אמר אינו חייב ע"כ, משמע דחייבא נמי רמא עליו וא"כ ע"כ הוא
מדרבנן ולא מצוה של רשות דאורייתא כמ"ש דאם אינו עובר איזו חייב דאורייתא רמא
עליו, אף מדמייתי שם בנשים דמברכות פנזכר לעיל משמע דר"ל מצוה דרשות ונראה
שהוא עצמו כמסתפק בזה] ולפ"ז שפיר הוצרך מג"א [בס"ק מ] לטעם שכתב אליכא
דתוס' דגם בתקנת חכמים שייך בל תוסיף, ולרשב"א דלית ליה לתוס' לדידיה לא שייך
בל תוסיף בשום תקנת חכמים, וגם מלשון תירוץ התוס' אין ראיה די"ל דרוצים להביא

כפילת מצוה שלא לצורך כלל גם בדליכא תקנת חכמים, אף מ"מ מקושיתם דלא הקשו
מברכת פהנים ואפי' יהי תקנת חכמים כמו שהקשו מתקיעות נראה דס"ל דמצוה
דאורייתא נמי איפא ואף דהוא מצוה של רשות לא שייך בל תוסיף, וגם הוא מוכרח
מהגמ' דשם לענין לעבדור בל תוסיף דאורייתא קאמר ובעינו שיהי' זימניה מדאורייתא:
[נה] וראיתי בטורי אבן שם [ט"ז ב] מפרש ההוכחה מבכור ממסקנא דגמ' דאיבעי לא
מברך, ומ"ש מהגמ' עצמה לולי דברי התוס' הנה נ"ל לפרש הך איבעי היינו שהיה יוצא
לחוי' קודם קריאת פהנים ואן נ"מ בין פעם א' לב' רק דאו הוא בבהכ"נ ובצבור אחר
לא מיוחייב ליפנס לברך, משא"כ בכור מחווייב ליתן מתנותיו ובזה שפיר זימניה פיו
דכשיהי' שם מחווייב לגמרי בעשה, ושוב ראיתי פמ"ג [שם ס"ק ב] הוקשה לי' זה אתוס',
ונראה דתוס' לא ניחא להו בזה דמ"מ אי אתרמי צבורא בפניו וקרו לי' לא סגי דלא
מברך וע"כ דגם בזה איבעי לא מברך, ומ"מ היל"ל זה מהתוס' אבל הם פתבו רק דאין
עובר וכן"ל ולא ידעתי ג"כ איה מפ' בגמ' עצמה אם ר"ל רשות גמור איה שייך לקרותי
זימני' ואי רשות של מצוה כנ"ל מה שיאטי' לכאן, ושוב ראיתי בס' דרוש וחדוש
מרעק"א תפה על דברי תוס' בזה וע"ש פכת בפשיטות דכהן עושה המצוה והיה לו לרמז
עכ"פ לתוס' הנ"ל ולומר שרק א"ע: [נו] ונראה דברי תוס' עפ"י מה שראיתי בס' הפלאה
[פתובות ק"ד ב] ארש"י ד"ה דאיסור עשה פכת דנראה לו פשוט דמצות עשה נמי
לישראל להתברך מהפהנים ודכן בכ"מ אע"ג דבתורה פתיב על העושה מ"מ המצוה על
שניהם פגון ביבם כו' ע"ש, ונהגם דראייתו מיבם ערביה ערבאצריה וכבר הביאו
בחבורים אחרונים מס' החינוך ומתשובות הר"י ו' פלט שפריש ס' אבודרהם שטר ג'
דהיבמה אין מצוה וכתבתי מזה במקום אחר דמלשון הגמ' [גי'דה נ"ב א] וכיון דתנו
חייבת בכל מצות האמורות בתורה או חולצת או מתניבמת למה לי משמע דחליצה ויבום
הוא ג"כ בכלל המצות שהיא חייבת בהם, [וע"ש אח"כ דשוב מצא מפניך פן בס'
חרדים, ועיינתי שם במצות עשין התלויות בפה [אות י"ח] הלשון שם משמע רק
כשהפהנים מברכים מצוה לישראל לעמוד נגדם ולכוין לקבל ברכתם ולא שיהיו
מחווייבים להדר אחר פהן לברכו וגם הם אי בעי לא יתברכו ולא יקראו לפהן לברכם
ועל זה י"ל דליכא מצוה, ואדאתי עלה בעל הפלאה שם ליישב דברי תוס' שכת סגי גם
בזה ע"ש ולא לעניינינו אלא דלשון הפלאה הנזכר אינו כן] מ"מ דינו נ"ל אמת ומוכרח
מדברי תוס' פאן ולזה פינו מה שכתבו אין עובר.

דמצוה איפא להוציא צבור ידי חובתם דגם עליהם המצוה להתברך בכל יום, ולא שייך
בל תוסיף כשצריה להוציאם דהם לא נתברכו עדיין ואע"פ שייצא מוציא מטעם ערבות
דחשיב גם הוא בכלל המצוה דאחר ועליו לראות שייצא האחר ג"כ וע"כ חשיב זימני',
וא"כ שפיר מיייתי לתקיעות דדמי ממש למהו דהוא פטור ובצבור אחר יעשה רק
בשבילים: [נז] ושוב מצאתי גם בכתם סופר [או"ח סי' כ"ב] שהוא נשאל מחותנו
הגרע"א קושיתו שבס' דרוש וחדוש הנ"ל והשיבו כמו שכתבתי יעוש"ב, אלא שהוא
הביא שם הא דמוטל אישראלים להתברך מהרא"מ בס' יראים, ועיינתי שם בדיני נשיאת
כפים [בסי' ט"ו] ולא נמצא זה וכפי הנראה הוא ראה זה בהפלאה הנזכר מס' חרדים
וזכרנו הכזיב לו ונתחלה לו חרדים ביראים שמשמעות השמות קרובי ענין, [גם לא
עיינו בס' חרדים עצמו שאין מבואר כ"כ כן וכמו שכתבתי] ומה שכתב עוד שם או שעכ"פ

מְצוּה לָהֶם לְהַשְׁתַּדֵּל בְּרִכָּה בְּתַפְלָתָם ע"כ, לֹא יִדְעָתִי מֵהוּ אִי אֵין מְצוּת עֲשֵׂה לְהַתְּבַרֵּךְ
עֲלֵיהֶם מְצוּה זֹה מֵה סִיבָה, וּמֵה שְׁפָתַי עוֹד שָׁם לְתַמּוּנָה עַל דְּבָרֵי מֵהר"ם מִיַּיִן שָׁם וְעַל
דְּבָרֵי הַלְבוּשׁ בְּטַעַם דְּפַעַם א' בְּיוֹם עַל פִּי מֵה שְׁחִיזְדֵּשׁ דְּמִדְּאוֹרְיִיתָא חַיִּיב נְשִׂיאַת פְּפִים
בְּקֶרְבָן אוֹ בְּתַפְלָה יַעוּשׁ"ב וְסִיָּים וְהַדְּבָרִים בְּרוּרִים בְּלִי פִקְפּוּק, תְּמוּהֵנִי שְׁתּוֹפֵס לְדָבָר
בְּרוּר מֵה שְׁחִיזְדֵּשׁ שָׁם דְּזָמַן נְשִׂיאָה פְּפִים דְּאוֹרְיִיתָא בְּכָל קֶרְבָּנוֹת צְבוּר תְּמִידִין וּמוֹסָפִין
וְאִשְׁתַּמְטִי דְּבָרֵי הַרְמָב"ם [ספ"ד מהל' תפלה] שְׁפָתַי בְּמִקְדָּשׁ מְבָרְכִין בְּרִכַּת פְּהָנִים פַּעַם
א' בְּיוֹם אַחַר תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר כו' אֲבָל בְּמִדְיָנָה מְבָרְכִין אַחַר כָּל תַּפְלָה חוּץ מִמְנַחָה ע"כ,
מְבִנְיָא דְלָא הָיוּ נוֹשְׂאִין פְּפִים בְּקֶרְבָן מוֹסָף וְלֹא בְּתַמִּיד שֶׁל בֵּין עֲרָבִים בְּמִקְדָּשׁ כָּלֵל
וְרֵאב"ד שְׁתִּיק לִיה וְכִסָּף מְשָׁנָה שָׁם לְמַדוּ מִמְשַׁמְעוֹת הַמְשָׁנָה ע"ש, וּמֵה שְׁפָתַי הִחַתְּמֵם
סוֹפֵר מִקְרָא דְּוִירְד מְעֻשׂוֹת וּגו' וְהִבִּיא מִגַּמ' דְּסוֹטָה וּמְגִילָה ע"ש, הִי לֹו לְהִבִּיא יוֹתֵר
מִהִירוּשְׁלָמִי [פ"ד דְּתַעֲנִית הַל' א'] מְנַיִן לְנְשִׂיאַת פְּפִים כֹּה תְּבָרְכוּ וּגו' עַד כְּדוֹן בְּשַׁחֲרִית
בְּמוֹסָף וְיִשָּׂא אֶהָרֵן וּגו' וְיִרְד מְעֻשׂוֹת כו' ע"ש, הָרִי יִלְיָף נְשִׂיאַת פְּפִים לְמוֹסָף מִמִּקְרָא זֶה,
אֲבָל לְפִי דְעֵתוֹ הו"ל לֹוֹר גַּם מְנַחָה, וּבְקֶרְבָן עֲדָה שָׁם ד"ה אֲלֵא לְלַמֵּד כְּתַב שְׁוִירְד
מְעֻשׂוֹת כו' וְהֵן קֶרְבָּנוֹת מוֹסָף ע"כ, וְתִימָא שְׁלֵא עֵינִין בְּכַתּוּב דְלָא בְּעֵנִינָא דְמוֹסָפִין נֶאֱמַר
אֲלֵא בְּפִרְשַׁת הַמִּילּוּאִים וְהֵם קֶרְבָּנוֹת שְׁעָה וְגַם אוֹתָהּ בְּרִכָּה מְצוּת שְׁעָה הוּא וּלְכַמ"ש
הַרְמָב"ן שָׁם ב' שְׁמִינִי [ט סו"פ כ"ב], וְגַם שָׁם לֹא מְצִינוּ שְׁבִירָה עוֹד פַּעַם בְּאוֹתוֹ יוֹם
כָּלֵל, אֲבָל הָא יִלְפִינוּ מֵהֶתֵּם לְבָרָה אַחַר עֲבוּדָה וְכֵן עָשׂוּ בְּמִקְדָּשׁ אַחַר תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר
וּבְתַפְלָה קָאֵר דְּלַמְדוּ מִזֶּה לְקַבּוּעַ בְּמוֹסָפִין, וְאַף דְּגַם שַׁחֲרִית וּמְנַחָה נִגְדַּת תְּמִידִין מ"מ
שָׁם אֵין מְפֹרָשׁ עֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת עֲצָמָן רַק שֶׁהַתַּפְלָה כְּנִגְדָן, אֲבָל בְּמוֹסָף אוֹמְרִים פְּרִשַׁת
הַקֶּרְבָּנוֹת וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ ע"כ קִבְעוּ שָׁם, וְדְבָרֵי הַלְבוּשׁ אֲמַת וְנִכּוֹן דְּהוּא רַק פַּעַם
א' בְּיוֹם וְאֵינוּ בְּדוּי מִלֵּב כְּמוֹ שְׁפָתַי בְּעַל חַתְּמֵם סִיפֵר שְׁהָרִי כֹן מְבִנְיָא בְּרַמְב"ם הַנ"ל
בְּמִקְדָּשׁ וְכֵן מְשַׁמַּע מִירוּשְׁלָמִי הַנ"ל דְּעַד כְּדוֹן כו' דְּקָרָא דְכֹה תְּבָרְכוּ מְשַׁמַּע רַק פַּעַם א'
וּכַמ"ש בְּפִירוּשׁ הַפְּנִי מְשָׁה שָׁם, וּמֵה שְׁפָתַי בְּחַתְּמֵם סוֹפְרֵם מְשָׁנָה שְׁלִימָה ב'ב' פְּרָקִים
נוֹשְׂאִין פְּפִים ד' פַּעַמִּים בְּיוֹם, תְּמִינָהנִי גַם לְפִי דְעֵתוֹ מֵה יֹאמֵר לְנַעֲלִילַת שְׁעָרִים וְהָרִי מְנַחָה
נִגְדַּת תְּמִיד דְּבֵין הָעֲרָבִים וְאֵין עוֹד קֶרְבָן צְבוּר אַחֲרָיו, ע"כ צְרִיף לֹוֹר דְּהִיא תַקְנַת
חֲכָמִים וּמֵה קְנוֹשְׂיָא אֲלִבוּשׁ דְּקָאִי לְעֵנִין חַיִּיב מְצוּת עֲשֵׂה דְאוֹרְיִיתָא, וּמֵה דְנִסְתַּפֵּק בְּבִרְכָה
הֵינֵנוּ בְּאוֹתָהּ תַפְלָה בְּצְבוּר אַחַר דְּתַקְנַת חֲכָמִים אִפְהָנִים ג"כ בְּכָל תַפְלָה אֲבָל בְּתַפְלָה
אַחַת ב'ב' צְבוּרִים אֵין רְאָיָה, וְגַם הִירוּשְׁלָמִי לֹא מִיִּיתִי קָרָא אֲמַנְחָה וְנַעֲלִילָה וְא"כ הֵנִי ב'
ע"כ תַקְנַת חֲכָמִים וְגַם שַׁחֲרִית וּמוֹסָף דְּלַמֵּד מִקְרָאִי: [נח] וּבְפִירוּשׁ הַפְּנִי מְשָׁה שָׁם ד"ה
מְנַיִן לְנְשִׂיאַת פְּפִים מִן הַתּוֹרָה ע"כ, מְשַׁמַּע דְּהִבִּין דְּתַרְנוּוֹיָהוּ מִן הַתּוֹרָה לְדַעֲתִי פְּשׁוּט
דְּלִיתָא דְּמֵאחַר דְּקָרָא דְכֹה תְּבָרְכוּ מְשַׁמַּע רַק פַּעַם א' בְּיוֹם מִקְרָא דְּוִירְד אֵין רְאָיָה נִגְדַּת זֶה
דְּגַם שָׁם הִי רַק פַּעַם א' אֲלֵא שְׁנִסְמָה לְקֶרְבָן וְיִלְפִינוּ לְהַסְמִיף לְמוֹסָף וְיִהְיֶה דִי מִן הַתּוֹרָה
בְּמוֹסָף לְבַד, רַק מ"מ יִהְיֵב טַעַם בְּזֶה לְתַקְנַת חֲכָמִים בְּהֵנִי תַרְתִּי דְּמֵאחַר דְּמְצוּת עֲשֵׂה
פַּעַם א' בְּכָל יוֹם א"כ בְּכָל יוֹם דְּלִיכָא מוֹסָף נוֹשְׂאִין פְּפִים בְּשַׁחֲרִית וּבְיוֹם שֶׁל מוֹסָף
מִקְרָא דְּוִירְד יֵשׁ לְהַסְמִיף לְמוֹסָף, וּמ"מ בְּשַׁחֲרִית שְׁהוּא בְּכָל יוֹם לֹא הִפְקִיעוּ גַם בְּיוֹם זֶה
וּלְעוֹלָם מִדְּאוֹרְיִיתָא רַק פַּעַם א', וְתַדַּע דְּאִי מִדְּאוֹרְיִיתָא בְּכָל קֶרְבָן נְהִי דְכָל פְּרִים וְאִילִים
וּכְבָּשִׁים דְּמוֹסָף לְחַד חֲשָׁבִינוּ וְסָגִיא בְּנְשִׂיאַת פְּפִים פַּעַם א' מ"מ אִפְתִּי בַר"ח שְׁחַל בְּשַׁבַּת
דְּאִיכָא ב' מוֹסָפִים וְכֵן בַר"ה לִיבְעִי ג"כ לְכָל מוֹסָף וְכֵן ב'ב' דְּפַסַּח דְּאִיכָא עוֹד קֶרְבָן צְבוּר

כָּבֵשׁ הָבֵא עִם הָעֹמֶר וּבְשִׁבוּעוֹת פֶּר וְאֵילִים וּכְבָשִׁים דָּתוֹ"כ שְׁעַם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבִיּוֹה"כ
 חֲטָאת הַכַּפּוּרִים שֶׁכָּל אֱלוֹ לִבְד הַמוֹסֵף וְלִיְבֻעֵי נְשִׂיאת כַּפַּיִם בָּהוּ בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְהִ"ל לֹמֶר
 גַּם הִנֵּי פָּרְקִים דְּנוֹשְׂאֵין כַּפַּיִם ד' פְּעָמִים בְּמַקְדָּשׁ דְּבַמַּקְדָּשׁ אֵיכָא נְשִׂיאת כַּפַּיִם בְּתַמִּיד
 דְּבִין הָעֲרֵבִים שֶׁכָּל יוֹם דְּחַשְׁשׁ שְׁכָרוֹת לֹא שִׁינָה בְּמַקְדָּשׁ שְׁעוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה וְאֶסוּרִים
 בִּינָן, וְעוֹד דְּהִ"ל לֹמֶר ג"כ זִמְנִין דְּנוֹשְׂאֵין כַּפַּיִם ה' פְּעָמִים בַּיּוֹם בְּמַקְדָּשׁ בַּר"ה שֶׁחֵל
 בְּשַׁבָּת דְּאֵיכָא ג' מוֹסְפִין וּג' תַּמִּידִין וְכֵן בְּב' דְּפָסַח וּשְׁבוּעוֹת וִיוֹה"כ"פ שֶׁחֵל בְּשַׁבָּת, וְדַחוּק
 לֹמֶר דְּחַשְׁיב רַק מָה שֶׁכָּל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן וְנָא מָה שַׁבְּהַמ"ק לְבַד דְּהָא חַשְׁיב שְׁם
 מַעֲמָדוֹת וְאִינוּ בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן רַק בְּעָרֵי הַמַּעֲמָד בְּזְמַן שַׁבְּהַמ"ק קִינִים, וּלְכַמ"ש
 בַּגְמ' שְׁם [בְּתַעֲנִית כ"ו ב] חֲסוּרֵי מַחְסָרָא וְהָכִי קָתְנֵי נוֹשְׂאֵין כַּפַּיִם כָּל זְמַן שְׁמַתְפַּלְלִין וְיֵשׁ
 מְהֵן ד' פְּעָמִים כּו' אֶפְשָׁר לֹמֶר דְּאֶנְשִׂיאת כַּפַּיִם דְּתַפְלָה דְּוָקָא קְאֵי, וּמ"מ דְּחוּק דְּאֵי
 בְּמַקְדָּשׁ יֵשׁ טְפִי הִ"ל לֹמֶר זֶה ג"כ, וּבְתוֹס' [בְּרַכּוֹת י"א ס"ב] ד"ה וּבְרַפְתָּ פְתָבוּ וְאִין
 כּו' דְּאָמְרוּ בְּתַעֲנִית ו' פְּעָמִים בַּיּוֹם נוֹשְׂאֵין כַּפַּיִם וּא"כ הו"ל לֹמֶר ד' פְּעָמִים א' לְפָנֵי
 הַקְטָרָה וּא' לְאַחַר הַקְטָרָה ע"כ, וּבְתוֹס' רַבִּינוּ יְהוּדָה וְתוֹסְפִי הֲרָא"ש הַנְּדַפֵּס מְחַדָּשׁ
 הַגִּיּוֹרְסָא הו"ל לֹמֶר וּבְמַקְדָּשׁ ד' פְּעָמִים כּו' וְכַצ"ל וְכֵן הוּא ג"כ בְּחִזְדוּשֵׁי הַרְשָׁב"א לְשָׁם:
 [נ"ט] וְהִנֵּה מִדְּבָרֵי פּוֹלָם מְבֹרָךְ דְּבַמַּקְדָּשׁ ג"כ נוֹשְׂאֵין כַּפַּיִם טְפִי מַפְעַם א' וְנֶגֶד דְּבָרֵי
 רַמְב"ם הַנ"ל, וּמ"מ גַּם הֵם אִין ר"ל נְשִׂיאת כַּפַּיִם לְכָל קָרְבָן דְּהָרֵי נְקֻטֵי ג' פְּעָמִים בַּיּוֹם
 וְהִינֵנוּ בְּתַעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת דְּלֵיכָא מוֹסֵף וּב' פְּעָמִים אַחֲרֵים הֵם מְנַחָה וְנַעֲלָה וְנַעֲלָה לֵיכָא
 קָרְבָן בְּבִיהַמ"ק נֶגְדוֹ ע"כ ר"ל בְּתַפְלוֹת, וְכֵן הוּא בְּמַהֲרָש"א לְשָׁם בְּמַנְחָה וְנַעֲלָה אֵלָא
 שֶׁהוּא כְּתֹב תַּעֲנִית לְבַד ע"ש, וְלִדְעוּתִי עֵינֵךְ פּוֹנְתָם לְמַעֲמָדוֹת דְּבְתַעֲנִיּוֹת מִי יֵימַר דְּהִיוּ
 מְתַפְלְלִים אוֹתָן תַּפְלוֹת שְׁם בְּבִיהַמ"ק אֲבָל מַעֲמָדוֹת מְפֹרָשׁ בְּמַשְׁנָה שְׁם [בְּתַעֲנִית כ"ו
 א] דִּיּוֹם שֵׁשׁ קָרְבָן מוֹסֵף אִין מַעֲמָד בְּנַעֲלָה וּלְר"י בְּמַנְחָה וְכֵן בְּקָרְבָן עֲצִים וְזֶה קְאֵי
 אַמְעָמַד שַׁבְּהַמ"ק שְׁטְרוּדִים בְּהַקְרָבָה יַעו"ש בְּרַש"י, הָרֵי דְגַם יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדוֹן עַל
 הַקָּרְבָן בְּבִיהַמ"ק הִיוּ מְתַפְלְלִין אוֹתָן ג' תַּפְלוֹת.

וְנִרְאֶה דְּנְשִׂיאת כַּפַּיִם דְּלְאַחַר הַקְטָרָה זֶהוּ הַנְּשִׂיאת כַּפַּיִם דְּשַׁחֲרִית שֶׁל מַעֲמָדוֹת דְּבִיהַמ"ק
 דְּאֶנְשֵׁי מַעֲמָד הִיוּ מְאֻחֲרִין בַּק"ש וְתַפְלָה אַחַר הַתַּמִּיד כַּמ"ש [בְּיוֹמָא ל"ו ב], וִי"ל
 כְּשֶׁהִגִּיעוּ הֵם בְּתַפְלָה לְבִרְכַת כְּהֻנִּים אֲזֵי הִי נְשִׂיאת כַּפַּיִם הַנּוֹכַח בְּתַמִּיד וְאֶפְי' תִּימָא דְּלֹא
 חָשׂוּ לְזֶה וּמִיד אַחַר הַעֲלֵאת אֲבָרִים הִיוּ נוֹשְׂאֵין כַּפַּיִם פְּסֻתִימוֹת לְשׁוֹן הַמַּשְׁנָה, מ"ט לֹא
 הִי עוֹד נְשִׂיאת אֵת כַּפַּיִם בְּשַׁחֲרִית בְּתַפְלַת אֶנְשֵׁי מַעֲמָד לְפִי שֶׁכָּבֵר יֵצְאוּ בְּנְשִׂיאת כַּפַּיִם
 דְּאַחַר הַקְרָבָה מִשָּׂא"כ בְּמַנְחָה וְנַעֲלָה דְּלֹא יֵצְאוּ, וְנִרְאֶה דַּע"כ לֹא פְתָבוּ מִיּוֹה"כ"פ דַּד'
 פְּעָמִים וּבְמַקְדָּשׁ ה' מְשׁוּם דְּבִיּוֹה"כ"פ יֵשׁ קָרְבָן מוֹסֵף וְאִין מְנַחָה אוּ נַעֲלָה וְגַם דִּידָן לֹא
 כ"ש דְּדַחֲי פְדֵאִיתָא בַּגְמ' [שְׁם כ"ח ע"ב] וּא"כ בִּיּוֹה"כ"פ גַּתְפְּלוּ בְּמַקְדָּשׁ רַק ה' תַּפְלוֹת
 וְאֶפְי' ד' לֵיכָא בְּבִיהַמ"ק אֶפְי' כְּשֶׁנּוֹסִיף גַּם דְּקוֹדֵם הַקְטָרָה: [ס] וְאֵיבְרָא בְּסוּפָה [נ"ג א]
 אָמַר רִיב"ח כּו' מְשָׁם לְקָרְבָן מוֹסֵף מְשָׁם לְתַפְלַת הַמוֹסְפִין כּו' וַע"ש בְּרַש"י דְּהִי
 מִהַמְשׁוֹרְרִין וְכִמוֹ שֶׁהִגִּיעָה מִהַרִּי"ב שְׁם בְּגִלְיוֹן, וְהוּא מְוַכְרַח מִהֵיא גּוֹפִיָה דְּהָרֵי פְּנֹת
 רַש"י בְּזֶה מָה שֶׁהוֹצִיָה לְעַמּוּד בְּקָרְבָן וְאֵי מִהַמְשׁוֹרְרִין וְצָרִיךְ רַק לְהַגְפֹּת דְּלֵתוֹת אֶפְתִּי
 מֵאֵי שִׂיאָטִיָה בְּקָרְבָן, וַע"כ ר"ל מְשׁוֹרְרִים דְּצָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּשִׁיר בְּשַׁעַת נִסּוּף הִינֵן וְזֶהוּ
 בְּסוּף פֶּל הַהַקְרָבָה [וַע"ש אִיתָא נְמִי תַמִּיד שֶׁל שַׁחַר וּמְשָׁם לְתַפְלָה וְהִינֵנוּ תַפְלַת שַׁחֲרִית
 וְהִי אַחַר הַנְּסֻכִים וּמִסְתַּמָּא אֲזֵי הַתַּפְלָה כָּל אֶנְשֵׁי מַעֲמָד, וּא"כ לֹא הִי נְשִׂיאת כַּפַּיִם דְּאַחַר

הקטרה בשעת תפלתם שהרי זה הי' אחר אברים ועדיין יש מנחה חביתין ונסכים עד התפלה] ועי"ז לא ביטל תפלת מוספין אף בסנופות דהי' בקרבן מוסף שלו הרבה מהירות טפי מר"ח והי' פנאי עוד אח"כ משם לביהמ"ד משם לאכילה ושתיה משם לתפלת המנחה [וצריך טעם על מה שזו הקדימם לקרבן והאחרים איחרו, ואולי משום דבחוה"מ דקריבין נדרים ונדבות ועליה השלם כל הקרבנות היו מאחרין תמיד של בין הערבים הרבה עד סמוך ללילה ממש שלא הי' פנאי לתפלת מנחה אח"כ, ואף דבפסחים [נ"ח א] דקרב בכל ניום בט' ומחצה ומשום נדרים ונדבות ע"ש בגמ', י"ל בחג דהיו כל ישראל שם ונפישו נדרים ונדבות איחרו טפין כו' ונהי' דממנחה לא קשיא אף דר"י ס"ל דקרבן מוסף דוחה מנחה, י"ל זהו בתענית כשיש נעילה ואין פנאי לב' תפלות אף מ"מ הא חזיא למוספין יש פנאי וגם במקום לביהמ"ד נאכילה ושתיה והי' זמן לנעילה ג"כ, והי' נראה מזה דרך מעמד קאמר דלא הי' דאנשי מעמד היו מאריכין בתפלה הרבה וקורין בתורה ולזה לא הי' פנאי, אבל לעולם היו מתפללין תפלה שתקנו אנשי כנה"ג וא"כ נדחה מה שכתבתי לענין נשיאת פנים פינן דהיו מתפללין תפלות הקבועות.

אף ממ"ש בתענית [שם כ"ח א] הללו ד"ת ע"ש ברש"י ותוס' דקאי אתפלת המנחה שתיקנו יצחק מבואר דלעיקר תפלה דחזיא ועי' בכ"מ פ"ו מהל' כלי המקדש הל' ח ד"ה ומ"ש, וצ"ל אף דנדאי הי' פנאי וכמו שאי' בפסחים [נ"ח ח] מוספין בשש וע"ש ברש"י ד"ה ר"י מ"מ לתפלה צריך פונה נחסידים הראשונים היו שוהין כו' ואף בין תפלה לתפלה צריך להמתין כדי שתתחולל דעתו כמ"ש [בבב"ב ל' ב] אחר שנטרדו בקרבן מוסף על התמיד ותפלת שחרית לא יכלו עוד לכונן לבם לתפלה ושתתחולל דעתם אלא אחר שיהיו זמן רב ואיזה שעות, וע"כ ביטלו תפלת מוסף ומנחה בכלל הצבור ואנשי המעמד שפסקו לגמרי ושאי' ריב"ח דרב גובריה, וכדנ"ד שאיתא בבב"ב ט"ז א] בר"ג שקרא ק"ש ולא חש לטירדת נשואין שלא בלבד דעתו וכונתו בקיבול עומ"ש ושנינו [אא ב] דלא כל הרוצה כו' ושאי' ר"ג והכי גמי ושאי' ריב"ח שהי' יכול לכונן מיד ואין ה"נ דהלך להתפלל בצבור אחר שחזר למקדש שלא היו בשעת עבודת הקרבן ואיצטמיד מה שכתבתי: [סא] והיה אפשר לומר מטעם אחר דהך ברפת פהגים דהתם שלפני הקטרה הוא בשעה שאמרו ק"ש וברכות עבודה ע"ש ברש"י דשאר לתפלה לא הי' פנאי ומשמע דיצאו ידי תפלת שחרית בזה וא"כ הנשיאת פנים הוא משום התפלה פתקנת חכמים ואף למה שכתבתי לעיל דאנשי מעמד שהתפללו אח"כ נא נשאי פנים דכבר יצאו בנשיאת פנים דקרבן זהו כשכבר קדם הנשיאת פנים ונפטר משא"כ אז דלא קדם עדיין נשיאת פנים דקרבן, והא דאנשי משמר היו מקדימין ולא איחרו כאנשי מעמד צ"ל לפי שהם עסקו בעבודה ונטרדו יותר מאנשי מעמד שהיו רק עומדין על גביהן חשו שלא יוכלו לכונן אח"כ.

וא"כ זהו בשאר ימים אבלביוהכ"פ דכל עבודת היום אינו אלא בכהן גדול וכל הפהגים לא עבדו פלום י"ל דאין ה"נ דכולם היו קורין אח"כ עם אנשי מעמד ומתפללין כל התפלה עמהם וע"כ לא הי' נשיאת פנים ביוהכ"פ לפני הקטרה כלל, ומ"מ נראה יותר שפנינו למה שכתבתי לעיל, והגם דפליגי ארמב"ם שכתב רק במדינה נושאין פנים בכל תפלה ולא במקדש, ובפרק ו' מפלי המקדש [הל' ב' ג' ד'] כתב אנשי מעמד כו' בירושלים כו' נכנסין למקדש כו' ומה הן עושין כו' בירושלים כו' מתפללין כו' ונושאין פנים כו'

ע"ש, הרי הזכיר נשיאת פנים גם לאנשי מעמר שבמקדש ודשחרית משמע דלאו היינו
שאחר התמיד, ונראה דס"ל דבמקדש לא היו תפלות פלל דכהנים העוסקים בעבודת
הקרבו עצמו לא הוצרכו לתפלה שפנגדו ורק פשקראו ק"ש של שחרית אז אמרו גם ב'
ברכות עבודה ושים שלום ותו לא מידי ורק ישראל במעמדו וכן הלויים שלא עסקו
בעבודה וכהנים הפנויים מעבודה הם התפללו ג"כ ולא במקדש עצמו בעזרה רק
בביהכ"נ או בלשכה הגדולה ובזה הם פליגי וכנ"ל, ואף שפתב נכנסין למקדש סתם
היינו משום דבשעת עבודה עמדו על הקרבן בעזרה אבל התפלות שהיו ג"כ במקדש לא
היו בפנים והם נושאים פנים בשחרית בתפלה ואין לאלו צירוף עם נשיאת פנים שאחרי
התמיד שהוא על מעלות הארון, והם לא אמרו בשם פכתבו ולא ברכה אחת והם בכלל
במדינה הנזכר בפ"ז דתמיד ובכ"מ הל' תפלה ובמקדש דשם הוא במקדש עצמו וזה
רק פעם א' ולא ס"ל כמ"ש לעיל שהוא מאותן דמעמדות, [ויותר נראה דגם פהנים
העובדים מתפללים פלויים וישראל שבמעמדו רק דתפלת הצבור לא הי' במקדש עצמו
בעזרה רק בלשכת הגזית וכדתנן בספ"ד דתמיד דיגדו ללשכת הגזית לק"ש וה"נ לכל
הני תפלות ירדו שם להתפלל ושם הי' נושאים פנים אבל במקדש לא הי' אלא ההוא]
אבל מ"מ מודו דרק בתפלה ולא בכל קרבן צבור פלל, וא"כ ע"כ הא דבכל תפלה היינו
מתקנת חכמים: [סב] ומהר"מ מינץ נראה דפשיטא ליה דאצבור להתברך ליפא מצנה
דקרא אפהנים קאי וא"כ גם תקנת חכמים כעין דאורייתא המצנה דנשיאת פנים בכל
תפלת צבור הוא אפהנים ואין נ"מ אי פהנים התפללו דהחויב עליהם הוא בתפלת צבור,
וע"כ שפיר אף דודאי דברי פוסקים שפביא דהוא מגמ' בצבורא אחרניא היינו באותה
תפלה רק שהוא צבור אחר ולא מיירי מתפלה אחרניא, מ"מ פשיטא לי' דאין לחלק בזה
ולא פלבוש הנזכר דאי חכמים תיקנו נשיאת פנים בכל תפלת צבור מה נ"מ אי נושאים
פנים באותה תפלה בצבור אחר הרי בכל תפלת צבור תקנת חכמים לישא, ומאי שנא
אותה מאחרת, והא דמייתי ממנהגא ולא ממשה ערוכה דתמיד ומדות וכיון דמצנת
חכמים ודאי דמברכין בכל דרבנן, אפשר משום דבמתניתין יש לדחוק דאין ה"נ לא
אותם פהנים רק מחלקין הפהנים שיהי' מהם לכל תפלה ולעולם כל פהן נושא פפיו רק
פעם א', או דנימא דלאו חיובא קאמר אלא רשות ומשום דבשאר ימים במנחה אסור
משום שכרות וכן אם יוסיפו תפלה אחר מנחה ובהני פרקים שרי ואין ה"נ דלאו מצנה
ואץ ה"נ דאין מברכין קודם: [סג] ואפי' תימא דכל זה דחוק וכמ"ש תשובות חת"ס שם
דמסתמא ברכו ואותו עצמן מ"מ למהר"מ מינץ ניחא לי' לאתויי טפי ממנהג הפשוט
בכ"י, והגם דטעם המנהג י"ל משום דתקנת חכמים הוא ומברכין אדרבנן וא"כ אין ראיה
ליחיד דאתי עלה שם דלא נמצא מפניך בגמ' תקנת חכמים [וגם הוא אתי עלה מנשים].
צ"ל דכונת ראיתו רק לעגן לשון אין עובר שפתבו הפוסקים דאין ראיה דליפא מצנה
ושלא לברך וכמו דהכא רק אין עובר קאמר ה"נ ה"תם, ולפמ"ש לעיל דמוכרח מגמ'
דר"ה דגם מדאורייתא הוא רשות דמצנה נראה יותר דלא ס"ל פלל תקנת חכמים בזה,
ומתניתין דנושאים פנים ד' פעמים לא מתקנת חכמים לחיוב רק דהם עבדי פן למצנה
כיון דהיא רשות דמצנה ובאותן פרקים הי' רשותמשא"כ בזמנים אחרים פנ"ל ואין בזה
דוחק פלל: [סד] וקצת יש לדייק פן מלשון קושית הירושלמי שם ברפ"ד דתענית דקאמר
וישא את פפיו ואל יתפלל מצאנו תפלה בלא נשיאת פנים ולא מצאנו נשיאת פנים בלא

תפלה ע"כ, ומה שכתב בקרבן עדה שם דר"ל מנ"ל דמתפללין ד', דחוק קצת דמלבד די"ל דנגמא דמוסף ומנחה דע"כ לתפלות קאמר ולא לזמני היום, בלאו הכי הלשון וישא כו' משמע דהקושיא שיעשה כן ולפי דבריו דהקושיא רק אש"מ דקאמר דדלמא באמת קיו עושין כן הול"ל ודלמא נושא בפיו ואין מתפלל ולא שיעשה כן, ומה שכתוב בגליון [שבדפוס זוטאמיר] שם לפרש אתפלת ערבית ע"ש לא מחנור כלל דממה שאמר דאין בליגה אלא ביום מבואר דמשום לילה הוא, וגם הא דלא מצאנו כו' דקאמר לא מתנישב בתפלת ערבית דיש תפלת צבור ומה בכך דליכא חזרת ש"ץ ומאי לא מצאו דקאמר על זה והיכן ראוי למצוא זה, וחזרת ש"ץ לא נמצא בכתוב אלא בדברי חכמים והקושיא אחכמים ובנדאי במשנה לא מצאנו אלא אלו ד' פעמים ולא בתפלת ערבית וא"כ לפי דבריו הסירוץ הוא הקושיא עצמה, ובעיקר בפירוש הפני משה דהקושיא אמאי בד' תפלות הללו דוקא.

אלא דמה שכתב אתפלות ג"כ דחוק דכי כל היום כולו יעמוד ליברך וכמ"ש הלבוש דמהאי טעמא סגי בפעם א' ודי דקתני ד' פעמים ומהיכי תיתי לומר עוד יותר שלא בתפלה, ויותר היל"ל הקושיא אג' פרקים כיון דבאותן פרקים נושאין פנים ד' פעמים גם בפרקים אחרים אף דליכא כ"כ תפלות בלא חשש שכרות ישאו בשחר פעמים בלא תפלה, ומ"מ יש לדקדק אי דבר זה תקנת חכמים ומן התורה אין צריך אלא פעם אחד והם תקנו בכל תפלה מה שייך להקשות וישא כו' ומהיכי תיתי ישא גם בלא תפלה, ואי הקושיא אחכמים דלא ידעו טעם למה תיקנו בתפלה דוקא היל"ל ולמה נושאין פנים בתפלה ולתרוץ לפי שמצאנו נשיאת פנים בתפלה או בעבודה ולא להקשות וישא כו' ולתרוץ דלא מצאנו כו' ומהיכי תיתי עוד להוסיף לישא יותר כלל, וגם לפ"מ שכתבתי להשוות להני פרקים לא שייך להקשות אתקנת חכמים דהם השוו מדותיהם ותקנתם דנשיאת פנים יהי בתפלה, אבל לפ"מ שכתבתי דהוא רשות דמצוה הך מצוה צ"ל דהוא מסבא כיון שהקב"ה חפץ בברכת ישראל דמברך מברכיהם כמ"ש [חולין מ"ט סוע"א] מואברכה מברכיה וע"ש בתוס' ד"ה ואברכה דאפי' עכו"ם מירושלמי דברכות [ע"ש בסוף].

פרק ח איתא מקרא דמברך ברוך, ולא דוקא נשיאת פנים דחובה רק דתורה בקרה פהנים לברך וכה תברכו הוי קפידא בברכות אלו דוקא, וע"כ ברכה אחרת יש בל תוסיף אבל אותן ברכות כמה פעמים אף דחויבא ליכא רק פעם אחת מ"מ מצוה מיהת קעביד דמברך ישראל כיון דלא אשכחן בהדיא קפידא דטפי לא, ולפי זה אפי' שלא בשעת תפלה נמי, והיינו דפריש וישא כו' כיון דהוא רשות הרי לרשות יוכל גם בשאר פרקים וכמה פעמים שירצה והכל רשות דמצוה ומה ראו לומר אתפלה כיון דליכא תקנת חכמים בזה רק רשות דמצוה דמן התורה מהיכי תיתי לחלק בזה בין שעת תפלה, ועל זה אמר מצאנו כו' ולא כו', ונראה דכונתו לקראי דמיתי שם אח"כ מישעי' א' בפרישכם פפכם דמסיים גם פי תרבו תפלה ובה"י ב' ל' ויברכו וגו' מסיים ותבוא תפלתם הרי סמוכה לעולם נשיאת פנים לתפלה, ולא מצאנו בשום מקום במקרא נזכר נשיאת פנים בלא תפלה כמו שנמצא תפלה בלא נשיאת פנים [ומשום הכי מזכיר גם זה] ש"מ דאין מקובלת אלא כשמוכה לתפלה: [סה] והקרבן ענה בשיורי קרבן שם ד"ה לא הקשה מוישא אהרן כו' ולא הי' תפלה ותירץ עפ"י התו"כ ורש"י בפ' שמיני אויברכם דאח"כ

אמר יהי רצון כו' וזו תפלה [וע"ש די"ל דמכאן יליף, ואין זה מדוקדק דא"כ הי"ל לומר דמצאנו נשיאת פנים בתפלה והוא אמר רק מדלא מצאנו כו' מבואר דלא מהא יליף רק מדלא מצינו זולת זה] והוא תמוה דנהי' א"כ שפאו משה ואהרן לאנהל מועד ואח"כ ונצאוויברכו וברכת פהגים דאהרן הי' קודם שפאו לאו"מ מיד שיירד מעבודתו ולא הי' בתפלה כלל, אבל קושיתו לא קשיא כלל דשם הוי בעבודה והיא ג"כ בתפלה דהיא עבודה שבלב וזו עבודה בפועל ובכרה ריקנית לא אשכחן ולא חשבינן ליה רשות דמצנה: [סו] ועפ"ז אפשר לומר ג"כ ה' דבר"ה דנקט צבורא אחריתא דוקא דאז היא דנהי' רשות דמצנה וחשיב זימניה בשעת תפלת צבור אחר, אבל באותו צבור אפי' בשעת תפלה אי נחשוב לבכרה א' הסמוכה לאותה תפלה פיון דכה תבכרו קפידא שלא להוסיף בכרה אחרת ה"נ בפילת הבכרה אם הוא אותה בכרה עצמה ואומר ב' פעמים הרי אינו פה בגנוסח התורה, רק יכול לכפול לאותו צבור אח"כ ואינו עוד נסמך לתפלה ולא הנה מצנה רק רשות גמור וגם לא הנה זימניה עתה דסמוך לאותה בכרה לכפול באנרף בכרה זו בכופל הנה לי נמי מוסיף, אבל בצבור אחר שפיר מ"ש לעיל גם מיד פשהשלים בכרה צבור זה חוזר ומכרף לצבור האחר והוא בכרה אחרת ולא מוסיף על זו ועכ"פ בנה הוי רשות דמצנה מן התורה, ולפ"ז מוכרח מזה דהמצנה אינו משום הצבור דהא ד' פעמים ביום הוא גם לאותו צבור רק כל שעת תפלה, ומהר"מ מינץ מדמה שפיר בפשיטות אותה תפנה לאחרת ואדרבא צבור אחר באותה תפלה עדיף דאיכא עוד דאותו צבור לא נתבכרו עדיין באותו יום, וגם מצד הפהגים יש בנה משום מצנה טפי דהמצנה עליהם לברף כל יום ואיכא שעת תפלה וגם צבור אחר, וגם מדמה שפיר להא דייחיד דאתי עלה דהתם נמי רשות דמצנה, אבל לפ"ז צריף בראור דמיון התוס' לתקיעות, וצ"ל דסבירא להו פיון דהא דיכול להוציא משים דכל ישראל עריבין כמ"ש רש"י [ר"ה כ"ט סע"א] ד"ה אע"פ גם זה חשיב לי' רשות דמצנה דאף שאין החיוב עליו דוקא ואחר יכול להוציא מ"מ פשהוא מוציא עביד מצנה פיון דהוא בערבות למצנה דיזהו וס"ל לדמות גם זה לרשות דמצנה: [סז] והנה הריטב"א בסופה שם אהיהא דבכפילת כמצנה ליכא בל תוסיף כתב ובענין שמצינו בכהן שאין מצנוה אלא לברף פעם אחת כד"א בר"ה אי בעי מצלי [פן הוא גירסתו ובס' דקדוקי סופרים מביא פן גירסת פל ספרי כת"י וקרו לברכת פהגים נמי מצלי וע"ד שכתבו תוס' [שבת י"א א] ד"ה פגון דמצלי היינו ק"ש ע"ש, ולפי שהוא בשעת תפלה קרי לכולה מילתא צליתא] אי לא לא מצלי ואעפ"כ אי בעי הדר ומצלי אין בנה משום בל תום ה' וליכא למימר שעושה להוציא לאחרים דליכא חיובא לישראל להתברף מיניה דכהן אלא ודאי כדאמרן ע"כ, הנה הוא כתב בפשיטות נגד דברי הפלאה הנ"ל וס"ל דגם בצבור אחר רשות גמור הוא והי' משום בל תוסיף אי לא דבכופל ליכא בל תוסיף ולא כמ"ש בדברי תוס', וא"כ לפי דעתו קשה איף חשיב ליה זימניה משום צבור אחר, וצריף לומר דהוא ס"ל דאין ה"נ הגמ' דר"ה דחי באמת דמשום הכי למסקנא דאי לא בעי לא מברף והוא רשות לאו זימניה הוא, ובס"ד דקאמר דאי מתרמי הנה ס"ל דכיון דמצנה אפהן לברף מצנה עליו לברף פל צבור שיזמן לו ודחי, ורשב"א כו' הכא אי בעי כו' היינו דרשב"א ס"ל זה דהוא רשות והשתא הוא דחזית זה ואין ה"נ דלפ"ז ודאי לאו זימניה ואידחי הא דלעיל, ושוב מצאתי בהריטב"א לר"ה שם ד"ה אלא אמר כתב הלכך כו' ולגבי פהן כו' הא לא זימניה הוא פיון דאי בעי לא מצלי [פן הוא ג"כ שם

לפני זה ד"ה הקא והוא פגירסתו הנזכר לעיל ובחנם הגיהו בדפוס בזה על פי גירסא
שלפנינו] ע"כ, והוא נקט זה הפשיטות בסופה משום דס"ל דמסקנא דגמ' פן דמעיקרא
הוא רק ס"ד ושקלא וטריא, ואף דקאמר ורשב"א כו' מ"מ סבירא לי דהלכה פן דמשמע
דהגמ' קאי הכי במסקנא, וגם י"ל דרבא דאמר התם שלעבור צריף פונה היינו מפתח
קושיא דרשב"א וס"ל פרב"א ורבא בתראה וגם הנה לי תרי לגבי דרבה, הרי דס"ל
דבאמת למסקנא הדין בכהן דלא חשיב זימניה, והתוס' דלא מיימי מבכור רק מפהו
מבואר דס"ל ג"כ דלהתם לא דחי דהקא גם אי מתרמי הוא רק להוציאם, וכונתם לדמות
לכהן רק לפי המסקנא וכמ"ש גם בטורי אבן וס"ל דגם למסקנא רשב"א הוא דס"ל פן
אבל רבה דדחי דהוי זימניה לא חש להא דבהו דינא דאי בעי כו' ושאינו חובה לפ' הו'
דס"ל דגם בזה חשיב זימניה וכהנ"ל, וא"כ להריטב"א דס"ל למסקנא גם פהו לא הוי
זימניה ה"נ בתקיעות משתקעו, וא"כ לפ"ז גם בתפלה משתפלל ויצא ידי חובתו לאו
זימניה הוא עוד וצריף פונה לעבור וכיון דהוא מתפונן לנדבה ושללא למצוה מה שייף בל
תוסיף משום תפלה, ואע"ג דגבי פהו איכא בל תוסיף אף דאומר אוסיף משלי וכתב
הריטב"א בר"ה שם פיון דמתפונן לברו דהא קאמר אוסיף אע"ג דלאו זימניה כו' ע"כ
ולשון לברו משמע קצת אף שנתפונן לברכה לבד מנדבת עצמו שחפץ להוסיף ברכות
לישראל כמשמעות לשון משלי ואפ"ה חשיב פונה פיון דמתפונן לשם ברכה פעין המצוה
דאורייתא לברו, וא"כ נימא בתפלה ג"כ הרי מתפונן להתפלל להשי"ת ולשם תפלה אף
שהוא לנדבה ולא למצוה מ"מ הפונה לתפלה שהוא פעין המצוה נימא דחשיב פונה, מ"מ
ע"כ אין פונת ריטב"א פן דהרי שם לפני זה ד"ה א"ל שאני כתב פירוש ואפ"י נתפונן
למצוה וראיה כו' מפהו כו' והוא במתפונן הוא שאמר אוסיף ברכה אחת משלי כו' ע"כ,
הרי דפתח בנתפונן למצוה ומיימי עלה מפהו, ואי אפשר לומר דמדמה נתפונן לברו לבד
לנתפונן למצוה דהא וראי לא דמי פלל ומהיכי תייתי לדמותם ולה"ר בפשיטות, וע"כ
דמפרש דגם זה נתפונן למצוה וכן משמע ג"כ מהא דמלשון אוסיף דייק שכתב דהא אמר
אוסיף פנ"ל ואי אפונה לברו לבד פשיטא דלברו הוא מתפונן ומה צריף למה שכתב
דהא כו' וע"כ דר"ל דמתפונן למצנת ברכה, ודייק זה ממ"ש אוסיף דאי ברכה בעלמא
הי"ל לומר אברכם משלי ג"כ, אבל לשון אוסיף משמע דנגמת העיקר שהתורה ציונה
ג' ברכות והוא מוסיף עוד במצוה זו ברכה משלו שאינו ממצות התורה אבל הוא מוסיף
על המצוה, וכן בתוס' שם ריש ד"ה מנא כתבו דגבי פהו שמתפונן לברו ולהוסיף י"ל
שעובר כו' ע"ש, וממה שכתבו בפשיטות שמתפונן כו' ולא כתבו בדרו אוקמתא די"ל
דמייירי שמתפונן כו' משמע דפשיטא להו זה והיינו פ"כ מלשון אוסיף פנ"ל: [סח] וי"ל
ג"כ מאריכות לשון הברייתא שלא יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לברו את ישראל
אוסיף כו' ונראה לי בכונת לשון זה וגם פונת הברייתא דנקט פהו טפי מכל מצות וגם
מה שאומר שנתנה לי תורה רשות ונהרי ברפת פהנים מצוה חיוביית אפהנים ולא רשות,
היינו משום דעל בל תוסיף עצמו לא שייף לומר מנין כו' ונהרי מקרא מפורש דתורה
הזהירה בל תוסיף ומנין יראף על דבר מחודש דאין מפורש בכלל האזהרה ולכך אמר
שלא כו' ודוקא בברפת פהנים, והיינו דכהן זה יודע דתורה הזהירה בל תוסיף במצות
אלא שרוצה ללמוד היתר לעצמו במצוה זו דברפת פהנים שאני פיון דיש לו רשות
להוסיף אותן ברכות בצבור אחר פנ"ל.

ואף דלמנס' לכפול רשות בכל מצוה נהרי התוספת אסור, י"ל דהיינו דדייק ואמר ונתנה לי תורה ולא אמר הואיל ויש לי אלא דזהו בכל מצות שהכופל רשות גמור שיש לו רשות וזה לא אסרה תורה והתוספת אסרה והתורה לא נתנה לו זה רק שלא אסרתי עליו, אבל פאן התורה נתנה לי רשות זה והיינו פהנ"ל דהוא רשות דמצוה שאם ירצה לברך הוא מברך ברשות ונתינת התורה לו דבר זה שהרי נחשב לו למצוה אלא שהוא מצוה דרשות שהתורה נתנה מצוה זו לרשות ולא לחיוב ודבר זה הוא רק בברכת פהנים ולא בכל מצות, וגם לריטב"א הנ"ל דהוא רשות גמור י"ל דלא פליג על מה שפכתתי לעיל מהירושלמי בפירוש לשון המשנה דבשעת תפלה הוא רשות דמצוה רק דס"ל הא דלא מצינו נשיאת פנים בלא תפלה היינו תפלה שלו של פהן המברך דכן הוא קראי הנזכר לעיל וקרא דוירד וגו' בעבודה אבל בתפלת צבור אחר והוא כבר התפלל וה רשות גמור.

[סט] [נאיברא דלפ"ז הי' אפשר לומר הגירסא אי בעי מצלי ולא מצלי הנזכר לעיל דאתפלה ממש קאי ונימא אדרבא מזה דלא פתוס' וגם בכפילה יש בל תוסיף ואסור לברך צבור אחר אם לא שייחזור להתפלל עמהם למ"ד דיכול להתפלל נדבה או ע"י חידוש, ומן התורה לדברי הכל יכול להתפלל כמה פעמים שירצה ותליא בדיניה בצבור אחר אם ירצה לברך ותפלל עמהם כל התפלה נדבה ואז דוקא רשאי דהוא רשות דמצוה כשהוא בתפלה ודוקא נקט מצלי, ונראה דריטב"א לא ניחא לי' פן דהא בעינו זימניה באותה רגע שסיים ברכת פהנים זה וצבור אחר אפשר דאתרמי שעומדים בברכת פהנים דכבר התפלל, ודוגמתו בבכור דאתרמי שפבר גשחט ועומד לזרוק ברגע זו דמחייב, אבל אי נימא דצריך שהוא יחזור להתפלל א"כ אי אפשר לו לברך בזו הרגע עד שיתפלל ואפתי השתא לאו זימניה]: [ע] ורבה דס"ל לפי דעתו צבור אחר חובה י"ל דבפעם א' ביום שהוא מצוה חיובית גם בלא תפלה נמי דהא בקרא דכה תברכו לא פתיב תפלה, ורק לענין המצוה דרשות הוא שאמר זה דאין לנו אלא דוגמא דאשכחן בקראי דמשמע דמצות נשיאת פנים פן אבל אי התפלל ולא בירך שפיר חייב לברך גם אחר תפלה, ורבה ס"ל דהמצוה לברך כל ישראל וכשיש צבור אחר לפניו שלא בירכם עדיין באותו יום הוא קאי במצות פה תברכו להך צבור, וע"כ אפי' שהוא כבר התפלל נמי, ובאותו צבור בתפלה אחרת שהוא מתפלל עמהם גם לרבה הוי רשות דמצוה, ושפיר גם לריטב"א בין לרבה בין לר' שמעון בן אלעזר יפורש הא דנתנה כו' פמו שפכתתי, וקאי אתפלות אחרות דבזה בברכת פהנים רשות דמצוה ונתינת דהתורה רצתה בברכת ישראל שיש מצוה בתוספתו משא"כ בכל המצות, וע"כ יחשוב דיכול להוסיף בזה ג"כ ברכה משלו דליכא משום בל תוסיף במצוה זו דברכת פהנים פיון דהקב"ה חפץ בברכתו, וי"ל בזה ג"כ מ"ש פגון ד' כו' היינו דזה ל"מ למעטה לגמרי מאיסור בל תוסיף דקאי על כל המצות רק י"ל הקפידא על תוספת ברכה מחודשת לגמרי, אבל פגון ד' כו' שזו ברכה האמורה בתורה אלא שלא נצטוו עליה פהנים וס"ד דכמו בברכת פהנים יותר מפעם א' דג"כ לא ציונה תורה ומ"מ אי עביד הוא מצוה ה"נ הוספת ברכות אחרות שנאמרו בתורה ולא ציונה לפהנים אי עביד הוא מצוה ולא שייך בל תוסיף על זה דהנה לי' עוד מצוה, ועל זה אמר ת"ל לא תוסיפו על הדבר ובדייק נקטה ברייתא מלות על הדבר ואי באו למנקט כל לשין הלאו הי"ל למנקט גם הסיום אשר אנכי מצוה אתכם ואי רצו לקצר

סגי בתחלת הלשון לא תוסיפו לבד, אבל למה שפתיבתי בא למדרש מפאן הך דינא דשיניך
האזנה גם בברכת פהנים מיתור מלת הדבר דסגי שיאמר על אשר וגו' ודריש דבר
דבור פדרך שאי [שפת ק"נ א] ה"נ פתיב ערות דבר ור"ל דמשמע דבור ע"ש פריש"י
וכן [פתובות ט"ו א] אזנה למוציא ש"ר מפל דבר רע ור"ל דבור רע וכן בכמה דוכתי,
ולרבוני דגם בדבור יש משום בל תוסיף ואצטרף לברכת פהנים דאיפא למטעי פנ"ל:
[עא] ושוב זכיתי ומצאתי בספרי [פ' ראה ס"פ פ"ב] ומנין שאם פתח בברכת פהנים
שלא יאמר הואיל ופתחתי לברך אומר ד' אלקי כו' ת"ל הדבר אפי' דבר לא תוסיף עליו
ע"כ, מפוך דמיתור הדבר דריש אפי' דבר וכמו שפתיבתי, והרא"מ [פ' ראה י"ג א]
העתיק מהספרי אפי' דבור ומבואר מזה ג"כ דברכת פהנים צריך ריבוי מיוחד בפני
עצמו וצריך טעם מ"ש ברכת פהנים, ומ"ש הרא"מ שם ואע"ג דברכת פהנים לא אגיד
פינן דבתוספת זמן כו' ע"ש אין זה לטעם על דשאני ברכת פהנים דהיא נמי יש גם
בשאר מצות תוספת זמן ולא אגיד וע"ש [בפ' ואתחנן ד' ב] וע"כ כמו שפתיבתי, ולשון
הספרי הואיל ופתחתי כו' אפוך דר"ל דאם ירצה בצבור אחר או תפלה אחרת לברך
ברכות אחרות לגמרי ולא ברכת פהנים, נהי דליפא משום מבטל מצנה ולא תגרע דהא
אין צריך לברך אז מ"מ בנה ס"ל דנדאי איפא משום בל תוסיף דאין זה מוסיף על מצות
ברכת פהנים רק מוסיף מצנה מחודשת על פלל המצות לכמ"ש לעיל מהרמב"ם גם זה
יש משום בל תוסיף ורק במצנה דברכת פהנים יש רשות להוסיף, וה"נ ס"ד למילרמינה
למוסיף ברכה אחרת על ברכת.

פהנים דג"כ מוסיף אמצנה דברכת פהנים ולא פשאין אומר ברכת פהנים פלל באותה
תפלה, ואם הוא בפעם הא' עובר משום בל תגרע ומשום בל תוסיף, ורק פשפתח אז ס"ד
דיאמר הואיל ופתחתי כו' וכנ"ל: [עב] ועכ"פ בפירושו על סדר הברייתא דבתלמודין
בעיני ברור כמו שפתיבתי, ומזה ראיה למה שפתיבתי לעיל דהוא רשות דמצנה בברכת
פהנים, ומבואר מזה דהך אוסיף הוא דוגמת נתינת רשות דתורה דהיננו למצנה, ומ"ש
משלי היננו שאין קובעה לדברי תורה לומר שהוא מן התורה דבכהאי גוונא יש לב"ד
רשות וע"כ שפיר י"ל במכונן למצנה דרבנן ליפא בל הוסיף כמו שפתיבתי לעיל דכיון
דלרבנן יש רשות אף דהוא מכונן על מה שלא תיקנו חכמים ג"כ אינו אלא מוסיף על
מצות דרבנן ולא על דאורייתא פיון דמכונן לדרבנן, אבל ליחיד דאין רשות להוסיף פיון
דמוסיף למצנה אף שאומר שהוא מצנה שלו שפיר חשיב מכונן לעבור על בל תוסיף,
וע"כ פתבו תוס' שם לענין תקיעות דרבנן בפשיטות דמכונן למצנה ואף דמכונן לדרבנן
פיון דהם ס"ל דגם אהך דרבנן שיף בל תוסיף ונדאין רשות על זה א"כ מה בכך דמכונן
לדרבנן פיון דגם רבנן אין להם רשות פייחידים הוי לי' פכהן המוסיף משלו פיון דמכונן
למצנה, וכן הרשב"א בקושיתו לפום דהנה ס"ל דגם בדרבנן יש בל תוסיף מקשה שפיר
דאפי' מכונן לדרבנן חשוב פונה, ולא כמו שכתב פמ"ג הנזכר לעיל ללמוד מיניה
לקושטא גם לדין שיהי' מכונן לדרבנן חשוב מכונן ונה אינו דנה הוי רק מוסיף אדרבנן
לקושטא דיש לב"ד רשות וכמ"ש אבל יחיד שפיר אף שאמר אוסיף משלי הוי מכונן
דמוסיף משלו למצנה קאמר, ודלא כפמ"ג [שם אות ל"ח] דכתב ברכה משלי משמע
אפי' שלא לשם מצנה פלל רק פהדיוט המברך חבירו אסור ע"כ וכן בריש [אות ל"ט]
בזמנו לא צריך פונה פלל פההיא דכהן אוסיף משלי [ונקד על מלת משלי לרמוז דמזה

דייג פנ"ל] ע"כ, ותימא איה לא הרגיש בדברי תוס' דמסיק ביה שפתיבו להדיא דהוא מתפנין, והגם דהם פתיבו זה רק לישוב קושיותם ולענין אי הווי שלא בזמנו והוא קאי למאי דחשבינו ליה בזמנו [ובאמת גם בזה לא ידעתי מנא ליה בפשיטות שם ושם בברכת פהנים ותקיעות דהוי בזמנו אף דגם הרא"מ [פ' ואתחננו ופ' עקב] פתיב בפשיטות פו, מלבד דריטב"א פתיב בפשיטות להיפך פנ"ל אלא דלא הנה למראה עיניהם דלא נדפס אי עדיין מ"מ גם לתוס' לא ידעתי מאי פשיטותיהו ונהרי דבר זה פלוגתא דרבה ורב שמן פר אבא ודברי רבה בזה ליישב שיטתו דשלא בזמנו ליכא בל תוס' ונהרי ביה לא קי"ל פותיה ומי ימר דבההוא דמתשיב זה זימניה קי"ל פותיה נגד רב שמן ב"א, וכ"ש לפ"מ שפתיבתי לעיל דגם רבא פתיב שמן ב"א, ותוס' דמייתי מפהו היינו לפי דברי רבה ומשום דבההיא תקיעות ליכא דפליג ולא להחליט הלכה] מ"ח הם פתיבו זה לפשוט וכנ"ל, והדייק שלו מלשון משלי מוכח מהגמ' שם דליתא דפריד [שם סוע"ב] ממתן דמים ואלו פתיב דר"י והי"ל לפרוך טפי מסתמא דברייתא לדברי הכל או עכ"פ מתרונניהו אי משלי משמע בלא פניה וע"כ דההוא שפיר יש לפרש בכונה וכמו שפתיבתי, ועכ"פ דעת ריטב"א כמ"ש דשם מכונן למצוה ומה מקשה מתפלה דמכונן לנדבה וע"כ כמו שפתיבתי דלא מקשה מבל תוס' דתפלה רק מבל תוס' דקרין דכל שמתפלל נוסח שמ"ע שתיקנו חכמים נוסח זה הוא במקום תמידין [ואף שהוא מתכונן לתחנוני נדבה זה לא תליא בכונתו מאחר דמתפלל אותו נוסח ברכות שקבעו חכמים במקומו] ולגבי התמיד שפיר נחשב בזמנו גמיר דעל ידי מה שהתפלל לא נפטר מהקרבה אלו יהי ביהמ"ק לפנינו וחיוב תמיד עדיין עליו, וע"כ שפיר גם תפלה ב' במקום תמיד אף בלא כונתו ואיכא משום בל תוס' אתמיד ודברי הגאונים הנ"ל: [עג] ועכ"פ נתבאר דמצד תפלה עצמה דדרבנן ליכא בל תוס' ולאפוקי ממה שראיתי בתשובות שבות יעקב [ח"ב סי' פ"ד] לחוש על מוסיפים תפלות בתצות וכדומה בצבור.

משום בל תוס' יעו"ש"ב, ולדעתי פשוט דליתא והחוששים לבל תוס' לא אמרו אלא בתפלת שמ"ע, ומ"ש מראב"ד [סוף פ"א מהל' תפלה] דאדרבה יותר י"ל להוסיף כל היום תפלת י"ח ע"ש, תמוה דראב"ד בא לאפוקי תפלות שבת ויו"ט וכיוצא דהם ברכות הודאה ומשום ברכה לבטלה ע"ש ולא הני דהם תחנונים ולא הודאה וגם ליכא ברכה, ויותר הי"ל לומר לענין בל תוס' להתוס' דבכופל לא שייך בל תוס' ע"כ עדיף כופל תפלת י"ח וכמ"ש ריטב"א סנכה, אבל האמת גם ריטב"א לא חש אלא בי"ח וכמו שפתיבתי, ואפי' יהי בל תוס' בדרבנן ג"כ דוקא בהה תפלת י"ח שתיקנו לחדש תפלה בברכות אבל תחנונים דעלמא לא עולה על דעת אדם לדון בו בל תוס', ותפלה בכל לשון ויאסור לבקש איזה בקשה בל"א ג"כ בכל היום חוץ מג' תפלות אפי' לומר ד' יעזור לי וכיוצא והם דברי הקל, ואף למאן דלית ליה ולנאי שיתפלל כו' לא אמר בתחנונים דעלמא שלא בברכות והוא פשוט מאוד אין צריך לפנים: [עד] והנה הארכת קצת בענין בל תוס' בדרבנן הואיל ואתי לידן אף שאינו נוגע לענין, ונשוב לדאמאן עלה דלפי מה שנתבאר דלא שייך בל תוס' בדרבנן, א"כ לרובא דאינשי דידעי דהוא דרבנן דזיל קרי בי רב דבסופות תשובו ז' ימים ובשמיני הוא כיו"ט שני דרבנן אפי' ישנו ג"כ ליכא אסור, ורק לחוש למיעוט עמי הארץ לגזור אטו דידהו שמהא יבואו לישן ג"כ ולכונן לדאורייתא דהוא ג"כ גזירה דלא שכיח כ"כ י"ל דשפיר עדיף להו לחוש לגזירת שמדא שיהיה חשש

קלקול לכל ישראל כולם, ובלאו הכי במקום אחר ביארתי דלדעתי הטועה נסבור על דבר אחד נסבור שהוא מצנה ועושה לשם מצנה ובאמת אינו מצנה אינו עובר על כל תוסף בשוגג, דכיוצא בו לענין כל תגרע הגורע דבר אחד מפני שהוא סבור שמצנת התורה פה ובאמת אינו פן אינו עובר על כל תגרע בשוגג דאל"כ עשית להרבה חכמי ישראל עוברים על כל מוסף וכל תגרע בשוגג פשוטועים באיזה הלכה וכן הרבה המינים פשוטועים מחסרון ידיעה בכהאי גוונא ובכל פלוגתות דכהאי גוונא, פגון פלוגתא דר"י ורע"ק סוכה ל"ד פן אי ג' הדסים וב' ערבות או רק א' להסוברים דיש גם בתוספת המין עצמו משום כל תוסף יהי לרע"ק ר' יהושע עובר משום כל תוסף וכן לדברי ר"י עבר רע"ק משום כל תגרע, אבל לדעתי מצנת לא תוסף ולא תגרע אינו אלא על הבא להוסיף על המצנה או לגרוע, ואף שאין צריך פננה להוסיף מ"מ צריך שידע שהמעשה הוא מוסף על המצנה והרי בא להוסיף במעשה ומה דאינו מכנין למצנה לא מהני להוציא מתוספת המעשה, אבל המתכנין לעשות מצות התורה נסבור דמצנת התורה פה ושמתקניב על פי התורה לעשות פן הרי בא לקיים מצנת התורה ולא להוסיף או לגרוע רק אדרבא לעשות כאשר צינה ד' אין זה עובר על אזהרת לא תוסף ולא תגרע בשוגג כלל, שהאזהרה רק על המוסף או גורע ולא על הטועה דכפי טעותו הוא עושה כמצנת ד' והרי הוא שוגג טועה באותה מצנה שהוא טועה בה ולא במצות לא תוסף ולא תגרע שלא נאמרה על עסק זה, ולא כפמ"ג שם [סוף אות מ] שכתב ראוי להודיע לנשים שהם פטורים רק שמחמירים, ושם [אות ל"ה] מביא מראב"ד [סוף פ"ב מממרים] שהשיג ארמב"ם דבדרבנן אלו קבעו בדברי תורה הי' כל תוסף ומ"ש כמה פעמים קראי לאסמכתא ואיך סתמו בפרייתא והא אתי למטעי ולומר שהוא מן התורה ממש ועוברים על כל תוסף ע"כ, ולפי דעתו מבואר מראב"ד נגד מה שכתבתי ודגם הטועים בכלל אזהרת כל תוסף וע"כ מצריך להודיע לנשים [ומה שכתב לשון ראוי לפי שכתב שם די"ל דלא שייך כל תוסף רק במוסף חלק וע"ש] פנ"ל והוא פירש פן פדי ליישב תמיהת הכ"מ עליו בזה: [עה] אבל באמת זה אינו ולא פינון ראב"ד להנ"ל וגם כשנימא פן לא קשה זה כלל והוא לשיטתו הנזכר לעיל דאין מחלק בין מתקנים לעושים, ולפי דבריו לרמב"ם גם העושים צריכי לידע שהוא דרבנן ואם יטעו על דרבנן שהוא דאורייתא שזה מעשים בכל יום גם בבני תורה בכמה פרטי הלכות דרבנן דסבורים דמן התורה וגם הפוסקים נסתפקו בכמה דברים לפי דעתו יהי עוברים על כל תוסף, ובאמת אף אי יש בטועים משום כל תוסף בדרבנן לא שייך זה וכמו שכתבתי לעיל דכלפי העושים שפיר הוא מצנת התורה מאשר יורוה גם לרמב"ם רק על המתקנים קאמר.

וא"כ מאי נ"מ אם אחרים יטעו פינון דהמתקנים והמספיקים עצמם ידעו שהוא אסמכתא ושלא פינונו לקובעו בדברי תורה ליפא כל תוסף, ואף דאחרים יטעו ויחשבו שהוא מן התורה ממקרא זה מה נ"מ אי הוא מזה או מאשר יורוה מאחר דאצלם חשבינן למן התורה ליפא כל תוסף, וגם לשון הראב"ד שם מבואר דלא פינון לזה שכתב שם אין בו משום כל תוסף אפי' קבעוהו לדורות [ע"ש בכ"מ תמה על זה, ולדעתי הראב"ד דק יפה דהרמב"ם פתב תחלה גבי גזירת ב"ד הלשון ויעמוד איסורו לדורות ואח"כ פתב שלא כו' ולקבוע הדבר לעולם, והרי לשון זה מבואר פהבנת ראב"ד בו דאין יכולים לקבוע

לעולם, והחילוק מבואר דלקבוע היינו שיהי' דבר קבוע כמצינת התורה שלא ישתנו לעולם ולא שיהי' בהו ביטול הטעם.

ואף דחכמים יכולים לעקור היינו רק הוראה שעה וכמ"ש [שם הל' ד] אבל אין קובעין הדבר לדורות כו' ע"ש, ואף בשוב ואל תפשה דיכולין לעקור לא ביאר רמב"ם שם חילוק, והיינו דגם זה נקרא לשעה כל זמן שטעם הגזירה קיים דכל גזירת חכמים אינו אלא משום טעם וסיניג ואם יתבטל הטעם יכולין ב"ד גדול לבטל כמ"ש [שם הל' ג].

ומה שכתב בהל' ג' דב"ד שלסיניג אין יכול לבטל זה קאי אעיקר הדין דהל' ב' דהוא דהוא כשלא בטל הטעם ולא על מה שסיניג אפי' בטל הטעם דאי בטל אין פאן עוד סיניג, וע"כ כתב הקא בגזירת ב"ד הלשון וינעמוד כו' היינו שיעמוד כף כל זמן שלא יבוא ב"ד גדול לבטל, אבל לשון לקבוע היינו שיהי' הלכה קבועה וקיימת לעולם שלא יוכלו לבטלה אלא להוראת שעה זהו רק בדברי תורה ובזה פליג עליו הראב"ד דיכולין לקבוע לדורות להיות קבוע וקיים כשלא תורה ממש פן נראה ברור בעיני בכוונתו] ועשאוהו כשלא תורה וסמכוהו במקרא כדאשפחן בכמה דוכתי וקרא אסמכתא ע"כ, הלשון מבואר דעל המתקנים קאי ולא מחשש טועים בדבריהם רק שהם עצמם קבועהו ועשאוהו כו', וכן מה שכתב וסמכוהו הרי אמר לשון סמך ואם הוא סמך לא יטפו אבל באמת לא זכר מחשש שיבואו לטעות כלל ולא דיבר מזה אלא מהמתקנים שקבעו כשלא תורה וקאמר על זה וסמכוהו היינו דבכל מקום דאסמכוהו אקרא הוא כדי שיהיה דינו כשלא תורה וכדמיייתי זה פמ"ג עצמו [שם אות כ] ע"ש, והיינו דלכף הסמיכוהו להודיע בזה שקבעוהו כשלא תורה בזה שלמדוהו מקרא כדי שיראו התלמידים שמהמקרא נלמדת ויקבעו דינה ככמה דברים הנלמד מקרא ושל תורה, ונהרי דכוונת המתקנים כף הי' במה שסמכוהו אקרא לקבעה בתורת של תורה ובזה הוא דפשיטא לי' דקבעוהו לדורות דר"ל שלא יוכלו לבטלה וכמו שנתבאר, ומנ"ל זה רק דס"ל דהא דסמכוהו במקרא הכונה הי' לזה שיהיו סבורים בה שנלמדת מקרא כדי שיהיה כשלא תורה לגמרי וע"כ שלא יוכלו לבטלה ג"כ, וזהו שהוקשה לי' ארמב"ם דבמה שהסמיכוהו הי' פונתם שיחשבו באמת שהוא מן התורה וע"כ דתורה הרשתם גם על זה, וגם לפ"ז לא קשה קושית פסך משנה עליו וא"כ אין ראיה לטועים מיניה: [עו] ואם נחליט כמו שכתבתי דאטועים לא שיהי' בל תוסיף בלאו הכי לא שיהי' בזה בל תוסיף כשישנו בטעות שיחשבו שהוא מצוה, אבל בלאו הכי צריף ביאור דברי רש"י עירובין שם שסיניג אי ח' לא מכוין והוא פתח בלשון אנו כו' ונהרי אנו בקיאנו ולא מספק ולא שיהי' זה וכמו שכתבתי לעיל ועכ"פ תקשה לי' לפי דבריו לדידן, וצ"ל דהוא ס"ל גם האידנא דמנהג אבותינו אנו עושין ממש כמו אבותינו, שיהי' אנו מחשיבין ג"כ יו"ט שני לספק והיינו דכף תיקנו דאף דבקיאנו מ"מ ננהוג בו מנהג ספק באבותינו ולהחשיבו לספק כאלו אין אנו יודעין ואנו עושין מפני הספק שמא הוא כף, ואע"פ שאנו יודעין שאינו כן ביד חכמים לתקן שעם כל זה ננהוג בו כספק ונוהגין ביו"ט שני כל דיני יו"ט של ספק באבותינו ומכוונין שפיר לספק שמא הוא ט"ז הוא חול ואעפ"י כן נוהגין בו ח"ט משום ספק ט"ו שאנו תופסין אותו ספק וה"נ בשמיני דסוכה: [עז] ולפ"ז י"ל דעיקר הקושיא הוא משום גזירה על רובא דעלמא דידעי דמשים ספק הוא דעבדינו שמחשיבין אותו לספק ז', וכשישיגין בו ג"כ משום ספק גהי דמה שמחשיבין לספק שביעי וחכמים לא החשיבוהו לענין השינה לספק ז' בזה לא שיהי' בל

תוסיף מה שמוסיפין להחשיבו לספק ז' מטעמים הנ"ל דמוסיף אדרבנן או דטועה, מ"מ איכא בל תוסיף מצד הספק שמיני שמכוננין רק לספק ושואם הוא ח' לא יהיה למצנה ואי אין צריף פונה יש גם בזה משום בל תוסיף, ובשלמא אי חכמים ציוו על זה הרי הם אמרו לישוב על הספק, ואף שמצד הספק דשמיני יהיה בל תוסיף פנין דהם אמרו לישוב עבדינו זה על פי התורה דאשר יורוה וליכא בל תוסיף, וכמו אם היה ספק שמן התורה להחמיר לא שייך לחוש לבל תוסיף על צד הספק הב' למ"ד דאין צריף פונה שהרי דין התורה, וה"נ פשמדרבנן להחמיר וכן פשחכמים אמרו להחשיבו ספק, אבל בשינה דלא ציוו חכמים פשמכונן אי שמיני לא יהיה למצנה ואינו מכונן לדרבנן ולא טועה הוא רק שאין מכונן למצנה כלל בזה שפיר הנה לי' מוסיף אדאורייתא בלא פונה, ולא אדרבנן לבד פנין דאיכא מצנת סנפה דאורייתא והוא לא מכונן לדרבנן מהיכי תיתי גימא דמוסיף אדרבנן ולא אדאורייתא ועל מצות בסופות תשבו שבעת ימים שהוא ישן גם בשמיני והני תוספת אשבעת ימים דאורייתא פנין דאין צריף פונה והוא מכונן שלא למצנה כלל ולא לדרבנן, ושפיר כתב רש"י דאי אין צריף פונה ניחא אספק דשמיני לפי שכל הקושיא רק מספק דשמיני, וא"כ אדרבא דברי רש"י אלו סייעתא להרשב"א וגם להראב"ה, וגם מתוס' דר"ה הנ"ל לא קשה ארשב"א דשפיר כתב אי אין צריף פונה לא יתבינו וכמ"ש בדברי רש"י משום גזירת שינה והי' גם מהם ראיה לראב"ה: [עח] ומצאתי בפרדס הגדול המנוחס לרש"י [בהל' ר"ה סי' קפ"א] שהוא דר"ה למה תוקעין כו' דהקושיא דאין להוסיף דעובר על בל תוסיף ופירש לערבב כו' ע"ש, מבואר להדיא ברשב"א ולא פתרוץ התוס' ודגם בכופל המצנה יש בל תוסיף אם לא פשחכמים תיקנו בשביל איזה טעם, וכן כתב עוד שם אח"כ על המרבין בתקיעות על סדר הכרכות דאסור דעובר על בל תוסיף ומייתי גמ' דר"ה מהישן בשמיני ובכרפת פהנים [ונראה פונתו לענין אפי' תימא דחשיב עבר זמנו דהא הם ג"כ מתפוננים למצנה אף דיודעים דמוסיפים שלהם] ורק מ"ש חכמים לערבב שטן או דר' אבנהו מחמת ספק וכן [יעיין שם מ"ש מקל תקעינא דיחידאי צ"ע דשם משמע דהם אותן שלא שמעו וכן הוא בתוס' [שם ל' א] ד"ה וביבנה ולא באו להוסיף כלל] מאה קולות דאית לי' נגד ק' פעיות יעוש"ב, הרי דכל שיש איזה טעם לא שייך בל תוסיף ואפי' בלא תקנת חכמים, וכהאי דמאה קולות דמביא לפני זה שם הירושלמי הלין דמחמירין ועבדין כו' ע"ש, והיינו ע"כ משום דגם כל המנהגות וחקירות ומילי דחסידות כל שיש לדבר טעם ויסוד הוא בכלל מה שנמסרו דברי תורה לחכמים דעל פי אשר יורוה והם אמרו להוסיף תקנות קבועות לכל ישראל ומנהגים למחמירין מה שיש בו טעם להחמיר, ואין אזהרת בל תוסיף אלא הוספה מלב בלא שים טעם ויסוד, ולפ"מ שפכתתי לעיל דבדרבנן לא שייך בל תוסיף הוא לא חשיב להני תקיעות שמוסיפין בכרכות מוסף אדרבנן רק אדאורייתא פנין דאין מתפוננין לדרבנן להוסיף אדרבנן רק יודעים שמוסיפים בקולות מעצמם מהיכי תיתי להחשיבם מוסיפין אקולות דרבנן ולא אקולות דאורייתא והם באו להוסיף מעצמם על דברי תורה כמו שחכמים הוסיפו אלא דעל דברי חכמים ליכא בל תוסיף ובדידהו איכא, והוא ראיה למה שפכתתי לענין שינת ח' בסיכה דכשאינו מתפונן למצנה כלל ולא לדרבנן חשוב מוסיף אדאורייתא: [עט] ועכ"פ נלמד מזה ג"כ דעת רש"י להדיא דבכל תקנת חכמים בטעם לא שייך כל תוסיף והגם דלדעתיה ברור מכמה ראיות דאין ספר שהוא מרש"י

עצמו וכניפר ג"כ מתוכו בכמה דוכתי וכן מביא כמה פעמים מרבינו שלמה והוא רש"י וגם מלשונו ניפר למבין שאינו פסגנון לשון רש"י פלל מ"מ תלמידיו יסדוהו פפי מה שקבלו ממנו ונדעו עכ"פ דגם דעתו פו, והא דמצריה בשמיני בסנפה היפר וחש לנראה פמוסיה הנה זה בלאו הכי צריה טעם מאי שנא ההוא מפל יו"ט שני וכל מצות דרבנן פלולב במדינה כל שבועה וכדומה דלא חיישינן לנראה פמוסיה, ובפרדס שם פכתב אהא דתקיעות דרבי אבנהו שנסתפק כו' הלכה אינו נראה פמוסיה כו' ע"ש מבואר דגם משום נראה פמוסיה לא שייך באמת בכל פהאי גונא שמוסיפין באמת אלא שיכולין להוסיף פשיש להם טעם ויסוד, ונראה דשאני שמיני דסנפה דאנו עושין יו"ט דשמע"צ ולישב בסנפה בשמע"צ על זה ליפא שום טעם, ומדברי פרדס הנ"ל למדנו דעיקר תלוי פשיש טעם ויסוד לדבר וגם חכמים אין יכולים לתקן ולהוסיף בלי שום טעם ויסוד דזה הוי בל הוסיף וישיבת סנפה ביו"ט דשמע"צ ודאי מוסיף גמור הוא ואיפא בל תוסיף.

ותקנת חכמים היינו שנתשיבו לספק ז' ויושבין משום ספק ז' ובכל יו"ט שני שפיר הרי אנו מחשבינן אותו לספק ואף דבקי אין יש חשש גזירה וכ"ש לולב כל ז' דבמקדש הוא דאורייתא ותיקנו במדינה זכר למקדש דיש לו טעם ויסוד דאף שאינו יום ראשון שייך נטילת לולב.

אבל הכא על יום שמיני ליפא טעם א"כ שפיר מה דהוא אצלינו יו"ט גמור דשמע"צ אין נראה שישביבת סנפה הוא משום ספק ז' אחר דאנו אומרין תג שמע"צ בתפילה וקידוש וברהמ"ז ואין מזכירין סוכות פלל נהרי דאין מחשבינן אותו לספק של יחי סוכות.

וע"כ נראה פמוסיפין לישב בסנפה גם בשמע"צ ואלו הי' פו הי' בל תוסיף ואף שאין הפונה פו מ"מ נראה פמוסיה והא דאין מברך היפר הוא דמחשיבו לספק והכנסת הנה או פלי היפר דאינו סנפה דמצוה, ואפשר דלרש"י תרתי היפרי צריכי להוציא מחשש נראה פמוסיה מצד הסנפה ומצד הגבירא ועל דרך שאיתא [חולין ע"ה ב] תרי תמיהי דכירי וה"נ בב' היפרים ישימו על לבם שאינו מוסיף.

וע"כ בלולב דלא מצוי להיות היפר אחר רק מה שאין מברך לא תיקנו בשמע"צ משום נראה פמוסיה, ובשינה חיישינן ואף דהשתא אכלינו מדרבנן לא שייך לומר דאפ"י אי נראה פמוסיה בשנינה הוי לי' רק מוסיף אדרבנן דלא שייך בל תוסיף.

דזה אינו דשפיר מוסיף אדאורייתא דהא מדרבנן ג"כ אי אפשר להוסיף בשמע"צ דעל זה אין טעם רק מטעם ספק וע"י ההיפר דהוא רק משום ספק ז' ובשינה דאין היפר ונראה פמוסיה בשמע"צ על הז' ימים הוי לי' שפיר מוסיף [ולענ"ן ט' הנה אפשר לומר שנה טעם דרש"י דלא נהירא לי' פכל הראשונים לפרש לן אט' [מלבד די"ל דמשמע לי' דלן ולהו בהאי יומא מייירי] דס"ל אי בשמיני אין צריה היפר דהוא מתקנת חכמים דלא שייך בל תוסיף א"כ בט' אף אי נראה פמוסיה הוא פמוסיה על ח' דהוא מדרבנן ובדרבנן ליפא, והרא"ש ושאר פוסקים דמפרשים אט' י"ל דסבירא להו פינן דח' הוא משום ספק ז' ולא הי' תקנת חכמים בי' גופי' א"כ בט' דליפא ספק חשוב מוסיף אדאורייתא] ושפיר דברי רש"י פראב"ה: [פ] ולפי מה שפכתתי בפירוש דבריו בעירובין א"כ מה שכתב יתבינו לכתחלה ושריק אישיבה גופה קאי ולא אשינה, ולפי מה שדקדקתי לעיל מלשון הנזכר דלאו מצוה הוא אלא רשות דמותר לכתחלה א"כ מזה ג"כ ראיה למה שפכתתי,

ובלילה מיהת ליפא מצוה דהרי הא דמיתב יתבינו מצוה ואיה פתב לשון לכתחלה ושרינו וע"כ משום דהתם אישיבת לילה מיירי דבטח יש לגזור שיבוא לישן ג"כ פשיאכל סעודת הערב, ובדאמר פשאין לו מקום מהו כו' לרש"י דקאי אשמיני מוכח דבלילה ליפאמצוה דרב פשאין לו מקום אמר מהו והוצרכו לומר ע"י היפר, ונהי דלכולי עלמא נמי הותר ע"י היפר מ"מ זה רק הותר ולא מצוה דאי מצוה וכולי עלמא יתבי לא הנה לי' לותר אשאין לו מקום, ושפיר פתב רק דשרינו ויתבינו לכתחלה ע"י היפר ולא שהוא מצוה: [פא] ונראה דיש לדייק נמי לרש"י דבעי היפר בשמיני למ"ד ברוכי מברכינו מה יועיל ההיפר פינו דמברך אקב"ו הרי חזינו דעושה למצוה ונראה פמוסיה, ודוחק לומר דאין ה"נ ה' מ"ד פליג דא"כ הנה לו לומר התם דריב"ל נמי ס"ל דלא מברכינו, וגם לפמ"ש לעיל דהא דפוחת משמיה דרב אתמר ונהרי אמר שם דלא פליגי הא לן כו' א"כ משמע דגם רב מודה להא דבעי היפר בשמיני ושם [מ"ו סע"ב] רב הוא דאמר ז' לסופה וללישנא קמא היינו דמברכין, ודחוק לומר דה' סוגיא דגמ' דקאמר ולא פליגי הוא פלישנא בתרא שם לפ"מ שפתבתי לעיל דההלכתא פלישנא קמא, וגם דע"כ אי אפשר לומר פלישנא בתרא דהא ריב"ל דלא אמר לן פוחת ע"כ משום דס"ל דיתבינו וא"כ אר"י נקוט דר"י ומה בכך דמרא דשמעתא דהתם לא עביד פן האיפא ריב"ל דס"ל פן והלכה פותיה נגד ר' יוחנן כמ"ש תוס' [מגילה כ"ז א] ד"ה פנותי וע"כ דסוגיא דהקא אליפא דההלכתא פלישנא קמא, וללישנא בתרא יש לומר אין הכי נמי דריב"ל קאי גם להו ופליג אמ"ד פוחת דאין צריף לפחות ואין ראיה דס"ל דיתבינו לר"י דאמר נקיט דר"י וא"כ קשה דרב אדרב ללישנא קמא וע"כ ג"כ כמו שפתבתי דבלילה ליפא מצוה, ומ"ש מברכינו היינו ביום ובלילה אין יושב כלל ואיפא הפסק ולא נראה עוד פמוסיה ורב פשאין לו מקום יושב פ"י היפר ואז אין ה"נ דלא מברך ג"כ לדברי הפל דהא אין המצוה אז רק ביום, ועכ"פ דעת רש"י בסופה לדעתי מבואר פן, וראיתי בקרבן נתנאל [שם אות ל"ב] פתב לפרש גם דברי רש"י פהרא"ש ע"ש ואין זה מחנור כלל למדקדק בלשון רש"י: [פב] ובברכי יוסף או"ח [סי' תרס"ח ס"ק ג] מביא גם בשם יד אהרן שפירש להקרבן נתנאל ודחאו באמת הבנין יעו"ש באנרף שפיונתי לדבריו דקדוק דברי רש"י, רק מה דהוסיף להסתניע מהרוקח דס"ל פן לא ידעתי מה הוסיף בזה סיוע לכונת רש"י, והגם דהרוקח מסתמא הבין פן בדברי רש"י הא קמן הרא"ש דהבין להדיא בדבריו פן ואם הט חשבו להרים ראש נגד הרא"ש מאי אולמיה דרוקח מהרא"ש רק דהוא פסק פן והרא"ש חולק, ובס' יד דוד בחידושויו לסופה שם החזיק בדברי היד אהרן והקרבן נתנאל וסיליה מדברי ריטב"א ור"ן ואגודה דלא מייתי דברי רש"י ולדחותו, וזה אין פדאי להכריע ממשמעות דידהו מדלא מייתי דאולי י"ל דספוקי מספקא להם בכונתו ולא ברירא כ"כ ולא רנו להאריף ולדחות מפני ספיקא דידהו מה דפשיטא להו בהבנת דברי רש"י ובפרט דפשטות דברי רש"י ולשונו מורה בבירור לדעתי פן וכמ"ש גם הברכי יוסף, והם לא ראו ספר פרדס הגדול לרש"י ואנו זכינו לאורו ושם זכיתי למצוא מפורש [בס"ס קפ"ט בסוף הל' סופה] פתוב בלילי שמיני ספק שביעי לערב מכניסין בה דבריו שלא היו ראויים להכניס בה מקודם פגון שפודין של ברזל ומאני פתרא ומאני מיכלא ע"כ, ולשון מכניסין כו' משמע חיובא ולא רשות והותר [ומה שפתב בלילי אין לדייק דרב בלילה ולח ביום די"ל דר"ל מיד מבערב מכניסין ועומדין שם פל היום] והגם

דְּהַסְפֵר זֶה מִתְלַמֵּידוֹ כִּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל הֵם קִים לְהוֹ בְּדַבְרֵי רַבִּם טָפִי מִהַפֵּל וְנִהְגוּ מִנְהַגָיו, וְאֵין לְהַרְהֵר אַחַר דְּבָרֵיהֶם מֵעַתָּה דְּנֹדָי דְּבַר ד' אֲמַת בְּפִי הָרָא"ש וְרוֹקַח בְּדַבְרֵי רַש"י: [פג] וְשֵׁם לִפְנֵי זֶה מְצֵאתִי גַם הַמְנַהֵג שְׁלֹא לֵאכּוֹל בְּלִילָה דִּהוּא מְנַהֵג וְתִיקוֹן קַדְמוֹנִים גְּדוּלֵי פְּוֹלֵם בְּזִמְנוֹ דְּרַש"י, שֶׁכְּתַב שֵׁם דְּרַבִּינוּ אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּינוּ שְׁמוּאֵל בְּנֵי רַבִּינוּ יִצְחָק הַלְוִי [רבו דְּרַש"י שֶׁמְבִיאֵו בְּפִירוּשׁ כַּמָּה פְּעָמִים פִּידוּעַ] קִדְשׁוּ בְּלִילָה בְּבֵית וְאָכְלוּ חוּץ לְסוּפָה וְלִמְחַר בְּיוֹם אָכְלוּ בְּסוּפָה וְטַעַם שֶׁלָּהֶם מִתְלַמוּד יְרוּשְׁלָמִי [ר"ל שֵׁם בְּפָרָק ד' דְּסוּפָה הַל' ה' וּבְפָרָק ו' דְּבָרְכוֹת הַל' ו' וְהִנֵּנְתֶּם שֵׁם בְּפָרָדְס בְּסוּף סִי צ' ע"ש דְּאָמְרוּ רַיב"ל אָמַר צָרִיף לְקַדְשׁ בְּתוֹף בֵּיתוֹ וְשֵׁם אַח"כ מִי שֶׁסּוּפָתוֹ עָרִיבָה עָלָיו מְקַדְשׁ בְּלִילֵי יו"ט הָאֲחֵרוֹן בְּתוֹף בֵּיתוֹ וְעוֹלָה וְאוֹכֵל בְּתוֹף סוּפָתוֹ, וְנִרְאֶה דִּישׁ פֶּאן חִסּוֹר לְשׁוֹן וְצ"ל וְיֵשׁ לְדַחוֹת,, דִּירוּשְׁלָמִי"] מְסַפֵּר [ר"ל מְדַבֵּר] מְלִיל יוֹם הָאֲחֵרוֹן דִּהֵינּוּ יוֹם ט' וְכֵן מִשְׁמַע בְּפִסְקִיתָא [ב ח"כ דִּהַר' שְׁנִיאֹר הַלְוִי חוֹלַק עַל שְׁאֵן יוֹשְׁבֵינ וְהִבִּיא רָאִיָּה מְפִסְקִיתָא, וּמִזֶּה כִּמוֹ שֶׁהִגַּהְתִּי דִּהוּא רָאִיָּה לְדַחוֹת דְּבָרֵי הָאוּמָרִים כַּנ"ל מִירוּשְׁלָמִי, וּבְפִסְקִיתָא רַבְתִּי שְׁבִידִינוּ חֶסֶר בְּסוּף כָּל פְּסִיקוֹת דְּסוּפּוֹת וְשִׁמְע"צ] וְשֶׁאֲלַתִּי אֶת רַבִּינוּ יַעֲקֹב לִוי [אַחִיהֶם שֶׁל הַנ"ל] וְאָמַר מִתְחִלָּה הִי אָבִי [רַבִּינוּ יִצְחָק הַנ"ל] נוֹהֵג כּו' כְּדָרָף שְׁעוֹשִׁין אַחֲרָי אָבִל בְּזַקְנוֹתוֹ פְּעָמִים כּו' וְהֵינן וְלֹאֵו וְרַפְּיָא בִּידֵיהֶ וְר' אֱלֶפְסֵנְדָרִי הֵעִיד עָלָיו שֶׁבְּתַחֲלָה כּו' אָבִל חִבְּירוֹ רַבִּינוּ שְׁלֵמָה [הוּא רַש"י וְכ"כ לְעֵיל שֵׁם בְּשִׁמוֹ שֶׁהוּא קוֹדֵשׁ וְיֹשֵׁב גַּם בְּלִילָה בְּסוּפָה וְקָרִי לוֹ הִתְלַמֵּיד חִבְּירוֹ דְּרָף כְּבוֹד לְרַבּוֹ וְעַל דְּרָף שְׁאִיתָא [כַּר"ה ל"א ב] אֵלָא דִּהְכָא שְׁלֵא בְּפִנּוֹ, אָבִל כְּפִי הַנִּרְאֶה הִי רַש"י תְּלַמֵּיד חִבְּר לְהַרְב רַבִּינוּ יִצְחָק הַלְוִי וְע"כ גַּם שְׁלֵא בְּפִנּוֹ רֵאוֹי לְתַלְמֵיד לְכַבּוֹדוֹ לְכַתּוּב כֵּן] וְשֶׁאֵר רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ לוֹ וְחֹזֵר בּוֹ [וְלֹא בְּהַחֲלֵט רַק לְהִיּוֹת רַפְּיָא בִּידֵיהֶ דְּנֹדָי גַּם עֲדוּת בְּנוֹ אַחַת וְיָדַע בְּמִילֵי דַּאֲבוּהָ טָפִי מְאֻחָרִים וּבְפִרְט דְּגַם הוּא נִהַג לְיֹשֵׁב כִּמוֹ שֶׁכְּתַב שֵׁם לִפְנֵי זֶה וְגַם מְדַאֲחִיו הַנְּזַפְרִים לֹא שָׁבוּ גַם אַחַר פֶּסַק אָבִיהֶם מִשְׁמַע ג"כ דְּמִסְתַּמָּא יָדַעוּ כַּנ"ל דְּלֹא חֹזֵר בְּהַחֲלֵט רַק רַפְּיָא בִּידֵיהֶ וְהֵם הִחֲלִיטוּ כְּדַעְתּוֹ הָרֵאוּשׁוֹנָה] וְכֵן כּו' ע"כ: [פד] וּבְאֵלִיָּה רַבָּא [סִי תַרְס"ח ס"ק ב] כְּתַב מְסַפֵּר אֲמַרְכָּל טַעַמֵיהוּ שֶׁל אוֹתוֹן שְׁאֵין יוֹשְׁבֵינ בְּלִילָה כְּדִי לְקַיֵּים גַּם הִירוּשְׁלָמִי דְּמִשְׁמַע שְׁאֵין לְיֹשֵׁב בַּח' וְסִיִּים דְּעֵלִיָּהֶם נֶאֱמַר כְּסִיל בַּחוּשְׁףֵה הוֹלְףֵה דִירוּשְׁלָמִי לֹא פְּלִיג אֲש"ס דִּילֵן דִירוּשְׁלָמִי מִיִּירֵי לְבָנֵי א"י כּו' ע"כ, וּמֵה שֶׁכְּתַב לְשׁוֹן כְּסִיל כּו' וְזֶה אָמְרוּ בְּעִירוּבֵינ [ו' ס"ע"ב] עַל הָעוֹשֶׂה כְּחֻמְרֵי דְּמַר וְדַמַר בְּפִלוּגְתָא כְּשִׁסְתָרֵי ע"ש, נִרְאֶה דִּהֵבֵינ דַּס"ל דִירוּשְׁלָמִי פְּלִיג אֲתַלְמוּדֵינ וְס"ל דְּלֹא יִתְבִּינן כְּלָל ל וְכַמְבֹּאֵר ג"כ מִהֵלְשׁוֹן שֶׁכְּתַב סְתָם שְׁלֵא לִישׁ בַּח' וְכֵן מֵה שֶׁכְּתַב אַח"כ דְּלֹא פְּלִיג מְבֹאֵר דִּהֵם ס"ל דְּפְּלִיגִי וְהֵינּוּ דֵאֵין לְחַלַּק בֵּין לִילָה לְיוֹם כְּלָל רַק דִּהֵם עָשׂוּ פְּשָׁרָה בְּזֶה וְרַצּוֹ לְצֵאת יָדֵי הַפֵּל וְעָשׂוּ בְּלִילָה פִירוּשְׁלָמִי וּבְיוֹם כַּבְּבָלִי וְזֶהוּ תַרְתִּי דְּסְתָרֵי וְכַסִּיל, וּבְאֲמַת גְּרַע טָפִי דְּשֵׁם הוּא יוֹצֵא חוּמְרֵי שְׁנִיָּהֶם וּמִחְמִיר לְכָל צַד וְעַבִּיד כְּתַרְנוּנֵיהוּ אָבִל הֵכָא אֲדַרְבָּא בְּזֶה מְגַרַע גְּרַע דְּלֹא עַבִּיד כְּחַד מִיְנֵיהוּ וְאֵין יוֹצֵא יָדֵי שׁוּם אֲחַד מֵהֶם וְאֵי כְּחַד צַד הוּא חוּמְרֵי שְׁנִיָּהֶם כְּחַד צַד הוּא קוּלֵי שְׁנִיָּהֶם דְּחֻשְׁבֵינן לִי שֵׁם רַשַׁע דְּמֵה שְׁאֵין יוֹשְׁבֵינ בְּלִילָה הוּא קוּצָא לְגַבֵּי מְצוֹת סוּפָה לְתַלְמוּדֵינ וּמֵה שְׁיֹשְׁבֵינ בְּיוֹם הוּא קוּלָא לְהִירוּשְׁלָמִי לְעַנְן חֲשִׁשׁ נִרְאֶה כְּמוֹסִיף, וְאוּלֵי ס"ל בְּהַפְּסַק הַלִּילָה לֹא חִיִּישֵׁינן לְמוֹסִיף וְכִמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל אוֹ דַּס"ל דִּהִירוּשְׁלָמִי לֹא חֲשׁ לְנִרְאֶה כְּמוֹסִיף כְּלָל אֵלָא בְּלִילָה מְפִנֵי הַקִּידוּשׁ וְהָא דְּקָרִי לִי כְּסִיל עַל הִישִׁיבָה בְּיוֹם לְהַחְמִיר כְּתַלְמוּדֵינ אֵף דְּלִירוּשְׁלָמִי אֵין אִיסוּר, אֵף הָרִי מ"מ בְּלִילָה עַבְדֵי שְׁלֵא כְּדִין

לתלמודין דלפי דעתם הוא חיוב גם בליקיה ואמאי קרי פסיל לבד אם באו להקל נגד תלמודין שהוא עיקר ואף דרוצין לצאת ידי חובת ירושלמי אין לעשות מה שאין רשאי לתלמודין.

ובאמת אי באו למצוא מ"ד דלא יתבינו הרי יש גם בתלמודין מ"ד פן ללישנא בתרא דבגמ', ואולי ס"ל בתלמודין הוי אפשר לומר דקאמר רק דאין צריף לישב אבל מירושלמי משמע איסור, אבל זה אינו דכיון דאין צריף ממילא נשמע איסור גם לתלמודין כמו בא"י דאף מי שאין לו מקום צריף לפחות ביה ד', אי משום דבתלמודין אדחי דמסיק דהלקתא יתבינו זה מועיל לדחות גם הירושלמי דכללא בידינו לפסוק הלכה כפבלי נגד ירושלמי בכל מקום ולא חיישינו פלל לירושלמי נגדו היכי דפליגי ולא הי צריף לזה לומר דלא פליגי, וגם בעל אמרפל ודאי לא ידע מי בעל דברים דלא הי פותב לשון פזה על גדולי ראשונים בזמן רש"י, ופשוט דהם ס"ל פמושפתבתי מתוך דברי רש"י הנ"ל דגם לתלמודין ליכא חיוב ומצנה מיהת בליקיה, והם רוצים לומר דע"י ה"פ ג"כ לא אמרו אלא בשאין לו מקום וכמו בארץ ישראל דאפשר לפחות לח סגי בה"פ ה"פ הנ"ל בח"ל פשיש לו מקום דיכול שלא לישב פנל דהא לאו חיוב הוא, ורש"י פליגי בזה וס"ל דבח"ל פיון דיש פיישיבה גם בל לה משום סרף מצנה יכולין לישב ע"י ה"פ, ועל זה נסתייעו מן הירושלמי ושם איתא ג"כ הא דרחב"א וריב"ל ושם אמר ריב"ל לקדש בבית ואין לנו לומר דפליגי בבלי וירושלמי אליבא דריב"ל רק דבבלי קאי ואין לו מקום פדאיתא שם להדיא וירושלמי לא מייירי מאין לו מקום וקאי ביש לו מקום רק שפונתו עריבה וכמ"ש בהדיא אח"כ מי כו' הרי דביש לו מקום קאמר ומוקי זה שם פריב"ל ע"ש וביש לו מקום לא מהני ה"פ: [פה] ומה שכתב בעל אמרפל להשוותם דקאי בת"י הגם דפשיטות הירושלמי משמע פן דאמתניתין קאי דמייירי בא"י וכן דברי רחב"א דקאמר לפסול מפעוד יום דר"ל בערב יו"ט דביו"ט אסור והיינו בא"י ובברכות פם גמי מיייתי מקודם מתני' דסנפה וגם מפרשי הירושלמי הר' אלי' פולדא והקרפן עדה ופני משה וכן בפירוש הר"ב התרדים הנדפס מחדש על ירושלמי ברכות נראה שהבינו בפשיטות גם דברי ריב"ל דהא דסנפתו עריבה דאח"כ הפל בח' גמור בדרחב"א, מ"מ באמת אי אפשר לומר פן דא"כ איף הותר לו לאכול פל הסעודה בסנפה ונהרי בירושלמי נא נזפר פלל שום ה"פ דנר או מאני מיכלא וגם מה תועלתו דקדש בבית מה הועיל בזה אאכילה, וראיתי בבעל העיטור חלק ב' שם האריף בפירוש לשון ירושלמי ומגיה שם אח"כ יעו"ש, ומשמע לכאורה דהוא מפרש הא דריב"ל דאוכל ג"כ בבת ונקט קידוש שהוא תחלת הסעודה, אלא דאי אפשר לומר פן דהא בדר"ה מפורש דאוכל בסנפה ולכן לא ידעתי פעת לעמוד על דעתו בזה: [פן] ומ"ש הר"א פולדא והאחרונים והקרפן עדה דחה שמקדש בבית היי ה"פ יעו"ש אינו נראה פלל ואפי' לראב"ה דמשום ה"פ מה שאין מברך שהוא רק בתחלת הסעודה היינו מה שאין מברך דזה עדות שאינו למצנה, אבל הקידוש פיון דשתיית יין אין צריף סנפה כמ"ש [בסי' תרל"ט סעי' ב] מה ה"פ יש בזה שמקדש בבית, וגם ביו"ט ראשון הי' יכול ג"כ לעשות פן אלו רצה ולא דמי לה"פ נר וכלים שהוא דבר האסור בחג, ובפני משה שמקדש בבית לפי שמזכיר שמע"צ דלא שייף לסיכה, ולא פתב משום ה"פ נראה דסבור דריב"ל ב"ל לא חש לנראה פמוסיה או דס"ל מה שאין מברך סגי לה"פ ופליגי אתלמודין אליבא דריב"ל, ותמוה ג"כ פיון

דלא קחש לנראה פמוסירף גם בקידוש מה בכה דמזכיר שפע"צ דלא שינה לסוכה ונהרי הוא אין יושב בסוכה למצוה פלל רק לעריבות ומה חשש וסתירה יש בזה ונהרי באמת הוא שפע"צ ואינו יושב למצות סוכה, ובקלאו הכי ג"כ תמוה לפי מ"ש פני משה עצמו אח"כ אהא דאמר ר' מונא דשמואל כר"ח דמרחב"א דמצריה לפסול ולא מהני לקדש בבית דאין מזכיר שפע"צ בסוכה ע"כ פשמואל דצריה במקום סעודה יעו"ש דעושה בזה פלוגתא ב' אמוראי אליבא דרב, והנה הבין בזה גם טעמיה דרחב"א לפסול רק משום הקידוש ומלבד דהוא סותר בזה דעת עצמו בתחלה שם אדרחב"א שפכת משום נראה פמוסירף ע"ש תמוה לעשות פלוגתא בלא"ה אליבא דחד מ"ד, ומנא ליה דטעמיה דרחב"א משום קידוש ולא משום נראה פמוסירף והוא בשעת אכילה ולא מהני מה שיקדש בבית לזה, ומיהו שם אין צרה לדברי הפני משה ומה שפכת דשמואל כר"ח ר"ל דהוא ס"ל כר"ח ולא דר"א ס"ל ג"כ פדשמואל, [ובפירוש החרדים דייק ג"כ מדרחב"א פשמואל ובשביל זה פתב דלא גרסינן בשם רב ע"ש וכבר נזכר לעיל מר"ן ג"כ הגירסא בשם רב וכן הוא גם בפרדס הגדול שם [בסוף סי' צ'], ובאחת גם לפירושו אין הכרח דרחב"א פשמואל רק דהוא לא ס"ל לסמוך אהיכר דקידוש וכמו שפכתתי] וכפי הנראה קצת דפני חשה הבין דהפל אחד ונראה פמוסירף שינה רק בקידוש פשמואל שפע"צ, אכן לא ידעתי בזה שום טעם שיהיה נראה טפי פמוסירף ומכוון למצוה ולא לעריבות ע"י שמואל שפע"צ מפשאינן מזכיר ואדרבא י"ל עוד סברא להיכף ועכ"פ גריעותא ודאי ליכא בזה: [פז] והיה אפשר ליישב קצת לפמ"ש הריטב"א סוכה שם בשם מורו [הרא"ה] בשם רבינו הגדול [הרמב"ן] דכל דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה ליכא משום בל תוסיף כו' והישן בשמיני פסוקה לא חשיב דקאי לחודיה כיון שפל הימים רצופים ואין הפסק בינתיים ע"כ, וצריה לומר דמפרש אישן בתחילת הלילה קודם אכילה דלא מפסיק ליישב בבית בדבר הצריה סוכה, או כמו שפכתתי לעיל לראב"ה ורש"י בשמיני דח"ל דאוכל בפסוקה והפסק בדבר שאין צריה סוכה לא חשיב הפסק דגם בחג נמי אין צריה ליישב אלא בדבר שצריה סוכה, ויש לומר דס"ל לירושלמי במה שמקדש היום לשפע"צ בזה יש להחשיבו דקאי לחודיה מה שהוא קובעו חג בפני עצמו ואף דהימים מצד עצמם רצופים וכמ"ש [בנזיר ז' א] דלא מפסקי מהדדי י"ל דהיינו בסתם ימים אבל הכא שם חג מבדילו להיות בפני עצמו, ורק פשמואל בסוכה אי מכוון גם אז למצוה נחשב לו שפע"צ בכלל החג דסוכות שזה השמיני להם ועדיין הפל אחד ורצוף, אבל אי מקדש בבית דאז לא נראה עדיין פמוסירף ושרוצה ליישב גם בו בתוכה שפיר י"ל פמי שפכתתי דהוי לי' בקידוש קביעות לחג בפני עצמו שאין מחובר לחג הסוכות הצריה סוכה, וע"כ פשאוכל בסוכה אח"כ לא חיישינן לנראה פמוסירף דאפי' אי מוסיף באמת ומכוון אח"כ בשעת אכילה למצוה כיון דכבר בקידוש נקבע לחג בפני עצמו ולא רצוף לסוכות נחשב לחודיה קאי ואין עובר על בל תוסיף ועיקר חשש נראה פמוסירף רק פשמואל בסוכה, אבל מלבד דסברא זו לא נתחננה לי עדיין גם לפ"ד וגם דאפי' תאמר פן נימא מיך בתפלה שהיה חוץ לסוכה נקבע לחג בפני עצמו ואפי' יקדש על היין אח"כ בסוכה כבר קידש היום בתפלה שלא בסוכה, בקלאו הכי נמי רוב ראשונים לא ס"ל פריטב"א פשם רבו הנ"ל רק פדברי התוס' שמביא שם לפי זה: [פח] ועל פן נראה עיקר כיון דדברי רחב"א וריב"ל הוא גם בבבלי ושם מוקמינן הא לן והא להו מסתמא גם פירושלמי פן,

וע"כ לא אחר ריב"ל לפסול דצריף לה דמחר ועיקר חשש נראה פמוסיף נתבאר לעיל דהיינו ע"י שעושהו ח'.

וא"כ י"ל זהו דוקא בשעת קידוש שאומר שמע"צ ולא סופות כלל ועושהו שמיני ומפני כן לא תיקנו לישב בלילה פלל, וטעם הב"י עם טעם הב"ח ומג"א הם לאחרים וצריכים זה לזה דאין נראה פמוסיף אלא בקידוש שהם תרתי דסתרי ונראה פיושב בסופה אע"פ שהיא ת' וזה הני מוסיף כמו שכתבתי לעיל.

אבל אכילה דאח"כ שהוא משום ספק ז' דתקנת חכמים להחשיבו ספק לא שניף נראה פמוסיף רק עכ"פ צריף לקדש בבית ושוב לא הטריחוהו ליכנס לסופה אם לא שעריקה ורוצה דוקא בסופה וזהו פשיש לו מקום, ותלמודין פשאין לו מקום בעי היקר ומועיל גם בשעת קידוש, ומה שאמרו דשמואל כר"ח אע"ג דרחב"א בא"י קאי ובח"ל אי אפשר דצריף למחר י"ל דבסופה גדולה אפשר גם בח"ל שיפסול ויפחות בזוית אחד ויקדש שם במקום הפחת, ודרחב"א מועיל בין בא"י בין בח"ל בסופה גדולה ודריב"ל אינו אלא בח"ל ובין בגדולה ובין בקטנה, ולשמואל דאי אפשר פריב"ל ע"כ צ"ל לדידה תקנתא דר"ח גם בח"ל ובסופה גדולה שאפשר פון: [פט] ואולי י"ל דר' מונא דירושלמי שם דפליג אדלעיל וס"ל דשמואל ור"ה פליגי ס"ל נמי דרחב"א וריב"ל פליגי וגם רחב"א בח"ל מהני דוקא לפסול היינו במקום אחד לקדש פנ"ל וכשמואל [ואידך מימרא י"ל העיקר פגירסא דברכות ר' הושעיא ולא רב, ומ"ש מה דאמר רב בהר"ן [פרק ע"פ] הגירסא שם דאמר ר' הושעיא וכן הוא גירסת התרדים בפירושו שם ולא קשה דרב אדרב בירושלמי לפמ"ש לעיל דלא פהגהת התרדים וכן הוא גירסת הבעל העיטור חלק ב' שם יעו"ש, אף בתוס' [פסחים ק' ב] ד"ה ידי ובהרא"ש [שם סי' ה] איתא ר"א בשם רב וכהגהת פני משה ובפרדס שם איתא תחלה ר' הושעיא לבד אבל אח"כ איתא דאמר רב, וע"כ צריף לומר לפ"ז דפליגי אליבא דרב וכמ"ש הפני משה והיינו דנקט ר"ת ולא רב האומר הא', ובפירושו התרדים דקדק מזה פהגהתו אבל לפי גירסא הנ"ל גם דר"ה לא נקט האומר הא' אלא דבשמואל נקט האומר הא', ונא ידעתי למה לא כתב בעל התרדים מזה ואולי חסר בדבריו דבלאו הכי יש שם חיסור לשון בזה כמו שיעי"ש ובדר"ה יש לדקדק טפי דלעיל נקט רב האומר הא' ואח"כ ר' מני נקט ר"ה, ולמה שכתבתי לא מצי למינקט בדר"ח ור"ה האומר הא' שהרי הם פליגי אליביה וא"כ ר' יוני דוקא הוכרח למינקט לדידהו] ושפיר מוכח מירושלמי דמי שאין סופתו עריכה ויש לו מקום ובית יאכל בלילה בבית ומטעמיה דהב"י משום הקידוש, ולא כמ"ש אליה רבא על פי ספר אמרפל זה לטעם בפני עצמו ע"ש, ובאמת הוא טעמו דבית יוסף וגם דב"ח ומג"א פנ"ל רק הם הביאו ראיה לזה מירושלמי ומה שהקשה מנ"א מברהמ"ז זה קשה גם אירושלמי, ובהרא"ש פרק ע"פ שם הגירסא בדריב"ל לברא, ואפשר דר"ל כל ברכות קידוש וברהמ"ז, אף אח"כ בדר"ה גם שם איתא רק מקדש, אבל באמת בב"י דקדק ג"כ משום זמן ולא משום אמירת שמע"צ הרי הרגיש בקושית מנ"א וכתב זמן דשייף בקידוש לבד, ונראה דאמירת יום השמיני אינו סותר לשיבת סופה מספק ז' ולהחשיבו פמוסיף פנ"ל פיון דבאמת הוא יום שמיני דסופות וחקמים ציוו לעשות סופות ח' יום אף אלו לא הי' שמע"צ תג מן התורה כמו בפסח ואף דהוא משום ספק ז' מ"מ שפיר קרינו לי' גם פן ח' שהרי פן הוא באמת אצלנו יום ח' ואנו יושבין ת' יום בסופה

והח' מדרבנן ומספק, ומה שהיא עוצרת וח' דסנכה מספק אינו עוצרת ולא יו"ט, זהו ג"כ אמת שאנו עושין אותו עוצרת ויו"ט מפני הספק ואין בזה סתירה גמורה כיון דעיקר מה שאנו קורין אותו שמיני דחג אינו שום סתירה, וע"כ נקט רק זמן דבזה אנו עושין אותו רגל בפני עצמו ולא שמיני דחג ומספק וזה הוי סתירה גמורה ונראה על ידי זה פמוסיף פנ"ל ונפיר החשש רק בקידוש ולא בברהמ"ז: [צ] ובחנם לגלג בעל אמרפל על העושין מראיה זו, והדוחין שפספס הפרדס פפי מה שהגהתי ג"כ לא העמידו בא"י פהאמרפל רק בח"ל ובט', והגם דיש לומר דעדיפא להו בזה מדלא אמר ריב"ל תקנתא דרחב"א ונטו להשוות עם תלמודין וי"ל דז"פ גם בתלמודין בכ' פהרא"ש ושאר פוסקים באמת הנוכחו לזה ג"כ דבא"י אי אפשר לומר פלל וכמו שכתבתי רק בט' בח"ל, בזה י"ל בשלמא בח' הנה פמוסיף על ז' ימים דדאורייתא פנ"ל אבל בט' י"ל דהם ס"ל דבשמיני לא חיישינן לנראה פמוסיף כיון דהוא תקנת חכמים אף שיאמרו שמצוה לישב בח' ולא מספק ז' הגם דחכמים לא יכלו לתקן זה מ"מ לעושים אין נ"מ בטעמן של חכמים וכל שעושה טל פי תקנת חכמים לא הוי מוסיף, ולפ"ז בט' אפי' הוי פמוסיף שישבו דמכוון למצוה אינו אלא פמוסיף איום שמיני דרבנן דמהיכי תיתי יאמרו דמכוון לדאורייתא דכתיב רק ז' ימים ובח' יושבין מדרבנן כשנה מוסיף מסתמא מוסיף אדרבנן דסבור שחכמים תיקנו לישב פל ימי החג או שהם תיקנו בת' והוא מוסיף בט', ואע"ג דגם חכמים אין יכולים לתקן אלא בספק ז' ובט' הנה בל תוסיף כיון דלעושים אין נ"מ אפי' ישבו בח' משום ח' לקיים תקנת חכמים ליכא בל תוסיף ה"נ כשישבו בט' לשם מוסיף על תקנת חכמים אף דחכמים לא תיקנו הו"ל מוסיף אדרבנן ולא אדאורייתא וליכא בל תוסיף ולא שייך לחוש לנראה פמוסיף, ורק בשעת קידוש שאומר יום שמיני ומחזיקין היום לשמיני ואתמול שביעי א"כ שפיר הוי לי' נראה פמוסיף אז אדאורייתא דז' ימים הוא דאורייתא והוא בח', וע"כ שפיר גם בט' עיקר החשש בשעת קידוש וכשמקדש בבית לא חיישינן עוד, והא דלא חיישינן בברהמ"ז דלא שייך השתא תירוצ דלעיל, אפשר לומר דס"ל דרק בקידוש דמקמיאכילה כשאז נראה פמוסיף הוי לי' גם באכילה דאח"כ מוסיף, ואכילה דבז' ימי חג בעי סנכה איכא בל תוסיף אבל כשמקדש בבית דבשעת אכילה לא הוי פמוסיף אדאורייתא וליכא איסור אע"ג דאח"כ בברהמ"ז נראה פמוסיף, על שעת ברהמ"ז עצמו אין לחוש פמוסיף דלא בעי סנכה ואכילה הקודמת פבר מה דהנה הנה ואין לנו לחוש אלמפרע כיון דבשעת מעשה לא הי' חשש.

פך אפשר לומר קצת בישוב דברי הדוחים שפפרדס אם הוא פפי מה שהגהתי, ובאמת שהוא דחיה בקש והעיקר נראה דא"ר בח"ל קאי וכמו שכתבתי, ואפשר דרש"י לא חש לי' דס"ל דירושלמי לא מייירי מהיכר מה דהוא רק בסיכה קטנה והא דמאני מיכלא לאו ריב"ל אמרה בתלמודין רק סתמא דגמ' ומרבינא ורב אשי דמאמוראי בתראי הוא אחר סידור הירושלמי, והירושלמי וריב"ל עצמו לא מייירי מהיכר זה ונקטו לקדש בבית ולא שלא יועיל היכר.

ועכ"פ זכינו לדעת דהנהגין פן בדורות הראשונים לאו קטלא קניא ניהו ויש לו ג"כ יסוד בגמרא ובירושלמי ואע"ג דזהו רק לענין הלילה ממילא מיהת שמעינן דמה שאמרו מיתב יתבינן לאו ישיבה גמורה בעינן בכל היום וסגי בכל דהו שישב, ויש לומר הכי

נְמִי גַם בַּיּוֹם נְמִי בְּאֶכִילָה כָּל דְּהוּא סָגִי, וְעַכ"פּ בְּמַדִּינוֹת אֱלוֹ דְּלִיפָא שׁוּם עֲרִיבּוֹת וְעַל הָרֹב עוֹד טֹנְרַח הֶרְבֵּה וְצַעַר קֶצֶת יֵשׁ עַל מַה לְסַמְּנָהּ.

וְאִין לְהַרְהֵר אַחַר מְנַהֵג גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל: לְתַשׁוּבְתֵי בְּעִנְיָן יְשִׁיבַת סִנְפָּה בְּשִׁמְע"צ [צא] וְהִנֵּה כָּל מַה שְׁפַתְבְּתֵי בְּזָה עַל חֲשֵׁשׁ מוֹסִיף [הַמְבֹאָר בְּרַש"י [מ"ח א] ד"ה מאי] שֶׁהוּא מְשׁוּם לְתַא דְּבַל תּוֹסִיף, הוּא עַל פִּי דְּבַרֵי הָרָא"שׁ שֶׁם שְׁפַתְבַּל עַל דְּבַרֵי רַש"י הַנָּ"ל שְׁלֵא יְהֵא נִרְאָה כְּבַל תּוֹסִיף.

וְכֵן הוּא בְּבַעַל הַמְּאוּר סוּף סִנְפָּה וְחוּמְרָא דְּרַבְּנָן הוּא שְׁלֵא יִרְאָה כְּעוֹבֵר עַל בַּל תּוֹסִיף. וְכֵן הַמְּרַדְכֵי שֶׁם בְּשֵׁם רַאבְּנִי"ה הַנְּזָכָר לְעִיל שְׁמַבִּיא מְהֵא דְּהִישָׁן בַּח' בְּסִנְפָּה יִלְקַה דְּאִיפָא אִיסוּר בַּל תּוֹסִיף דְּרַבְּנָן אֱלָא שְׁאִין לִוְקָה, אֲבָל מְצִאתִי עֲתָה בִּילְקוּט [פ' פְּנַחֶס ס' תַּשְׁפ"ב] עַל פְּסוּק בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מְבִיא מְפָסִיקְתָּא אַרִיב"ל צָרִיף אָדָם לְהַפְרִישׁ עֲצָמוֹ מְסוּנְכָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁפַכְרָא אֲמָרָה תּוֹרָה בְּסוּפּוֹת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים אִם הִיְתָה סִנְפָּתוֹ עֲרִיבָה עָלָיו הִיאָף יַעֲשֶׂה אַר"ה נְכַנְס וּמְקַדֵּשׁ בְּתוֹף בֵּיתוֹ וְנִכְנַס וְאוֹכֵל בְּתוֹף סִנְפָּתוֹ דְּבַר אַחַר צָרִיף לְפָנִסְלָה מְבַעוֹד יוֹם וְכִיצַד מְעַבִּיר חֲרוּת אַחַת וְהוּא פּוֹסְלָה וְלָמָּה הִטְרִיחָה עָלָיו הַתּוֹרָה שְׁיִכְנַס בְּתוֹף בֵּיתוֹ מְפָנִי שְׁרָגֵל בְּפָנָי עֲצָמוֹ הוּא כּו' עִי' שֶׁם, וְרִאִיתִי בְּזִית רַעֲנָן שְׁעַל הַיִּלְקוּט שֶׁם כְּתַב בַּד"ה צָרִיף אָדָם כּו' הִיָּינוּ לְבָנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּעוֹבֵר עַל בַּל תּוֹסִיף כְּדֵאִיתָא בַר"ה כּו' ע"ש וּמְפָרֵשׁ גַּם פְּנוֹת הַפְּסִיקְתָּא קַתָּא מְשׁוּם בַּל תּוֹסִיף, וּמַה שְׁפַתְבַּל כְּדֵאִיתָא בַר"ה תְּמוּהָ דְּשֶׁם מְבֹאָר לְהִיפָף דְּלִיפָא מְשִׁים בַּל תּוֹסִיף בְּזָה, וְאוּלַי כְּוִנְתּוֹ לְדִוּקֵי דְּהַמְּרַדְכֵי הַנָּ"ל מְהֵתָם דְּלֵא אָמַר אֱלָא שְׁלֵא יִלְקַה מְשִׁמַּע דְּאִיסוּר אִיפָא, אֲבָל מְלַבַּד דְּלֵא הִנֵּה לוֹ לְמִימַר עַל זֶה בְּסִתָּם וּבְפִשְׁיטוֹת כְּדֵאִיתָא בַר"ה בְּלָאו הִכִּי הַמְּרַדְכֵי לְמַד מְשִׁים אִיסוּרָא לְדִידָן וּמְשׁוּם דְּכָל קְוִשְׁיַת הַגַּמ' לְדִידָן כַּמ"ש רַש"י עִירוּבִין וְהוּא כְּתַב רַק לְבָנֵי א"י: [צב] אֲבָל בְּאַמַּת בְּלָאו הִכִּי אִין פְּנוֹת הַפְּסִיקְתָּא כָּלֵל מְשׁוּם בַּל תּוֹסִיף דַּא"כ לֵא הִנֵּה לִיָּה לְמִימַר הַקְּרָא דְּבִסְנוֹכוֹת כּו' רַק שְׁהִרֵי אֲמָרָה תּוֹרָה לֵא תּוֹסִיף, וְגַם מַה שְׁאַמַּר אַח"כ לְמָה הִטְרִיחָה כּו' מְבֹאָר דְּלָאו מְשׁוּם בַּל תּוֹסִיף הוּא וְהַנְּצָרָף לְבַקֵּשׁ טַעַם לְמָה כּו', וְאִין לֹמַר דְּכּוֹנְנִיתִי לְעִנְיָן בַּל תּוֹסִיף ג"כ פִּירוּשׁ לְמָה חָשׁוּ בְּזָה יוֹתֵר מְאַכִּילַת מִצּוֹת בַּיּוֹם שְׁמִינִי בַּא"י כְּשֶׁאִין לוֹ חֲמִץ אוֹ שְׁנִשְׁאָרוֹ לִי מְצִית וְאִין רוֹצֶה לְקַנּוֹת חֲמִץ וְהַרְמָ"א [בַּהַג"ה בַּסִּי' תַּרְס"ו] כְּתַב דְּלֵא אֲמַרְיָנָן נִרְאָה כְּמוֹסִיף אֱלָא בַּיּוֹם ע"ש וְאַפְשָׁר דַּר"ל מְשׁוּם שֶׁהוּא יו"ט חָשׁוּ טְפִי וְנִימָא דְּלָזָה כִּינּוֹן ג"כ בְּפִסִּיקְתָּא הַנָּ"ל, דְּזָה אִינוּ דַּא"כ הִי"ל לֹמַר רַק שֶׁהוּא רָגֵל וְלֵא רָגֵל בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וּבְלָאו הִכִּי אִין טַעַם בִּיָּה לְחַלְקַל בֵּין יו"ט דְּהָא אִיפָא חוּה"מ שֶׁהוּא חוּל וְיוֹשְׁבֵינָן ג"כ בְּם פַּה רַק עִיקְרָהּ חִילּוּק בֵּין יוֹם ח' שֶׁהוּא סְמִיף לִיו"ט וּבֵין הֶרְחוּק וְכֵן הוּא בְּלָבוּשׁ שֶׁם, וּבְלָאו הִכִּי לְשׁוֹן הִטְרִיחָה הַתּוֹרָה מְשִׁמַּע שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה וְאִי מְשׁוּם נִרְאָה כְּמוֹסִיף וּבַל תּוֹסִיף הוּא רַק גְּזִירָה דְּרַבְּנָן, וְאַף דְּמְצִינוּ לְשׁוֹן אֲמָרָה תּוֹרָה עַל דְּרַבְּנָן וְכַמ"ש הַרְמַבְּ"ן בַּס' הַמְּצוֹת [רִישׁ שׁוֹרֵשׁ א], מְלַבַּד דִּי"ל דְּזָהוּ רַק בְּדַבָּר שְׁיֵשׁ לוֹ רְמֵז בְּכַתּוּב כְּנִיסוּף הַמִּים וְכֵן בְּרִכּוֹת דַּר"ה אֵף דְּהֵם דְּרַבְּנָן מ"מ לְמַדּוּם [בַּר"ה לַב א] מְקַרְאִי, וְגַם י"ל דְּלֵא אֲמַרוּ אֱלָא בְּמַצּוּהָ דְּרַבְּנָן וְלֵא בְּמַה שֶׁהוּא רַק לְגַזֵּר וּסְיִיג לְדַבְּרֵי תּוֹרָה וְכַמוֹ שְׁפַתְבְּתֵי בְּמַקּוֹם אַחַר בְּזָה, בְּלָאו הִכִּי נִרְאָה דְּלֵא שְׁיִיף אֱלָא לְשׁוֹן אֲמָרָה תּוֹרָה דְּזָה י"ל שְׁפִיר כִּינּוֹן דְּתּוֹרָה אֲמָרָה לֵא תְּסוּר וּמְבַרְכִינוּ מְהֵאֵי טַעְמָא אַקב"ו אֲדַרְבְּנָן קַרְיָה אֲמָרָה תּוֹרָה, אֲבָל לְשׁוֹן הִטְרִיחָה תּוֹרָה דְּקֵאֵי אַאוּתוֹ טֹנְרַח פְּרִטִי עַל זֶה נִרְאָה דְּלֵא שְׁיִיף לֹמַר לְשׁוֹן הִטְרִיחָה תּוֹרָה: [צג] אֲבָל בְּאַמַּת פְּשׁוּט לְדַעַתִּי דְּכּוֹנְנַת

הפסיקתא למידרש מיתורא דקרא דהך שבעת ימים מיותר דהא קאי ארישא וחסותם
אותו חג לד' שבעת ימים וגו', וע"כ דרשו דהך שבעת ימים בא למעט שמיני ולאסור
בזה אף כשלא נתפנוין למצוה דליכא בל תוסיף וזה איסור דאורייתא ודריש אח"כ טעמא
דקרא דלמה הטריחה כו' לפי שהוא רגל בפני עצמו, ור"ל דאם יושב בסופה אז יהא נראה
כנמשך ונטפל לחג הסוכות והתורה הקפידה דיעשוהו לחג בפני עצמו, [ובמילי דאגדתא
ביארתי טעם לקפידא זו שלהיותו חג בפני עצמו צריך לישוב בבית דוקא ולא בסופה
וכדאשכחן בייעקב אע"ה שנסע סופתה דרמזוהו ברע"מ [אמור ק' ב] על חג הסוכות
ונאמר שם ויבן לו בית ובשמע"צ יעקב אבינו רישא דחדותא כמ"ש בזהר [שם ק"ד ב]
סוף ד"ה ביום והדברים עתיקים ואין פאן מקום להאריך] [צד] ולפי זה נראה דגם רש"י
שפתב להוכיח שאינו מוסיף על המצוה לעשות סוכה ח' ימים, אין פונתו לגזירה דרבנן
משום לתא דבל תוסיף רק להך איסור דאורייתא דבמצות סוכה ביחוד שלא להוסיף על
ז' ימים, ומשום הכי איכא מ"ד דלא יתבינו והוא אף בזמן שאין בקיאים והיה להם ספיקא
דאורייתא, ובשלמא לולב הוא ספיקא דרבנן אבל סוכה דאורייתא רק משום דאיכא
בישיבה אם הוא ח' ג"כ איסור דאורייתא והוא ס"ל דאין תקנה לאיסור זה אלא
כשיפסלנה מתורת סוכה וכדפירש"י שם על פוחת בה ד' וא"כ אין תקנה בח"ל ולמ"ד
דיתבינו ונהלכה פותיה ס"ל דסגי לאפוקי מהך איסור בהדלקת הנר או מעייל מאני מיכלא
אע"ג דאין הסוכה נפסלת בזה: [צה] וי"ל עפ"י זה מה שהוכחתי מלשון רש"י מחר
דבלילה אינו אוכל וטעם הנוהגין פו, דכפי מה שפכתתי דהוא איסור דאורייתא לאכול
בשמיני בסוכה גם בלא פננת מצוה אי הוא ח' קשה מה יועיל הא דנר וכלים, הא נדאי
הני איסורים להכניסן לסוכה לאו דאורייתא נינהו רק חכמים אסרום לכבוד הסוכה או
שלא יצא משם מפני המיאוס וכמו שאיתא במלחמות סוף סוכה, ובשרגא כתבו התוס'
[כ"ט סוף ע"א] ונהר"ן שם בסוף פרק הישן הטעם שמה ששרף, ובשלמא אי מדרבנן
נפסלה בזה י"ל פיון דאין ראוי מדרבנן מהני גם לדאורייתא פיון דהשתא דתקינו רבנן
לפסול לאו סוכה הוא [והארבתי בכלל זה במקום אחר], אבל בזה דגם מדרבנן סוכה
כשיירה הוא דלא נפסלה בכך וכ"כ במלחמות סוף סוכה ובהר"ן שם ועי' בבעל המאור
שם ובהריטב"א [מ"ז א] מהיכי תיתי יועיל זה לענין האיסור דאורייתא, ואפ"י אי הי'
איסור מדאורייתא להכניס אין נראה שיועיל זה להתיר האיסור דאורייתא הנ"ל פיון
דמ"מ סוכה כשיירה היא וכן הוא בבעל המאור סוף סוכה, ורק משום דהוא חומרא דרבנן
בעלמא כשלא נתפנוין למצוה מהני היפרא, וזה לא שייך למה שפכתתי מהפסיקתא
שמדאורייתא האיסור גם כשלא נתפנוין למצוה ומשום הכי בא"י לא מהני אלא לפסלה
ובבבל גמי הא איכא ספיקא דאורייתא וגם הוא ספק הקרוב לנדאי דל"ש אלו ועובר
וכ"ש האידנא דבקיאי: [צו] וי"ל דהנה רש"י מפרש שם פוחתד' טפחים ופוסלה, ופשט
לשון לפוסלה משמע שפוסל כל הסוכה בזה והיינו כשפוחת כל האורה מדופן האמצעי
דליכא בהנשאר מכל צד ג' דפנות [וכמ"ש התוס' שם [י"ז א] ד"ה אור].

ודלא פהריטב"א שם שפתב ליישב תמיהת התוס' שם ד"ה פוחת דר"ל כשהנשאר סוכה
כשיירה ומהני להיפר יעו"ש, ובתוס' שם הקדימו לתמיהתם דברי רש"י נראה דהרגישו
דאגמרא גופה לא קשיא דיש לומר פהריטב"א רק לפירש"י קשה, ומ"מ לא כתבו
לפרושי פהריטב"א ולדחות פירש"י דבאמת גם הם לא ניתא להו בפירוש הריטב"א

דלפ"ד גם בְּבָבֶל הָיוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלֵאכּוֹל בְּחֶלֶק הַכֶּשֶׁר אִי זֶה הָיוּ הַיֵּפֶר, וְגַם בַּא"י
לפ"ד דְּמִהְיֵי הַיֵּפֶר בְּעֵלְמָא אַף שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסוֹפָה כְּשִׁירָה כ"ש שִׁיּוּעֵיל הַהַיֵּפֶר דְּנָר אוּ
מְאִנֵּי מִיכְלָא, וּמִהֲגָמ' מְבִנְיָא דְּבִדְנָקָא אָמְרוּ הָא לֵן הָא לְהוּ דְּבַא"י לֹא מִהְיֵי הַיֵּפֶר וְצָרִיף
דְּנָקָא לְפִסְנֹל וּבְבָבֶל אִי אָפְשֶׁר לְפִסְנֹל כַּמ"ש רַש"י, וְגַם גּוֹף הַדְּבָר שִׁיְהִי זֶה הַיֵּפֶר לְחֶלֶק
הַנְּשֹׂאֵר הַכֶּשֶׁר נִרְאָה דְּלֹא ס"ל דַּא"כ אֶפְתִּי יִפְתְּחוּ בְּבָבֶל ג"כ מְקוּם ד' עַל ד' וְלֹא עַל פְּנֵי
כְּנֹל וְהוּא יוֹשֵׁב בְּמְקוּם הַכֶּשֶׁר, וְע"כ דַּס"ל דְּלֹא מִהְיֵי אֱלָא הַיֵּפֶר שְׁבִסְנָפָה עֲצָמָה, וְגַם
לְרִיטְב"א שֵׁם דְּחֻשִׁיב הוֹרְדַת פְּלִים הַיֵּפֶר וְכַתֵּב דְּהָא לֹא גָרַע, י"ל דְּגָרַע וְגָרַע דְּהָתָם
הַהַיֵּפֶר בְּסוֹפָה עֲצָמָה אֲבָל כָּאֵן בְּמְקוּם יִשְׁיבְתוּ שְׁהוּא סוֹפָה כְּשִׁירָה לִיכָא שׁוּם הַיֵּפֶר: [צז]
וּלְיִשְׁבֵיב קוֹנְשִׁיּוֹת תּוֹס' אָפְשֶׁר לֹאמַר דְּמָה שְׁכַתְּבֵי רַש"י וּפּוֹסְלָה לֹא קָאִי עַל כָּל הַסּוֹפָה רַק
עַל אוֹתוֹ מְקוּם, וְהֵינּוּ שִׁיְקַדְשׁ שֵׁם וְיְכוּל לֵאכּוֹל אַח"כ בְּסוֹפָה כְּבַפְּסִיקְתָא הַנְּ"ל וְהוּא
ג"כ בִּירוּשְׁלַמִּי [פָּרָק דְּסוֹפָה סוֹף הַל' ה'], וְע"כ אָמַר שִׁיעוּר ד' טְפָחִים דְּהוּא שִׁיעוּר מְקוּמוֹ
שֶׁל אָדָם לְמ"ד [בְּסוֹפָה ח' א] דְּתִלְתָא גְבָרֵי בְּתָרֵי אֲמַתִּי יְתִבֵי וְגַם לְמִסְקָנָא שֵׁם דְּגִבְרָא
בְּאַמְתָא נָקֻט ד' טְפָחִים שְׁהוּא רַבּוּ וְכַמוֹ שְׁכַתְּבִיתִי לְעֵיל בְּשֵׁם בְּעַל הָעֵיטוּר, וְאֵע"ג דְּגַם
בְּג' טְפָחִים דְּהָיוּ פְּלָגָא סְגִי כָּל שְׂאִין רַבּוּ בְּסוֹפָה דְּמִצִּית יִשְׁבִּיב סוֹפָה הוּא שִׁיְהִי רֵאשׁוּ
וְרַבּוּ בְּסוֹפָה, יֵשׁ לֹאמַר דַּמ"מ לֹא סְגִי בְּג' טְפָחִים מְצֻמְצָמִים דְּאָפְשֶׁר שִׁיטָה מְעַט וְנִמְצָא
רַבּוּ בְּסוֹפָה וְכִינּוּן דְּאָפְקִית מַג' אוֹקְמָה אַד', וְנִרְאָה דְּאָפִי תִימָא בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן וּפּוֹסְלָה
דְּבַר ש"י כְּמוֹ שְׁכַתְּבִיתִי לְעֵיל דַּר"ל דְּפּוֹסֵל כָּל הַסּוֹפָה, אָפְשֶׁר לֹאמַר ג"כ דְּבִירוּשְׁלַמִּי שֵׁם
[וְהוּבָא בְּבַעַל הָעֵטוּר טוֹר חֶלֶק ב' חֶלֶק עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת סוֹף הַלְכוֹת סוֹפָה, וּבְאוּר זְרוּעַ
גְּדוֹל חֶלֶק ב' סו"ס ש"כ"ט] וּבְפָרָק ז' דְּבִרְכוֹת הַלְכָה ו' [וְהוּבָא בְּהֵרָא"ש פָּרָק עֲרֵבֵי פְּסָחִים
ס' ה' וּבְהֵרָ"ן רִישׁ פָּרָק ע"פ ד"ה סְבוּר מִינָה] פְּלִיגֵי בְּזֵה דְּרַחֲב"א אָמַר צָרִיף לְפִסְנֹל
כְּבַתְּלִמוּדִין וְהוּא הַדְּבָר אַחַר דְּבַפְּסִיקְתָא הַנְּ"ל וּבִירוּשְׁלַמִּי שֵׁם, וְשֵׁם מְפָרֵשׁ טַעְמוֹ דַּס"ל
צָרִיף לְקַדְשׁ בְּמְקוּם סְעוּדָתוֹ וְע"כ לֹא מִהְיֵי לְקַדְשׁ בְּבֵיתוֹ, [וּבְזִיזַת רַעֲנָן עַל הַיִּלְקוּט שֵׁם
ד"ה נִכְנָס וּמְקַדְשׁ כְּתֵב אַע"ג דְּאִין קִידוּשׁ אֱלָא בְּמְקוּם סְעוּדָה מְיִירֵי שְׁהַסּוֹפָה ג"כ בְּתוֹךְ
הַבֵּית כו' ע"ש, וְלֹא רָאָה הַירוּשְׁלַמִּי שֵׁם וְשֵׁם וְרָא"ש וְר"ן הַנְּ"ל דַּר"ה ס"ל דְּאִין צָרִיף
בְּמְקוּם סְעוּדָה וּפְלִיג אֲדַשְׁמוּאֵל, וּמִיָּהוּ שֵׁם הַלְשׁוֹן וְעוֹלָה וְאוֹכַל בְּסוֹפָתוֹ דְּמְבִנְיָא דְּהַסּוֹפָה
בְּאַיְגָרָא כַּמ"ש הֵרָא"ש [פָּרָק ב' דְּסוֹפָה ס' ד] מְלִשׁוֹן הַעֲלוּם וּמִאֲרַעָא לֹאֲיִגְרָא לֹא מִהְיֵי
לְשִׁמוּאֵל כַּמ"ש [בְּפְּסָחִים ק"א א], וְלִשׁוֹן הַפְּסִיקְתָא וְנִכְנָס וְאוֹכַל כו' וְלֹא אָמַר וְעוֹלָה,
אֲבָל מ"מ וְדָאִי אִין לְדַחֲנוֹק בְּסְתִימוֹת הַדְּבָר דְּאִיִּירֵי רַק כַּנְּ"ל וְגַם בִּירוּשְׁלַמִּי הַנְּ"ל כְּתֵב
דְּבָרֵי ר"ה כְּמוֹ שְׁהוּא הַגִּירְסָא בִּירוּשְׁלַמִּי בְּרְכוֹת הַנְּדָפְסִי מְחַדְשׁ עִם פִּירוּשׁ מְהֵרָ"ש סִרְלִיו
וְכֵן הוּא הַגִּירְסָא בְּהֵרָא"ש וְהֵרָ"ן וְאו"ז גְּדוֹל וּבְבַעַל הָעֵיטוּר הַל"ל וְא"כ וְדָאִי גַם דְּבָרֵי
ר"ה בְּפְּסִיקְתָא כְּנֻנְתּוֹ כֵּן אַף דְּהוּא שֵׁם בְּלִשׁוֹן אַחַר, וְעוֹד דְּבִירוּשְׁלַמִּי שֵׁם וְשֵׁם רִיב"ל
אָמַר סְתָמָא צָרִיף לְקַדְשׁ בְּבֵיתוֹ וּמְפָרֵשׁ ג"כ כַּדַּר"ה ע"ש]: [צח] וְעַדִּין צָרִיף טַעַם לַר"ה
לְמָה לֹא אָמַר לְפִסְנֹל, וּבְפִירוּשׁ הַר"ב הַחֲרָדִים לִירוּשְׁלַמִּי בְּרְכוֹת שֵׁם כְּתֵב אֲדַרִיב"ל
דְּקָאִי כְּשִׁלָּא פְּסַל מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל סְתִימוֹת הַלְשׁוֹן צָרִיף כו' מְשַׁמַּע דְּתַקְנָתָא לְכַתְּחִילָה
קָאֵמַר וְלֹא קָאִי אֲדַרְחַב"א דְּלַעֲיִל וּכְשִׁלָּא פְּסַל, וּבְפְּסִיקְתָא הַנְּ"ל אִיתָא דְּבָר זֶה בְּלִשׁוֹן
דְּבָר אַחַר כַּנְּ"ל וּמְשַׁמַּע דְּתַרְנוּיָהוּ מִן דְּבָרֵי ר"ה שִׁיעֲשֵׂה זֶה אוּ זֶה וְאִינוּ פְּלִגְתָא אֲבָל
בִּירוּשְׁלַמִּי הוּא פְּלִגְתָא, [וְהַקְּרוּב בְּעֵינֵי דְּמִלּוֹת דְּבָר אַחַר שְׁבַפְּסִיקְתָא וְיִלְקוּט הַנְּ"ל ט"ס
וְצ"ל רַב אָמַר שְׁכֵּן הוּא בִירוּשְׁלַמִּי בְּשֵׁם רַב וְהִיָּה כְּתוּב בַּר"ת ר"א בְּרִי"ש וְנִחְלַף לְפָנֵי

איזה מעתיק בטעות הר' בד' והבין שהיא ר"ת דבר אחר] ופשוט פיון דשם קאי ביש לו בית רק שסופתו עריבה עליו י"ל כשיפסולה דהיינו ע"י נטילת חרותא פנ"ל מהפסיקתא והיינו מסככה, וכבתלמודין, דפוחת זה מזיק להעריבות דשיבתו פה דיפנס רוחות וגשמים ושרב דרף מקום הפתוח, ורק למ"ד דאין קידוש אלא במקום סעודה דאי אפשר לקדש בבית וע"כ לפסול, אבל כל דאפשר בענין אחר ודאי לא יפסול, ולפ"ז י"ל גם בתלמודין דאין לו מקום להוריד וע"כ לפחות פיון דאין נים לו בהפחיתה ודאי אם יוכל לסתום בדבר הפסול לסכך פסול וכיוצא ודאי יעשה, ושיעור לסכך פסול בד' ולא פולי עלמא דינא גמירי החילוק בין אור לסכך פסול וע"כ לא פליג רבנו ונתנו שיעור הפחת בד' דשם יסתום האור בסכך פסול פשיזדמן לו במה לסתום פן נראה בישוב דברי רש"י: [צט] וי"ל לפ"ז פיון דחזינו דבארץ ישראל הגר כו לפחות דוקא ולהניח אור פתוח על פני כל ארץ הסופה שאין ישיבתו עריבה עוד כ"כ ולא סגי בהכנסת הגר ומאני מיכלא, א"כ בבבל נמי אפי' תימא דבח' שצריף לישב בסופה ואי אפשר לפסול התקינו חכמים לסמוך אהיכרא, אפתי בתשיעי ספק שמיני אמאי וסמכו על זה מאחר דסגי בקידוש חוץ לסופה פנ"ל מהפסיקתא וירושלמי גם בבבל הי' להם לפחות ד' על ד' שיעמיד שם בשעת קידוש בט', וגם בסופה קטנה שאם יפחות ד' על ד' לא יהי' בהנשאר שיעור סופה ולא יהיה לי מקום לישב בח' הרי יוכל לקדש חוץ לסופה נגד דופן ופתח הפתוח וסמוך לשולחני שבסופה דהו"ל מקום סעודה, וזה שאין לו מקום להוריד סופתו למטה ויוכל לעמוד בחוץ אצל הפתח ולקדש, ואפ"ל היא על הגג [ולמטה דרים אחרים] אם היא קטנה כ"כ שבפחיתת ד' טפחים לא ישאר ז' טפחים שיעור הכשר סופה פיון דפחות מד' אמות על ד' אמות לא תשיב בית ולא דירי ביה אינשי כמ"ש [בסופה ג' ב] א"כ בסופה קטנה פנ"ל בכל גג בית ישאר הרבה מהגג חוץ לסופה שיוכל לקדש שם אצל הפתח: [ק] והיה אפשר לומר דאין הכי נמי מי שצריף לאכול בט' ג"כ בסופה צריף לעשות פן ומשום הכי מפרש רש"י דקאי ביום ח' דלדין דמיתב יתבינו צריף לקדש ג"כ בסופה ואי אפשר לקדש בחוץ ועבדינו היכר הג"ל, אבל לא משמע שיהיה דברי רש"י פן להצריף זה בט' מה שלא נזכר רמז מזה, והרי גם על זה אפשר לומר לפ"מ שפכתתי בטעם הדבר שהוא איסור דאורייתא לישב בשמיני גם בלא מתכוין למצוה, ולהאי איסור לא מהני ההיכר דגר וקדירה פיון דמ"מ הסופה כשירה פנ"ל א"כ זהו רק בח' בא"י לפמ"ש בפסיקתא הג"ל הטעם שהקפידה תורה לפי שהוא רגל בפני עצמו א"כ זהו בח' שהוא דאורייתא, אבל ט' בח"ל שהוא רק דרבנן סמכו חכמים על היכר הג"ל, אבל זה דחיק פיון דלדין גם זה שמע"צ והו' היכר לא מהני לגבי איסור התורה בשמיני עצרת אין טעם שיתקנו שיועיל בזה פיון דאפשר בענין אחר, ובלאו הכי מלשון רש"י דמפרש הו' היכר אח' ולא הזכיר מט' פלום משמע דבט' אין צריף עד היכר פלל, ובאמת לפמ"ש שהוא איסור דאורייתא גם בח' לא יועיל ההיכר שהוא ספיקא דאורייתא פנ"ל, ולפ"מ שפכתתי בדיוק לשון מחר דרש"י יש לומר שמשמע זה אוכלים בסופה בח' בח"ל רק ביום ובירושלמי שם ושם איתא מקדש לילי יו"ט האחרון בביתו ועולה כו' מבואר דבקידוש דלילה לבד בבית סגי לאכול כל היום אח"כ בסופה, ואע"ג דלשון הפסיקתא הג"ל סתם וכן בדריב"ל בירושלמי שם ושם איתא סתם צריף לקדש בביתו ילמוד סתום מהמפורש דר"ל קידוש דלילה: ע"כ מעצם כתי"ק